

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

Διπλωματική Εργασία

Το Παλαιστινιακό ζήτημα και οι περιφερειακές ανακατατάξεις

Αλέξανδρος Π. Κληρίδης

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Χειλά Ειρήνη, Ομότιμη Καθηγήτρια Διεθνών Σχέσεων. Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

Συμβουλευτική επιτροπή:

Λιαρόπουλος Ανδρέας, Αναπληρωτής Καθηγητής, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

Κωνσταντόπουλος Ιωάννης, Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

Πειραιάς, 2026

Το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Όποιες πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος. / The intellectual work fulfilled and submitted based on the delivered master thesis is exclusive property of mine personally. Appropriate credit has been given in this diploma thesis regarding any information and material included in it that have been derived from other sources. I am also fully aware that any misrepresentation in connection with this declaration may at any time result in immediate revocation of the degree title.

Υπογραφή

Αλέξανδρος Κληρίδης

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ την καθηγήτριά μου κυρία Ειρήνη Χειλά για την πολύτιμη βοήθεια που μου προσέφερε στην εκπόνηση της εργασίας και τους καθηγητές μου κύριο Ανδρέα Γιαρόπουλο και κύριο Ιωάννη Κωνσταντόπουλο για τις επικοινωνιακές τους υποδείξεις.

Αφιερώνεται

Στη γιαγιά μου Ντίνα Παπαγεωργίου – Βαξεβάνη,
απόγονο προσφύγων της Μικρασιατικής καταστροφής
Στον παππού και στη γιαγιά μου Ανδρέα και Ανδρούλα Κληρίδη,
πρόσφυγες από το κατεχόμενο Ριζοκάρπασο της Κύπρου
Στους γονείς μου, συμπαραστάτες σε όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίδα
Ευχαριστίες	i
Αφιερώσεις	ii
Ακρωνύμια - συντομογραφίες	
Περίληψη	
Εισαγωγή	1
1. Μέρος Α΄: Ιστορική αναδρομή	3
1.1 Οι απαρχές του προβλήματος και ο ρόλος της Μεγάλης Βρετανίας	3
1.2 Ο Πρώτος Αραβοϊσραηλινός πόλεμος, η δημιουργία του κράτους του Ισραήλ και ο ρόλος των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ	6
1.3 Από τον Πρώτο Αραβοϊσραηλινό Πόλεμο, στον Πόλεμο των Έξι Ημερών. Ο ρόλος της Αιγύπτου	8
1.4 Ο Πόλεμος των Έξι Ημερών, η εμπλοκή της Συρίας και η άνοδος του παλαιστινιακού εξτρεμισμού	10
1.5 Ο Πόλεμος του Γιομ Κιπούρ και η πετρελαϊκή κρίση	14
1.6 Ο εμφύλιος πόλεμος του Λιβάνου και η ενίσχυση του πολιτικού Ισλάμ	17
1.7 Η Ιντιφάντα, η ειρηνευτική διαδικασία, το αδιέξοδο και η ενίσχυση της τρομοκρατίας	20
2. Μέρος Β΄: Σύγχρονη εποχή	25
2.1 Το Παλαιστινιακό στον 21ο αιώνα	25
2.2 Η 7η Οκτωβρίου και ο πόλεμος Ισραήλ - Γάζας	28
2.3 Περιφερειακή και διεθνής διάσταση του Παλαιστινιακού	31
2.3.1 Σαουδική Αραβία, χώρες του Κόλπου	31
2.3.2 Αφρική, Λατινική Αμερική, Ευρώπη	32
2.3.3 Λίβανος	35
2.3.4 Ιορδανία	35
2.3.5 Αίγυπτος	36
2.3.6 Υεμένη – Χούθι	36
2.3.7. Συρία	37
2.3.8 Τουρκία	39

2.3.9	Ιράν	39
2.4	Η παρέμβαση Τραμπ, η εύθραυστη εκχειρία και η στάση της Ευρώπης	42
3.	Συμπεράσματα. Παλαιστινιακό και θεωρίες Διεθνών Σχέσεων και πολιτικής.	44
	Βιβλιογραφικές Παραπομπές	52

Ακρωνύμια - συντομογραφίες

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΣΣΔ: Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών

ΗΠΑ: Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

ΟΑΠ: Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης

ΟΗΕ: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

ΟΠΕΚ: Οργανισμός Πετρελαιοπαραγωγών Κρατών

ΤΟ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΙΑΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΚΑΙ ΟΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΑΝΑΚΑΤΑΤΑΞΕΙΣ

Αλέξανδρος Π. Κληρίδης

Σημαντικοί όροι: Παλαιστινιακό ζήτημα, Λωρίδα της Γάζας, Αραβοϊσραηλινοί πόλεμοι, περιφερειακές ανακατατάξεις, θεωρία Διεθνών Σχέσεων, πολιτικός ρεαλισμός.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στόχοι της εργασίας αυτής είναι να παρουσιάσει την ιστορία του Παλαιστινιακού ζητήματος, όπως διαμορφώθηκε από την ίδρυση του Ισραηλινού κράτους το 1948, ως τον συνεχιζόμενο πόλεμο Ισραήλ - Χαμάς, μέχρι και σήμερα. Δίδεται έμφαση στην επίδραση των τεσσάρων Αραβοϊσραηλινών πολέμων και αυτών του Λιβάνου, στην πολιτική των Μεγάλων Δυνάμεων κατά τον ψυχρό πόλεμο και στη στάση του Ιράν σήμερα. Τονίζεται η σημασία της παλαιστινιακής αντίστασης, η εξέλιξη και η αποτυχία της ειρηνευτικής διαδικασίας και τα αίτια της ανόδου του πολιτικού εξτρεμισμού στην Ισραηλινή και στην Παλαιστινιακή κοινωνία. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται στον πρόσφατο πόλεμο στη Γάζα και στις συνέπειές του. Ανατρέχοντας στην ιστορία της σύγκρουσης, θα καταδειχθούν οι αιτίες της πολυπλοκότητας του προβλήματος και ο βασικός λόγος της μέχρι και σήμερα αποτυχίας της επίλυσής του: αυτός, της λανθασμένης προσέγγισης που ακολουθήθηκε από τις Μεγάλες Δυνάμεις, έως την 7^η Οκτωβρίου, επιχειρώντας δηλαδή να επιλύσουν άλλα προβλήματα της περιοχής και αγνοώντας τη σοβαρότητα του Παλαιστινιακού, κατάσταση που οδήγησε τελικά στην έκρηξη του πολέμου στη Γάζα.

Επίσης να καταδειχθεί ότι το Παλαιστινιακό ζήτημα διαιωνίζεται και αποτελεί συγχρόνως καταλύτη για τις περιφερειακές εξελίξεις της περιοχής, περιπλέκοντας και άλλες ανεπίλυτες συγκρούσεις, όπως στον Λίβανο, στη Συρία και στο Ιράν μέχρι και σήμερα. Η συνεχιζόμενη Ισραηλινή καταστολή κατά των Παλαιστινίων και η ριζοσπαστικοποίηση της Παλαιστινιακής τρομοκρατίας, συνέβαλαν στην περαιτέρω διαιώνιση της βίας μεταξύ των δύο πλευρών και αποτέλεσαν την κύρια αιτία του πολέμου στη Λωρίδα της Γάζας και της συνακόλουθης πρωτοφανούς ανθρωπιστικής κρίσης στην περιοχή.

Από την εμφάνισή του, το Παλαιστινιακό πρόβλημα, είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με τα προβλήματα της Μέσης Ανατολής. Αποτελεί μάλιστα το επίκεντρο του ευρύτερου μεσανατολικού προβλήματος και για αυτό πάντοτε πυροδοτεί εξελίξεις και ανακατατάξεις στις γειτονικές χώρες. Η μελέτη και ανάλυση του υπό το πρίσμα της θεωρίας Διεθνών Σχέσεων και πολιτικής, καθιστά εμφανείς τις θεμελιώδεις αρχές που διέπουν τη σύγκρουση, κυρίως μέσω του πολιτικού ρεαλισμού.

Εισαγωγή

Το Παλαιστινιακό ζήτημα, η διαμάχη που μαίνεται για περισσότερο από έναν αιώνα στην Παλαιστίνη, είναι ίσως το πιο πολύπλοκο και δυσεπίλυτο πρόβλημα, με σοβαρότατες επιπτώσεις στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής αλλά και ολόκληρου του κόσμου.

Η σύγκρουση διεξάγεται για τον έλεγχο μιας περιοχής με έκταση μόλις 28.000 τετραγωνικών χιλιομέτρων και πληθυσμό 14.600.000 ανθρώπων. Όμως, περίπου οι μισοί είναι Εβραίοι και οι υπόλοιποι είναι Άραβες, συνθήκη η οποία, μαζί με άλλους παράγοντες, καθιστούν το Παλαιστινιακό ζήτημα ως το σημαντικότερο πρόβλημα στη Μέση Ανατολή, με διεθνείς πολιτικές προεκτάσεις και σοβαρό ανθρωπιστικό αντίκτυπο.

Οι απαρχές του Παλαιστινιακού ζητήματος ανάγονται στην εποχή του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, όταν η Μεγάλη Βρετανία, προκειμένου να διασφαλίσει τα συμφέροντά της στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, υποστήριξε τη δημιουργία *εθνικής εστίας* για τους Εβραίους, στην περιοχή της Παλαιστίνης, η οποία κατοικείτο τότε κυρίως από Άραβες. Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και ενώ επί δεκαετίες μαίνονταν ταραχές και συγκρούσεις μεταξύ των Αράβων και των Εβραίων στην περιοχή, η επιτακτική ανάγκη για αποκατάσταση των Εβραίων θυμάτων του Ναζισμού, οδήγησε τον νεοσύστατο τότε Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), να υιοθετήσει την απόφαση διχοτόμησης της Παλαιστίνης και δημιουργίας Εβραϊκού κράτους σε αυτήν. Η ανακήρυξη της ίδρυσης του Ισραήλ, πυροδότησε την αντίδραση των Αραβικών κρατών και τον πρώτο Αραβοϊσραηλινό πόλεμο το 1948, στον οποίο επικράτησαν οι Ισραηλινοί, ενσωματώνοντας επιπλέον εδάφη στο κράτος τους.

Η περιοχή ωστόσο δεν γνώρισε ειρήνη, με αποτέλεσμα να ακολουθήσουν τρεις ακόμη Αραβοϊσραηλινό πόλεμοι, με τη συμμετοχή σημαντικών δυνάμεων της περιοχής, όπως η Αίγυπτος και η Συρία, στους οποίους επικράτησε το Ισραήλ: το 1956, το 1967, όταν το σύνολο της ιστορικής Παλαιστίνης πέρασε υπό Ισραηλινό έλεγχο, με την κατάκτηση της Δυτικής Όχθης και της Λωρίδας της Γάζας και το 1973, όταν η Συρία και η Αίγυπτος επιτέθηκαν για να ανακτήσουν τα χαμένα εδάφη. Ταυτόχρονα, οι πόλεμοι αυτοί αποτέλεσαν και συγκρούσεις δι' αντιπροσώπων μεταξύ των υπερδυνάμεων των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής (ΗΠΑ) και της τότε Ένωσης Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών (ΕΣΣΔ), οι οποίες παρείχαν όπλα και διπλωματική υποστήριξη στις δύο πλευρές.

Αν και ο τελευταίος πόλεμος άνοιξε τον δρόμο για την υπογραφή ειρηνευτικών συμφωνιών μεταξύ του Ισραήλ και των Αραβικών κρατών, το Παλαιστινιακό ζήτημα παραμένει άλυτο μέχρι σήμερα, καθώς οι διεκδικήσεις των Αράβων, κατοίκων των κατεχομένων εδαφών, για εθνική αυτοδιάθεση και τερματισμό της κατοχής, δεν δικαιώνονται. Η πάγια αδιαλλαξία ενός τμήματος της Ισραηλινής πολιτικής ηγεσίας στο συγκεκριμένο ζήτημα και η ανάπτυξη της Παλαιστινιακής τρομοκρατίας, καθιστούν ιδιαίτερα περίπλοκη την προσπάθεια επίλυσης του προβλήματος, παρά τις επανειλημμένες προσπάθειες της διεθνούς κοινότητας για εξεύρεση μιας συμβιβαστικής λύσης. Από την υπογραφή των συμφωνιών του Όσλο τη δεκαετία του 1990, όταν οι δύο πλευρές προέβησαν σε αμοιβαία αναγνώριση, δεν έχει συντελεστεί κάποιο σημαντικό βήμα στην κατεύθυνση της εγκαθίδρυσης ειρήνης, λόγω της συνεχιζόμενης κατοχής της Δυτικής Όχθης και της Λωρίδας της Γάζας και της διαίωσις της βίας μεταξύ Ισραηλινών εποίκων και Παλαιστινίων τρομοκρατών.

Πριν την τελευταία ένοπλη σύγκρουση στη Λωρίδα της Γάζας, η οποία συνιστά μια από τις πιο αιματηρές συγκρούσεις των τελευταίων ετών, οι μάχες ανάμεσα στις Ισραηλινές δυνάμεις κατοχής και τους Παλαιστινίους, αν και συνεχείς, παρέμεναν χαμηλής έντασης και έκτασης. Θα αναμενόταν λοιπόν, μια τόσο περιορισμένη αντιπαράθεση, να αποτελεί ένα δευτερεύον ζήτημα για τη διεθνή κοινότητα, το οποίο αφορά κυρίως στις άμεσα εμπλεκόμενες πλευρές. Όπως θα καταδειχθεί όμως στην παρούσα εργασία, το Παλαιστινιακό αποτελεί το επίκεντρο του Μεσανατολικού Ζητήματος και οι συνέπειές του αφορούν ολόκληρη την περιοχή, αλλά και τον κόσμο. Οποιαδήποτε προσπάθεια για την εγκαθίδρυση της ειρήνης στη Μέση Ανατολή, προϋποθέτει την εφαρμογή μιας βιώσιμης και κατά το δυνατόν δίκαιης λύσης για το Ισραήλ και την Παλαιστίνη. Εξετάζοντας το Παλαιστινιακό ζήτημα κάτω από το πρίσμα της θεωρίας των Διεθνών Σχέσεων, επιβεβαιώνεται η ρεαλιστική θεώρηση ότι δηλαδή, σε έναν κόσμο αναρχίας (όπου δεν υπάρχει μια παγκόσμια κυβέρνηση να επιβάλει το δίκαιο), η ισχύς παραμένει ο καθοριστικός παράγοντας. Η ανάλυση του συγκεκριμένου ζητήματος μέσω της θεωρίας των Διεθνών Σχέσεων δείχνει γιατί οι διπλωματικές λύσεις συχνά αποτυγχάνουν: οι θεμελιώδεις ανάγκες ασφάλειας της μίας πλευράς έρχονται σε άμεση σύγκρουση με τις θεμελιώδεις ανάγκες αυτοδιάθεσης της άλλης.

1. Μέρος Α΄. Ιστορική Αναδρομή

1.1 Οι απαρχές του προβλήματος και ο ρόλος της Μεγάλης Βρετανίας

Το Παλαιστινιακό ζήτημα είναι η πιο μακροχρόνια σύγκρουση που λαμβάνει χώρα μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Αφορά στη διεκδίκηση της ίδιας γης, της ιστορικής Παλαιστίνης, από δύο διαφορετικούς λαούς, τους Εβραίους και τους Άραβες της περιοχής (Κεφαλά, 2021, σελ.138). Για τους πρώτους είναι η ιστορική τους κοιτίδα, από την οποία εκδιώχθηκαν οι πρόγονοί τους από τους Ρωμαίους. Στην περιοχή αυτή διεκδίκησαν μετά από δύο χιλιάδες χρόνια την ίδρυση Εβραϊκού κράτους, για να αντιμετωπίσουν τον αντισημιτισμό και τις διώξεις που υπέστησαν ανά τους αιώνες στη χριστιανική δύση, με αποκορύφωμα το ναζιστικό ολοκαύτωμα. Για τους δεύτερους, είναι η περιοχή στην οποία ζουν από την κατάκτηση της περιοχής από τους Άραβες το 637 μ.Χ. και ταυτόχρονα η Ιερουσαλήμ είναι ο τρίτος ιερότερος τόπος του Ισλάμ. Η περιοχή έχει μεγάλη ιστορική σημασία και για τους δύο λαούς. Για τους Εβραίους είναι η γη των προφητών της Βίβλου και ο τόπος όπου υφίστατο το Βιβλικό βασίλειο του Ισραήλ. Για τους Άραβες είναι μια περιοχή την οποία έχουν υπερασπιστεί με μεγάλες θυσίες έναντι των Σταυροφόρων στο Χατίν το 1187 μ.Χ. και των Μογγόλων στο Άϊν Τζαλούτ το 1260 μ.Χ.

Το πρόβλημα ανέκυψε κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, όταν η Μεγάλη Βρετανία υποσχέθηκε την περιοχή ταυτόχρονα και στους δύο λαούς. Για να εξασφαλίσει την υποστήριξη των Αράβων κατά των Οθωμανών Τούρκων, έδωσε στους πρώτους την υπόσχεση, ότι μετά τον πόλεμο, θα δημιουργηθεί Αραβικό κράτος στην περιοχή. Αυτό θα περιλάμβανε και την Παλαιστίνη, στην οποία για αιώνες η πλειοψηφία του πληθυσμού ήταν Άραβες. Παρασκηνιακά όμως, οι Μεγάλες Δυνάμεις είχαν άλλα σχέδια για την περιοχή της Μέσης Ανατολής. Η συμφωνία Sykes-Picot (Καιρίδης & Φίλης, 2023, σελ. 29-30) ανάμεσα στη Μεγάλη Βρετανία και τη Γαλλία το 1916, προέβλεψε την υπαγωγή της Ιορδανίας και του Ιράκ σε βρετανικό έλεγχο και της Συρίας και του Λιβάνου σε γαλλικό, με το σύστημα των εντολών. Η εντολή, ήταν ουσιαστικά, η εξουσιοδότηση από τη νεοσύστατη μετά τον πόλεμο κοινωνία των εθνών των δύο χωρών, να ασκήσουν τον έλεγχό τους στις περιοχές αυτές, μέχρι να γίνουν ανεξάρτητα κράτη (World War I Document Archive, 2009).

Για την Παλαιστίνη, επειδή είναι η περιοχή των Αγίων Τόπων, αποφασίστηκε η υπαγωγή της σε κοινό αγγλικό, γαλλικό και ρωσικό έλεγχο. Η Μεγάλη Βρετανία ωστόσο, το 1917, έδωσε την υπόσχεσή της στο σιωνιστικό κίνημα της εποχής, ότι στην Παλαιστίνη θα δημιουργηθεί εθνική εστία των Εβραίων. Η υπόσχεση αυτή, γνωστή ως διακήρυξη Balfour, δόθηκε από τον τότε υπουργό εξωτερικών της Μεγάλης Βρετανίας στον λόρδο Rothchild. Οι λόγοι που οδήγησαν τη Μεγάλη Βρετανία σε αυτήν την κίνηση είναι πολλοί. Αφενός με τον τρόπο αυτό, επιθυμούσε να εξασφαλίσει την υποστήριξη του εβραϊκού κεφαλαίου για την πολεμική της προσπάθεια και αφετέρου, να καρπωθεί για λογαριασμό της την περιοχή, που θα έπρεπε να είναι υπό τον κοινό έλεγχο των τριών δυνάμεων. Φαίνεται ωστόσο, ότι εκτός από τους ορθολογικούς υπολογισμούς, διαδραμάτισαν ρόλο και παράγοντες όπως οι θρησκευτικές πεποιθήσεις του πρωθυπουργού Λόιντ Τζόρτζ, οι οποίες ήταν θετικές προς την *επιστροφή* των Εβραίων στη γη των προφητών της Παλαιάς Διαθήκης (Ρούσσο, 2022, σελ. 61). Μια επιπλέον πτυχή της απόφασης ήταν οι διαφορετικές απόψεις που επικρατούσαν εντός της βρετανικής εξωτερικής πολιτικής σε σχέση με το μέλλον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Η μία άποψη, επιθυμούσε τη διατήρηση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, επιβάλλοντάς της εσωτερικές μεταρρυθμίσεις, ενώ η δεύτερη επιδίωκε τη διάλυσή της. Σύμφωνα με την τελευταία, η δημιουργία, στη θέση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, Αραβικού, Αρμενικού αλλά και Εβραϊκού κράτους, θα λειτουργούσε υπέρ των Βρετανικών συμφερόντων, με τα κράτη αυτά να καθίστανται τοποτηρητές της Μεγάλης Βρετανίας (Ρούσσο, 2022, σελ. 62). Η αλλαγή κυβέρνησης το 1916 στο Ηνωμένο Βασίλειο, όταν ο Χέρμπερτ Άσκουιθ, ο οποίος ταυτιζόταν περισσότερο με την πρώτη άποψη, αντικαταστάθηκε από τον Λόιντ Τζόρτζ, υποστηρικτή της διάλυσης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, ευνόησε την επικράτηση της δεύτερης άποψης. Το πρόβλημα με τη συγκεκριμένη δήλωση, είναι ότι υποσχόταν την ίδρυση εθνικής εστίας, μιας ασαφούς έννοιας που δεν υπάρχει στο διεθνές δίκαιο και όχι κράτους και ότι παραχωρούσε στους Εβραίους μια περιοχή με πλειοψηφικό Αραβικό πληθυσμό (Κεφαλά, 2021, σελ. 141). Η δήλωση προέβλεπε μάλιστα, ότι η εγκατάσταση των Εβραίων θα γινόταν με τρόπο που να μην θίγονταν τα δικαιώματα του αυτόχθονα πληθυσμού, αλλά αυτό συνιστούσε αντίφαση: διότι η αλλοίωση της δημογραφίας μιας περιοχής είναι από μόνη της παραβίαση των δικαιωμάτων των κατοίκων της. Επιπλέον, τα εδάφη αυτά, οι Βρετανοί τα είχαν ήδη υποσχεθεί στους Άραβες για να εξασφαλίσουν την υποστήριξή τους έναντι των Τούρκων. Τελικά, η συμφωνία Sykes-Picot (World War I Document Archive), που ως τότε παρέμενε μυστική, δημοσιοποιήθηκε από τους Μπολσεβίκους

μετά την κατάληψη της εξουσίας στη Ρωσία, την αποχώρησή της από τον πόλεμο και το άνοιγμα των αρχείων της Ρωσικής Αυτοκρατορίας. Η διακήρυξη Μπάλφουρ, που αρχικά δημοσιεύτηκε με μορφή ανοικτής επιστολής στους Times του Λονδίνου, έγινε γνωστή στους Άραβες μόλις το 1920, καθώς λόγω της ανεπαρκούς πληροφόρησης δεν είχε γίνει ευρύτερα γνωστή στη Μέση Ανατολή (Ρούσσο, 2022, σελ. 63). Οι αποφάσεις αυτές προκάλεσαν την αντίδραση των Αράβων, αλλά χωρίς αποτέλεσμα, αφού η ειρηνευτική διάσκεψη στο Παρίσι επικύρωσε τις προειλημμένες αποφάσεις των Μεγάλων Δυνάμεων. Η σιωνιστική εγκατάσταση στην Παλαιστίνη εντάθηκε κατά την περίοδο της Βρετανικής εντολής, με την υποστήριξη της Μεγάλης Βρετανίας και έλαβε ακόμα μεγαλύτερες διαστάσεις μετά την άνοδο των Ναζί στην εξουσία, στη Γερμανία. Οι Εβραίοι της Γερμανίας είχαν σοβαρούς λόγους να καταφύγουν στην Παλαιστίνη την εποχή του Ναζισμού, αλλά η διαρκής εβραϊκή εγκατάσταση στην Παλαιστίνη, προκάλεσε την αντίδραση των Αράβων σε αυτήν. Το 1936 έλαβε χώρα μεγάλη έκταση εξέγερση των Αράβων, με αίτημα τον τερματισμό της εντολής και της εγκατάστασης Εβραίων στην Παλαιστίνη. Η εξέγερση κατεστάλη βίαια από τους Βρετανούς, με τη συνδρομή και της εβραϊκής παραστρατιωτικής οργάνωσης Χαγκανά (Jewish Virtual Library, The Haganah). Αν και οι Εβραίοι της εποχής εκείνης αντιμετώπισαν την Αραβική εξέγερση ως «πογκρόμ», ο διορατικός σιωνιστής ηγέτης της εποχής Νταβίντ Μπεν Γκουριόν, αντελήφθη την πραγματική αιτία της σύγκρουσης και την ουσία του Παλαιστινιακού μέχρι σήμερα, δηλώνοντας πως «οι Άραβες πολεμούν για να μην χάσουν την πατρίδα των Αράβων που κάποιοι θέλουν να την μετατρέψουν σε πατρίδα των Εβραίων» (Ρούσσο, 2022, σελ. 90). Οι Βρετανοί, για να επιτύχουν την ειρήνευση στην περιοχή, εξέδωσαν στις 7 Ιουλίου του 1937 την πρόταση Πιλ, η οποία προέβλεπε τον διαμελισμό της Παλαιστίνης σε ένα εβραϊκό κράτος στο 20% του εδάφους και ένα αραβικό στο 70%, με τις ιερές πόλεις όπως η Ιερουσαλήμ και η Βηθλεέμ να παραμένουν υπό βρετανικό έλεγχο. Η πρόταση έγινε ευμενώς αποδεκτή από τους Εβραίους, καθώς τα εδάφη που τους παραχωρούνταν αν και μικρότερα σε έκταση, είχαν μεγαλύτερη αξία από αυτά των Αράβων και σύμφωνα με τα σχέδιά τους, θα χρησιμοποιούνταν ως ορμητήριο για επιπλέον καταλήψεις εδαφών στο μέλλον. Οι Άραβες απέρριψαν την πρόταση και επέμειναν στο αίτημά τους για τερματισμό της εντολής και παραχώρηση ανεξαρτησίας. Ενόψει όμως και του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, η Μεγάλη Βρετανία δεν επιθυμούσε την επικράτηση ταραχών στη σημαντική αυτή περιοχή της αυτοκρατορίας της. Έτσι το 1939 εξέδωσε τη Λευκή Βίβλο, η οποία προέβλεπε τον τερματισμό της εβραϊκής εγκατάστασης στην Παλαιστίνη, την αποχώρησή τους εντός μίας δεκαετίας και την ίδρυση κοινού

κράτους για τους Άραβες και τους Εβραίους της περιοχής. Η πρόταση έγινε αποδεκτή από τους Άραβες αλλά απορρίφθηκε από τους Εβραίους. Ταυτόχρονα, η απαγόρευση της περαιτέρω εβραϊκής μετανάστευσης στην Παλαιστίνη, σε συνδυασμό με την άρνηση των περισσότερων χωρών του κόσμου να υποδεχθούν Εβραίους πρόσφυγες από την Ευρώπη, είχε ολέθριες συνέπειες για τους εβραϊκούς πληθυσμούς της ευρωπαϊκής ηπείρου κατά τη διάρκεια του πολέμου και του Ολοκαυτώματος (Overy, 2023, σελ. 414-415).

1.2 Ο Πρώτος Αραβοϊσραηλινός πόλεμος, η δημιουργία του κράτους του Ισραήλ και ο ρόλος των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ

Το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου βρήκε τη Μεγάλη Βρετανία σοβαρά εξασθενημένη, αλλά και αντιμέτωπη με τη νέα πρόκληση του ψυχρού πολέμου. Για τον λόγο αυτό, η στάση της ήταν πλέον εχθρική προς την περαιτέρω εβραϊκή μετανάστευση στην Εντολή της Παλαιστίνης, καθώς είχε ανάγκη την υποστήριξη των Αραβικών κρατών της περιοχής, για την αντιμετώπιση της ΕΣΣΔ. Ο έλεγχος των πετρελαίων της Μέσης Ανατολής ήταν ζωτικής σημασίας, καθώς και η διατήρηση της στρατιωτικής δυνατότητάς της να πλήξει, από βάσεις της Μέσης Ανατολής, τις Σοβιετικές πετρελαιοπηγές στον Καύκασο. Η παραμονή της περιοχής της Παλαιστίνης υπό Βρετανικό έλεγχο, ήταν επίσης καθοριστική για την ασφάλεια της διώρυγας του Σουέζ, συνεπώς και για τον έλεγχο της ναυσιπλοΐας στην περιοχή (Parker, 2004, σελ. 415).

Ταυτόχρονα όμως η Μεγάλη Βρετανία, αντιμετώπιζε νέα ακανθώδη προβλήματα που είχε δημιουργήσει ο πόλεμος στην Ευρώπη, όπως η τύχη των Εβραίων επιζώντων του ναζιστικού ολοκαυτώματος και η αποκατάσταση των Εβραίων προσφύγων, κυρίως από την Ανατολική Ευρώπη. Τα αιματηρά πογκρόμ εις βάρος Εβραίων στην Πολωνία το 1946, καθιστούσαν σαφές πως η αποκατάσταση των προσφύγων στις παλιές τους πατρίδες δεν ήταν πια εφικτή (Parker, 2004, σελ. 414).

Οι δύο νέες Μεγάλες Δυνάμεις που θα καθόριζαν το μέλλον της περιοχής για τις επόμενες δεκαετίες, οι ΗΠΑ και η ΕΣΣΔ, είχαν για τους δικούς τους λόγους, θετική προσέγγιση στη δημιουργία Εβραϊκού κράτους. Ο πρόεδρος των ΗΠΑ Χάρι Τρούμαν, έβλεπε με συμπάθεια τις εθνικές φιλοδοξίες των Εβραίων και γι' αυτό τον λόγο, άσκησε πίεση στη Μεγάλη Βρετανία να επιτρέψει την εγκατάσταση 100.000 Εβραίων

προσφύγων στη βρετανική εντολή της Παλαιστίνης. Έτσι θα εξασφάλιζε την υποστήριξη των Εβραίων της Αμερικής, χωρίς να χρειαστεί να δεχθεί ο ίδιος τους Εβραίους πρόσφυγες στις Ηνωμένες Πολιτείες, εξέλιξη που θα δυσαρεστούσε τους αντισημίτες των ΗΠΑ. Ο Σοβιετικός ηγέτης Ιωσήφ Στάλιν, παρά τον αντισημιτισμό του, επίσης ευνοούσε το ενδεχόμενο δημιουργίας Εβραϊκού κράτους στην Παλαιστίνη για τρεις λόγους: θεωρούσε πιθανό, το νεοσύστατο Εβραϊκό κράτος να συνταχθεί με το *σοσιαλιστικό* στρατόπεδο, δεδομένων των αριστερών τάσεων του Σιωνιστικού κινήματος την εποχή εκείνη. Επιπλέον η δημιουργία Εβραϊκού κράτους ήταν ένας πρόσφορος τρόπος για τον Στάλιν να επιλύσει το εβραϊκό ζήτημα της ΕΣΣΔ, με το να ενθαρρύνει την εγκατάσταση Ρωσσοεβραίων στο νέο κράτος. Κυριότερος όμως λόγος για την υποστήριξη της ίδρυσης του Ισραήλ εκ μέρους της ΕΣΣΔ, ήταν η προσπάθεια υπονόμευσης της θέσης της Μεγάλης Βρετανίας στη Μέση Ανατολή (Westad, 2021, σελ. 148). Στο πλαίσιο αυτής της ευνοϊκής διεθνούς συγκυρίας, οι σιωνιστικές παραστρατιωτικές οργανώσεις προέβλεπαν ένοπλη αντίσταση στη βρετανική παρουσία στην Παλαιστίνη, με δυναμικές ένοπλες επιθέσεις, όπως η ανατίναξη της έδρας της βρετανικής στρατιωτικής διοίκησης, στο ξενοδοχείο King David της Ιερουσαλήμ (BBC, 2018). Οι Βρετανοί, αντιμέτωποι με αυτήν την έκρυθμη κατάσταση και αποφεύγοντας να συνταχθούν είτε με τους Εβραίους είτε με τους Άραβες, έφεραν το ζήτημα ενώπιον της Γενικής Συνέλευσης του νεοσύστατου Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Η Γενική Συνέλευση υιοθέτησε το ψήφισμα 181 (digitallibrary.un.org, 1947), με το οποίο εγκρίθηκε ο διαμελισμός της Παλαιστίνης σε Εβραϊκό και Αραβικό κράτος. Συγκεκριμένα, το ψήφισμα προέβλεπε την παραχώρηση του 56% της περιοχής στους Εβραίους και του 44% στους Άραβες. Οι πρώτοι αποδέχθηκαν την απόφαση, αφού δικαίωνε τις εθνικές τους φιλοδοξίες. Οι δεύτεροι την απέρριψαν, με το σκεπτικό ότι ήταν άδικη αφού εξακολουθούσαν να αποτελούν την πλειοψηφία στην περιοχή, ενώ οι πληθυσμοί ήταν κατά βάση μεικτοί, κάτι που σήμαινε ότι οι Άραβες των εβραϊκών περιοχών θα έπρεπε να εκτοπιστούν. Δεδομένων των παραπάνω συνθηκών, ήταν αναπόφευκτη η σύγκρουση μεταξύ των δύο πλευρών. Έτσι η αποχώρηση των Βρετανών από τα εδάφη, κληροδότησε στην Παλαιστίνη μια κατάσταση εμφυλίου πολέμου, όπου οι σιωνιστικές οργανώσεις συγκρούονταν με Άραβες παραστρατιωτικούς, περίπου όπως έγινε την ίδια εποχή και στην Ινδία, μεταξύ ινδουιστών και μουσουλμάνων. Όταν τελικά ανακηρύχθηκε η ίδρυση του κράτους του Ισραήλ, στις 15 Μαΐου του 1948, οι αραβικές χώρες της περιοχής συντάχθηκαν με τους Παλαιστινίους Άραβες και επιτέθηκαν στο νεοσύστατο κράτος για να εμποδίσουν την απώλεια της Παλαιστίνης. Οι Αραβικοί στρατοί ωστόσο,

αποδείχθηκαν ανίσχυροι. Το Ισραήλ, παρά τον μικρότερο πληθυσμό του, κατάφερε να κινητοποιήσει μεγαλύτερες στρατιωτικές δυνάμεις, επιστρατεύοντας ουσιαστικά όλον τον πληθυσμό του. Οι Ισραηλινοί, ήταν επίσης καλύτερα εκπαιδευμένοι, καθώς διέθεταν μαχητική εμπειρία ήδη από την εποχή της καταστολής της Αραβικής εξέγερσης της Παλαιστίνης. Ήταν επίσης καλύτερα εξοπλισμένοι, σε μεγάλο βαθμό χάρη στην αποστολή τσεχοσλοβακικών όπλων από την ΕΣΣΔ. Έτσι, πέτυχαν σημαντική νίκη απέναντι στους αραβικούς στρατούς και κατόρθωσαν να καταλάβουν μεγαλύτερης έκτασης εδάφη από αυτά που τους αναλογούσαν βάση της αρχικής απόφασης του ΟΗΕ. Συνέπεια του πολέμου ήταν η φυγή 750.000 Παλαιστινίων από τα εδάφη στα οποία δημιουργήθηκε το εβραϊκό κράτος. Κατά μία τραγική ειρωνεία της ιστορίας, με τον πόλεμο αυτό οι ρόλοι αντιστράφηκαν, με τους Εβραίους να αποκαθίστανται επιτέλους εθνικά, μετά από αιώνες ανελέητων διωγμών και τους Παλαιστίνιους να γίνονται πρόσφυγες και να υφίστανται σκληρή καταπίεση και διωγμούς κατά τις επόμενες δεκαετίες μέχρι και σήμερα (Κεφαλά, 2021, σελ. 67-68).

1.3 Από τον Πρώτο Αραβοϊσραηλινό Πόλεμο, στον Πόλεμο των Έξι Ημερών.

Ο ρόλος της Αιγύπτου

Τον εθνικό θρίαμβο των Ισραηλινών το 1948, τον οποίο οι ίδιοι ονομάζουν *Πόλεμο της Ανεξαρτησίας του Ισραήλ*, οι Παλαιστίνιοι τον βίωσαν ως εθνική καταστροφή, καθώς εκτός από τις ανθρώπινες και υλικές απώλειες που υπέστησαν, αναγκάστηκαν διά της βίας να εγκαταλείψουν τις εστίες τους. Ταυτόχρονα το 78% της ιστορικής Παλαιστίνης πέρασε υπό τον έλεγχο του νέου κράτους του Ισραήλ, ενώ η Δυτική Όχθη του Ιορδάνη υπό αυτόν του Χασεμιτικού βασιλείου της Ιορδανίας και η Λωρίδα της Γάζας υπό τον έλεγχο της Αιγύπτου. Τα γεγονότα αυτά έμειναν στη συλλογική συνείδηση των Παλαιστινίων ως *Νάκμπα*, δηλαδή ως καταστροφή.

Ταυτόχρονα όμως, η μέχρι σήμερα επιδίωξη των Παλαιστινίων για επιστροφή των προσφύγων του 1948 και αργότερα του 1967, αποτελεί ένα σοβαρό αγκάθι για τις προσπάθειες επίλυσης του προβλήματος, καθώς επιστροφή των Παλαιστινίων της διασποράς στα εδάφη του σημερινού Ισραήλ, θα αλλοίωνε τον Εβραϊκό χαρακτήρα του κράτους, κάτι το οποίο δεν αποδέχονται οι Ισραηλινοί.

Η δεκαετία του 1950, σημαδεύτηκε από τη διαδικασία της αποαποικιοποίησης, η οποία είχε σοβαρές συνέπειες για την ιστορία της Αραβοϊσραηλινής σύγκρουσης. Ο πόλεμος της Αλγερίας (Καρακατσούλη, 2013), όπου οι Γάλλοι πολέμησαν, από το 1954 ως το 1962, το Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο (FLN) της Αλγερίας και η σοβαρή διεθνής κρίση στο Σουέζ το 1956, ήταν τα κομβικά γεγονότα της εποχής.

Σε σχέση με την κρίση του Σουέζ (Varble, 2003) από τη διάνοιξη της διώρυγας το 1869, οι μετοχές της βρίσκονταν στα χέρια Βρετανών και Γάλλων, ενώ οι Βρετανοί διατηρούσαν και στρατιωτική δύναμη στην Αίγυπτο, ελέγχοντας ουσιαστικά την εξωτερική πολιτική της μεγαλύτερης Αραβικής χώρας. Η κατάσταση αυτή, σε συνδυασμό με την ήττα της Αιγύπτου στον πόλεμο του 1948, οδήγησε το 1952, στην εκδήλωση του κινήματος των *Ελευθέρων Αξιωματικών* στην Αίγυπτο, το οποίο εκθρόνισε τον βασιλιά Φαρούκ και εγκαθίδρυσε ένα νέο, εθνικιστικό καθεστώς. Στο πλαίσιο αυτού του κινήματος, αναδείχθηκε η μορφή του συνταγματάρχη Γκαμάλ Αμπντέλ Νάσερ, ο οποίος αναγορεύτηκε πρόεδρος της χώρας το 1954. Η εξασφάλιση της ανεξαρτησίας της Αιγύπτου και η οικονομική της ανάπτυξη, ήταν οι κύριες επιδιώξεις του προέδρου Νάσερ. Έτσι η εθνικοποίηση, από την κυβέρνηση της Αιγύπτου υπό τον Νάσερ, της εταιρείας της Διώρυγας του Σουέζ, οδήγησε σε στρατιωτική επέμβαση της Μεγάλης Βρετανίας και της Γαλλίας στην Αίγυπτο, αφού η απόφαση αυτή της Αιγύπτου, έπληττε σοβαρά τα συμφέροντά τους στην περιοχή. Παράλληλα η Γαλλία, ήταν εχθρική προς τον Νάσερ λόγω της υποστήριξής του προς το Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο κατά την διάρκεια του πολέμου στην Αλγερία. Η επέμβαση έγινε σε συνεργασία με το Ισραήλ, το οποίο αφ' ενός φιλοδοξούσε να επεκταθεί εδαφικά, αφ' ετέρου αντιτασσόταν προς τον Νάσερ, λόγω της υποστήριξής του προς τους Παλαιστινίους αντάρτες. Από αυτό το χρονικό σημείο και έπειτα, το Ισραήλ αναδείχθηκε σε κρίσιμο στρατηγικό εταίρο των δυτικών δυνάμεων στην περιοχή, παρουσιάζοντας πολλές ομοιότητες με το Βασίλειο της Ιερουσαλήμ της εποχής των Σταυροφοριών. Η Αίγυπτος, αν και υπέστη συντριπτική ήττα στο πεδίο της μάχης από τους Ισραηλινούς, οι οποίοι κατέλαβαν τη χερσόνησο του Σινά μαζί με τη Λωρίδα της Γάζας και έφτασαν ως τη διώρυγα του Σουέζ, επωφελήθηκε από το διπολικό διεθνές σύστημα της εποχής και κατόρθωσε να μετατρέψει τη στρατιωτική ήττα, σε πολιτική επικράτηση του Νάσερ. Τόσο οι ΗΠΑ όσο και η ΕΣΣΔ ήταν τελείως αντίθετες με τη μονομερή κίνηση των Βρετανών, των Γάλλων και των Ισραηλινών και απαίτησαν τον τερματισμό της εισβολής. Έτσι το Ισραήλ αναγκάστηκε να αποχωρήσει από τα εδάφη που κατέλαβε και η Διώρυγα πέρασε οριστικά υπό τον έλεγχο της Αιγύπτου. Οι δύο παλιές αποικιακές δυνάμεις υπέστησαν έτσι συντριπτικό πλήγμα. Οι

Γάλλοι αναγκάστηκαν τελικά να εγκαταλείψουν και την Αλγερία το 1962 και ο Αραβικός εθνικισμός πέτυχε με αυτόν τον τρόπο, σημαντικές νίκες έναντι των παλιών αποικιοκρατών. Σε αυτό το διεθνές πλαίσιο, οι Παλαιστίνιοι ξεκίνησαν να διεκδικούν την απελευθέρωση των εδαφών που πέρασαν υπό Ισραηλινή κυριαρχία, ιδρύοντας το 1957 την οργάνωση Φατάχ, η οποία θα διαδραματίσει αποφασιστικό ρόλο στην αντίσταση των Παλαιστινίων κατά του Ισραήλ, ως τις συμφωνίες του Όσλο το 1993 (Pappe, 2024; Χατζηβασιλείου, 2019). Γενικά η κρίση του Σουέζ, σηματοδοτεί το τέλος της επιρροής της Μεγάλης Βρετανίας και της Γαλλίας στην περιοχή και την ανάδυση των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ ως των κύριων διεθνών δρώντων της περιοχής.

1.4 Ο Πόλεμος των Έξι Ημερών, η εμπλοκή της Συρίας και η άνοδος του παλαιστινιακού εξτρεμισμού

Ο Αραβοϊσραηλινός πόλεμος του 1967, γνωστός και ως πόλεμος των Έξι Ημερών, συγκαταλέγεται ανάμεσα στα πιο καθοριστικά γεγονότα στην εξέλιξη του Παλαιστινιακού ζητήματος και της γενικότερης ιστορίας της Μέσης Ανατολής, έως τις ημέρες μας. Ο πόλεμος αυτός οδήγησε στην κατάληψη του συνόλου της ιστορικής Παλαιστίνης από το Ισραήλ, καθώς και της Χερσονήσου του Σινά και των Ψωμάτων του Γκολάν. Ταυτόχρονα, πυροδότησε περαιτέρω εξελίξεις σε ολόκληρη την περιοχή της Μέσης Ανατολής, καθιστώντας το Παλαιστινιακό, το επίκεντρο του μεσανατολικού προβλήματος (United States Department of State, The 1967 Arab-Israeli War).

Την άνοιξη του 1967, η ένταση αυξανόταν επικίνδυνα στην περιοχή. Η Συρία διευκόλυνε επιθέσεις Παλαιστινίων μαχητών κατά του Ισραήλ και το τελευταίο απάντησε με απειλή πολέμου προς τη Συρία. Οι απειλές αυτές, οδήγησαν τον Γκαμάλ Αμπντέλ Νάσερ της Αιγύπτου να υιοθετήσει μια επισφαλή πολιτική, η οποία περιλάμβανε την εκδίωξη της ειρηνευτικής δύναμης του ΟΗΕ από τη χερσόνησο του Σινά, την αντικατάστασή τους από Αιγυπτιακές μεραρχίες καθώς και το κλείσιμο των στενών του Τιράν, κάτι που συνεπαγόταν αποκλεισμό του Ισραηλινού λιμανιού του Εϊλάτ. Το Ισραήλ ωστόσο κινήθηκε πρώτο, εξαπολύοντας στις 5 Ιουνίου, μαζική αεροπορική επίθεση, η οποία κατέστρεψε το σύνολο της Αιγυπτιακής αεροπορίας. Στη συνέχεια η χερσαία εισβολή στην Αίγυπτο, οδήγησε σε κατάληψη της Λωρίδας της Γάζας και της χερσονήσου του Σινά, ενώ παράλληλα οι επιθέσεις στη Συρία και στην Ιορδανία

οδήγησαν σε κατάληψη των υψωμάτων του Γκολάν, περιοχή με σημαντικά αποθέματα υδάτων, λόγω της λίμνης Τιβεριάδας και της Δυτικής Όχθης. Έτσι μέσα σε λίγες μόλις μέρες, το Ισραήλ πέτυχε να διπλασιάσει τα εδάφη του. Η χερσόνησος του Σινά επιστράφηκε αργότερα στην Αίγυπτο, στο πλαίσιο της ειρηνευτικής συμφωνίας του Κάμπ Ντέιβιντ το 1979 (United States Department of State, Camp David Accords and the Arab-Israeli Peace Process), αλλά η συνεχόμενη κατοχή της Δυτικής Όχθης και της Λωρίδας της Γάζας, προδίκασε ότι η σύγκρουση θα παρέμενε ζωντανή ως τις ημέρες μας (Wilkinson & Szudek, 2018, σελ. 240).

Ως δικαιολογία για την επίθεσή τους στην Αίγυπτο και τα άλλα αραβικά κράτη, οι Ισραηλινοί προέβαλαν το επιχείρημα ότι αν δεν κινητοποιούνταν αυτοί πρώτοι, οι Άραβες σκόπευαν να τους επιτεθούν. Σύμφωνα ωστόσο με την ανάλυση του Ίλαν Πάπε, ο πόλεμος επιδιώχθηκε από Ισραηλινή πλευράς, προκειμένου να ολοκληρωθεί η κατάληψη της Ιστορικής Παλαιστίνης, ο κύριος δηλαδή στόχος της Ισραηλινής πολιτικής. Το 1960, ο Νάσερ είχε υιοθετήσει και πάλι την ίδια επισφαλή τακτική, αλλά η Ισραηλινή αντίδραση ήταν συγκρατημένη και οδήγησε σε αποκλιμάκωση. Ο λόγος ήταν ότι ο τότε πρωθυπουργός, Νταβίντ Μπεν Γκουριόν δεν επιθυμούσε να καταλάβει εδάφη στα οποία κατοικούσαν περισσότεροι από 1.000.000 Άραβες. Από την αποχώρηση ωστόσο του Μπεν Γκουριόν το 1963, ως το 1967, είχε συντελεστεί αλλαγή πολιτικής εκ μέρους των Ισραηλινών, με την επικράτηση αντιλήψεων που προέκριναν την εδαφική επέκταση, για λόγους ασφαλείας αλλά και για ιδεολογικούς λόγους, που αφορούσαν την ανάκτηση όλων των εδαφών του Βιβλικού Ισραήλ (Pappe, 2024, σελ. 91).

Μια πιο αντικειμενική ανάλυση των αιτιών του πολέμου, οφείλει ωστόσο να αναγνωρίσει ότι ο πόλεμος ήταν όντως προληπτικό χτύπημα εκ μέρους του Ισραήλ, επειδή λόγω της μικρής του έκτασης και της έλλειψης στρατηγικού βάθους, είχε κάθε λόγο να ανησυχεί για την εμπρηστική ρητορική του Αιγυπτίου ηγέτη περί *καταστροφής του Ισραήλ*. Έτσι η αιφνιδιαστική Ισραηλινή επίθεση, η οποία ενορχηστρώθηκε από τους χαρισματικούς στρατηγούς Μοσέ Νταγιάν, ως υπουργό αμύνης και Γιτζάκ Ράμπιν ως επικεφαλής του γενικού επιτελείου, πέτυχε μεγάλη στρατιωτική νίκη κατά της Αιγύπτου. Το κύριο πρόβλημα που κληροδότησε ο πόλεμος στη διεθνή κοινότητα, υπήρξε η κατοχή της Δυτικής Όχθης και της Λωρίδας της Γάζας από το Ισραήλ, και σε μικρότερο βαθμό και των υψωμάτων του Γκολάν, που πριν τον πόλεμο ανήκαν στη Συρία. Αν και το διεθνές δίκαιο αναγνωρίζει το δικαίωμα στη χρήση βίας ως απάντηση σε μια απειλή, που στην περίπτωση αυτή ήταν πραγματική, δεν αναγνωρίζει ωστόσο τη βίαιη αλλαγή συνόρων και την προσάρτηση εδαφών. Το ότι η Δυτική Όχθη και η Γάζα δεν

αποτελούσαν παλαιστινιακό κράτος πριν τον πόλεμο, αλλά βρίσκονταν υπό την παράνομη κατοχή άλλων αραβικών κρατών δεν καθιστά την Ισραηλινή κατοχή νόμιμη.

Ανεξάρτητα όμως από τα αίτια και τις αφορμές της Ισραηλινής επίθεσης, ο πόλεμος των έξι ημερών αναδεικνύει δύο παραμέτρους: πόσο εύκολο είναι μια κρίση να κλιμακωθεί και να εξελιχθεί σε πόλεμο, όπως και ότι κράτη που αισθάνονται περικυκλωμένα και ευάλωτα, διαθέτουν όμως προηγμένες στρατιωτικές δυνατότητες αλλά και φιλοδοξίες επέκτασης, τείνουν να προκρίνουν την προληπτική επίθεση ως κατάλληλη στρατηγική. Μια τέτοια κατάσταση είναι εξαιρετικά επικίνδυνη για την περιφερειακή και ενίοτε την παγκόσμια ειρήνη. Κάτι ανάλογο ανέδειξε η παρόμοια στρατηγική που είχαν υιοθετήσει οι Ευρωπαϊκές Δυνάμεις, πριν τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Ο πόλεμος των έξι ημερών οδήγησε σε νέα εκδίωξη των Παλαιστινίων, αυτή τη φορά κυρίως από τη Δυτική Όχθη, απ' όπου εκδιώχθηκαν περίπου 300.000 Παλαιστίνιοι (Wilkinsin & Szudek, 2018, σελ. 241). Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να ενταθεί ακόμα περισσότερο η δράση της Οργάνωσης για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης (ΟΑΠ) και των κυριότερων πολιτικών της παρατάξεων, της Φατάχ αλλά και του Λαϊκού Μετώπου για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης. Οι τελευταίες, τα επόμενα χρόνια, με δυναμικές ενέργειες όπως αεροπειρατείες, επιχείρησαν να προβάλλουν τις διεκδικήσεις των Παλαιστινίων. Οι ενέργειες αυτές είχαν ως αποτέλεσμα την ευρεία δυσαρέσκεια των κρατών της Δύσης εναντίον των οποίων στρέφονταν οι αεροπειρατείες, αλλά ταυτόχρονα διατηρούσαν το Παλαιστινιακό ζήτημα στο προσκήνιο. Χαρακτηριστική περίπτωση αεροπειρατείας ήταν η κατάληψη ισραηλινού επιβατικού αεροπλάνου από το Λαϊκό Μέτωπο για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης, σε συνεργασία με τη Δυτικογερμανική τρομοκρατική οργάνωση Επαναστατικοί Πυρήνες, το 1976. Οι αεροπειρατές οδήγησαν το αεροπλάνο στο Έντεμπε της Ουγκάντας και απαίτησαν την απελευθέρωση Παλαιστινίων κρατουμένων, σε αντάλλαγμα για την απελευθέρωση των επιβατών. Τελικά η ομηρία έληξε με παρέμβαση Ισραηλινών κομάντος στο Έντεμπε, οι οποίοι απελευθέρωσαν τους ομήρους (Χατζηβασιλείου, 2019, σελ. 272).

Ταυτόχρονα, το μεγαλύτερο μέρος των Παλαιστινίων που εκδιώχθηκαν κατέφυγαν στην Ιορδανία. Αυτό οδήγησε σε σύγκρουσή τους με τον Ιορδανικό θρόνο και στη μαζική εκδίωξή τους από τον βασιλιά Χουσεΐν. Έτσι οι Παλαιστίνιοι και η Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης, βρήκαν εκ νέου καταφύγιο στον Λίβανο, όπου στη συνέχεια θα διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στον εμφύλιο πόλεμο της χώρας. Το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών εξέδωσε το 1967, το

θεμελιώδες για το Παλαιστινιακό, ψήφισμα 242, το οποίο καλούσε το Ισραήλ να αποχωρήσει από τα εδάφη που είχε καταλάβει, σε αντάλλαγμα με τη διπλωματική του αναγνώριση από τα αραβικά κράτη, αν και κανένας από τους δύο όρους δεν εκπληρώθηκε άμεσα (UN, 1967).

Επιπλέον, ο πόλεμος αυτός ανέδειξε το Ισραήλ σε σημαντικό σύμμαχο των ΗΠΑ στη Μέση Ανατολή. Όπως και άλλοι πόλεμοι της εποχής, στην Κορέα και στο Βιετνάμ, ο πόλεμος των έξι ημερών αποτέλεσε άλλη μία σύγκρουση διά αντιπροσώπων μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων. Και οι δύο υπερδυνάμεις παρείχαν στρατιωτικούς εξοπλισμούς, οι ΗΠΑ στους Ισραηλινούς και η ΕΣΣΔ στους Άραβες. Η νίκη λοιπόν του Ισραήλ στον πόλεμο αυτό, αποτέλεσε και μια νίκη των ΗΠΑ κατά της σοβιετικής επιρροής στη Μέση Ανατολή, περιοχή ζωτικής σημασίας για τον ψυχροπολεμικό ανταγωνισμό, αφού περιλαμβάνει τα σημαντικότερα αποθέματα πετρελαίου διεθνώς. Η θέση αυτή του Ισραήλ, ως του κύριου συμμάχου των ΗΠΑ στην περιοχή, διατηρείται μέχρι σήμερα αν και ο σοβιετικός κίνδυνος έχει εκλείψει. Η ειρωνεία της ιστορίας ωστόσο είναι ότι ο πόλεμος των Έξι Ημερών, όπως και η κρίση στο Σουέζ, αν και έληξε με ήττα των συμμάχων της ΕΣΣΔ, τελικά ενέτεινε την ανάμειξη της τελευταίας στην περιοχή. Επειδή οι σοβιετικής κατασκευής εξοπλισμοί των Αράβων καταστράφηκαν κατά την διάρκεια των εχθροπραξιών, η ΕΣΣΔ τους αντικατέστησε με νέους με το ανάλογο οικονομικό όφελος.

Μια σημαντική παράμετρος της κατοχής των Παλαιστινιακών εδαφών, με σοβαρές συνέπειες ως τις μέρες μας, η οποία καθιστά ιδιαίτερος δύσκολη την εξεύρεση λύσης, είναι ο συστηματικός εποικισμός, κυρίως της Δυτικής Όχθης και σε μικρότερο βαθμό της Λωρίδας της Γάζας και των Συριακών Υψωμάτων του Γκολάν. Η εγκατάσταση Εβραίων εποίκων και η ανέγερση οικισμών στη Δυτική Όχθη, είναι μια πρακτική η οποία ξεκίνησε μετά την κατάληψη των εδαφών αυτών από το Ισραήλ, την οποία το ίδιο δικαιολογεί ως αναγκαία για την ασφάλειά του. Το διεθνές δίκαιο ωστόσο και συγκεκριμένα το άρθρο 49, παράγραφος 6 στην Τέταρτη Σύμβαση της Γενεύης (1949) απαγορεύει την εγκατάσταση πολιτών του κράτους στο έδαφος αυτό και την αλλοίωση της δημογραφίας του (UN, 1949). Εκτός του ότι οι εποικισμοί είναι παράνομοι, έχουν και σοβαρές επιπτώσεις για τους κατοίκους της Δυτικής Όχθης, οι οποίοι σε πολλές περιπτώσεις εκδιώκονται δια της βίας από τα σπίτια τους για να εγκατασταθούν οι έποικοι, ή για να ανεγερθεί κάποιος νέος οικισμός στη θέση τους. Επιπλέον η συνέχιση των εποικισμών, από το 1967 ως σήμερα έχει οδηγήσει σε εδαφικό κατακερματισμό της Δυτικής Όχθης, με τους Παλαιστινίους να περιορίζονται σε διαρκώς μικρότερες νησίδες,

περικυκλωμένες από στρατιωτικά φυλάκια και παράνομους οικισμούς. Οι πολιτικές αυτές και οι συνακόλουθες ασφυκτικές συνθήκες διαβίωσης των Παλαιστινίων, δεν παρέχουν τελικά ασφάλεια στο Ισραήλ, αλλά αντιθέτως πυροδοτούν την εχθρότητα του παλαιστινιακού πληθυσμού και εξωθούν στην τρομοκρατία. Η κατάσταση αυτή, η οποία ήδη διαρκεί πάνω από μισό αιώνα, έχει δηλητηριάσει ανεπανόρθωτα τις σχέσεις των δύο πλευρών, δημιουργώντας έναν φαύλο κύκλο βίας. Επιπλέον, το γεγονός ότι τα Παλαιστινιακά εδάφη δεν διαθέτουν εδαφική συνέχεια, ως αποτέλεσμα των εποικισμών αλλά και της αποκοπής της Γάζας από τη Δυτική Όχθη, ήδη από το 1948, σημαίνει ότι είναι σχεδόν αδύνατο να επιλυθεί το Παλαιστινιακό στη βάση του ψηφίσματος 242. Ένα παλαιστινιακό κράτος χωρίς εδαφική συνέχεια, δεν μπορεί να είναι βιώσιμο αφού θα αποτελείται από διάσπαρτες νησίδες, περιορισμένης αυτονομίας και θα βρίσκεται ντε φάκτο υπό Ισραηλινό έλεγχο.

1.5 Ο Πόλεμος του Γιομ Κιπούρ και η πετρελαϊκή κρίση

Ο τέταρτος Αραβοϊσραηλινός πόλεμος, γνωστός και ως πόλεμος του *Γιομ Κιπούρ*, από την ομώνυμη εβραϊκή γιορτή, είχε επίσης σημαντικές συνέπειες στην περεταίρω εξέλιξη του Παλαιστινιακού ζητήματος. Ο θάνατος του ηγέτη της Αιγύπτου, Γκαμάλ Αμπντέλ Νάσερ το 1970, άνοιξε τον δρόμο για την εξουσία στον διάδοχό του Ανουάρ Σαντάτ. Σε αντίθεση με τον Νάσερ, ο Σαντάτ επιχείρησε να ακολουθήσει πιο αυτόνομη εξωτερική πολιτική, απελευθύνοντας από την χώρα τους Σοβιετικούς στρατιωτικούς συμβούλους, το 1972. Βαθύτερη αιτία της προσπάθειας του να αυτονομηθεί από την σοβιετική επιρροή, ήταν ωστόσο η επιθυμία του να εξαπολύσει νέο πόλεμο κατά του Ισραήλ, γεγονός το οποίο έβρισκε αντίθετη τη Μόσχα.

Ο νέος αραβοϊσραηλινός πόλεμος, ξέσπασε τον Οκτώβριο του 1973, με μια αιφνιδιαστική Αιγυπτιακή και Συριακή επίθεση κατά του Ισραήλ, ανάλογη με την επίθεση που το τελευταίο είχε εξαπολύσει το 1967. Στόχος των Αράβων σε αυτόν τον πόλεμο, ήταν η απελευθέρωση των αραβικών εδαφών που το Ισραήλ είχε καταλάβει το 1967. Παρά τη ρητορική τους, περί εξάλειψης του εβραϊκού κράτους, τα αραβικά κράτη είχαν ως στόχο βασικά, να προκαλέσουν παρέμβαση της διεθνούς κοινότητας για την εφαρμογή της απόφασης 242 (Σακκάς, 2002, σελ. 104). Άλλωστε, δεδομένου ότι το

Ισραήλ διέθετε πυρηνικό οπλοστάσιο, η εκδοχή μιας ολοκληρωτικής νίκης εναντίον του ήταν μη ρεαλιστική.

Ο πόλεμος αυτός απέκτησε σοβαρές διεθνείς διαστάσεις για δύο λόγους. Αφ' ενός, η υποστήριξη των υπερδυνάμεων στις αντιμαχόμενες πλευρές, οδήγησε πολύ κοντά σε κλιμάκωση της σύγκρουσης και σε γενικευμένο πόλεμο. Επικράτησε ωστόσο η αυτοσυγκράτηση και η άμεση σύγκρουση ΗΠΑ-ΕΣΣΔ αποφεύχθηκε. Εφ' εταίρου, ακόμη σημαντικότερες υπήρξαν οι οικονομικές του διαστάσεις. Οι πετρελαιοπαραγωγές χώρες του τρίτου κόσμου, οι περισσότερες από τις οποίες ήταν αραβικές, είχαν σχηματίσει το 1960 τον Οργανισμό Πετρελαιοπαραγωγών Κρατών, γνωστό ως ΟΠΕΚ, προκειμένου να διαμορφώσουν κοινή πετρελαϊκή πολιτική. Χρησιμοποιώντας το πετρέλαιο ως μέσο πίεσης προς τις χώρες της Δύσης, εκτόξευσαν τις τιμές του πετρελαίου, ούτως ώστε να αποτρέψουν τους δυτικούς συμμάχους του Ισραήλ να το στηρίζουν ενεργά κατά την διάρκεια του πολέμου (Χατζηβασιλείου, ό.π, σελ. 194). Ο αραβικός εκβιασμός είχε αποτέλεσμα, καθώς οι περισσότερες χώρες της Ευρώπης δεν στήριζαν το Ισραήλ, φοβούμενες περαιτέρω συνέπειες για τις οικονομίες τους. Η πετρελαϊκή αυτή κρίση, σε συνδυασμό με την αντίστοιχη του 1979, η οποία οφειλόταν στην Ιρανική Επανάσταση και στον πόλεμο Ιράν-Ιράκ, ώθησαν τις χώρες της Ευρώπης στην αναζήτηση νέων προμηθευτών πετρελαίου, όπως η πρώην ΕΣΣΔ και το Μεξικό (ΟΠΕΚ, 2005, σελ.98), καθώς ήταν σαφές ότι ο ΟΠΕΚ χρησιμοποιούσε το πετρέλαιο ως όπλο.

Αν και κατά τις πρώτες εβδομάδες του πολέμου, οι αραβικοί στρατοί πέτυχαν σημαντικές νίκες στο πεδίο της μάχης, η κατάσταση τελικά αντιστράφηκε χάρη στην χαρισματική ηγεσία της πρωθυπουργού Γκόλντα Μείρ αλλά και την αμερικανική βοήθεια προς το Ισραήλ, το οποίο αναδείχθηκε και πάλι νικητής. Παρά τη στρατιωτική ήττα της, η Αίγυπτος κατόρθωσε να καταγράψει πολιτική νίκη, όπως είχε κάνει και το 1956, καθώς ο πόλεμος κατέδειξε την αποφασιστικότητα των Αράβων και άνοιξε έτσι τον δρόμο για τη διπλωματική διευθέτηση των εδαφικών διαφορών της Αιγύπτου με το Ισραήλ. Επίσης, οι διπλωματικές εξελίξεις των επομένων ετών αποτέλεσαν μεγάλη επιτυχία της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, καθώς απομάκρυναν οριστικά την Αίγυπτο από τη σοβιετική επιρροή και μάλιστα σε μια περίοδο που οι ΗΠΑ φαινόταν ότι βρίσκονταν σε υποχώρηση διεθνώς, λόγω της αποχώρησης από το Βιετνάμ. Με μεσολάβηση του υπουργού εξωτερικών των ΗΠΑ, Χένρι Κίσινγκερ, οι Ισραηλινοί αποχώρησαν αρχικά από την ανατολική όχθη του Σουέζ, καθιστώντας και πάλι τη διώρυγα ανοιχτή στη διεθνή ναυσιπλοΐα, το 1974 (από το 1967 ως το 1970 στην περιοχή λάμβανε χώρα ο πόλεμος φθοράς των Αιγυπτίων και των Ισραηλινών, ενώ ακόμα και μετά των τερματισμό του η

διώρυγα παρέμενε κλειστή) (United States Department of State, The 1973 Arab-Israeli War).

Στο εσωτερικό του Ισραήλ, ο πόλεμος και ο αρχικός αιφνιδιασμός των Ισραηλινών, είχε ως συνέπεια τη μετακίνηση του εκλογικού σώματος προς τα δεξιά και την εκλογή το 1977, για πρώτη φορά, πρωθυπουργού υποψηφίου του συντηρητικού κόμματος Λικούντ. Ο νέος πρωθυπουργός Μενάχεμ Μπέγκιν, αν και συντηρητικός, προχώρησε τις διαπραγματεύσεις με την Αίγυπτο, κατανοώντας ότι η αντιπαράθεση μπορούσε να λυθεί μόνο διπλωματικά. Έχοντας εξασφαλίσει άλλωστε πλεονεκτική θέση έναντι των γειτόνων του, το Ισραήλ μπορούσε να αξιοποιήσει τα εδαφικά κέρδη του πολέμου των Έξι Ημερών, για να αποσπάσει τη διπλωματική αναγνώριση των γειτόνων του. Έτσι, το 1977, ο πρόεδρος Σαντάτ προέβη σε μία εντυπωσιακή κίνηση, επισκεπτόμενος το Ισραήλ και εκφωνώντας λόγο στην Κνεσέτ, την Ισραηλινή βουλή. Η κίνηση αυτή ισοδυναμούσε με αναγνώριση του Ισραήλ και άνοιξε τον δρόμο για την υπογραφή των συμφωνιών του Κάμπ Ντέιβιντ, ανάμεσα στην Αίγυπτο και το Ισραήλ, υπό την επίβλεψη του Αμερικανού προέδρου Κάρτερ το 1978 (Donilon, 2024) και την οριστική συνθήκη ειρήνης Ισραήλ - Αιγύπτου το επόμενο έτος. Οι συμφωνίες του Καμπ Ντέιβιντ, αποτέλεσαν τον επίλογο της πρώτης φάσης του Παλαιστινιακού προβλήματος, προβλέποντας την επιστροφή της χερσονήσου του Σινά στην Αίγυπτο, τη διπλωματική αναγνώριση του Ισραήλ και τη δημιουργία Παλαιστινιακού κράτους στη Δυτική Όχθη και τη Λωρίδα της Γάζας (United States Department of State, Camp David Accords and the Arab-Israeli Peace Process).

Έτσι από την εποχή εκείνη μέχρι σήμερα, η επίσημη θέση της διεθνούς κοινότητας, ακόμα και των στενότερων συμμάχων του Ισραήλ, παραμένει υπέρ της λύσης των δύο κρατών. Η επίσημη θέση των ΗΠΑ είναι υπέρ της ίδρυσης Παλαιστινιακού κράτους στα σύνορα του 1967, όπως και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία το 1981 εξέδωσε την διακήρυξη της Βενετίας, υπέρ της ίδρυσης Παλαιστινιακού κράτους.

Η υπογραφή των συμφωνιών του Καμπ Ντέιβιντ, ωστόσο προκάλεσε την αντίδραση του Αραβικού κόσμου και τη διπλωματική απομόνωση της Αιγύπτου από τα υπόλοιπα Αραβικά κράτη, τα οποία την απέβαλαν από τον Αραβικό Σύνδεσμο. Τελικά ο ίδιος ο πρόεδρος Σαντάτ πλήρωσε τη συμφωνία με τη ζωή του, καθώς δολοφονήθηκε στο Κάιρο, από φανατικό μουσουλμάνο εξτρεμιστή. Αξίζει να σημειωθεί, ότι λίγο πριν είχε εγκαινιάσει στο όρος Σινά μία Εβραϊκή Συναγωγή, μία Χριστιανική Εκκλησία και ένα Μουσουλμανικό Τζαμί, σε μια συμβολική κίνηση, που υποδήλωνε τη συμφιλίωση των θρησκειών και των λαών της περιοχής (EBSCO, 2023). Η συμφωνία ήταν αμοιβαία

επωφελής για τους Ισραηλινούς και τους Αιγυπτίους, με τους πρώτους να κερδίζουν την αναγνώριση της ισχυρότερης αραβικής χώρας και τους δεύτερους να αποκαθιστούν την κυριαρχία τους στη χερσόνησο του Σινά. Ήταν επίσης μια μεγάλη διπλωματική επιτυχία για τις ΗΠΑ, οι οποίες από την εποχή εκείνη, μέχρι σήμερα, εξασφάλισαν τη συμμαχία της ισχυρότερης αραβικής χώρας, περιορίζοντας την επιρροή της ΕΣΣΔ στη Μέση Ανατολή. Βραχυπρόθεσμα βέβαια οι Σοβιετικοί ενίσχυσαν τη συμμαχία τους με άλλα εθνικιστικά αραβικά καθεστώτα, όπως αυτό της Συρίας. Τέλος, οι Παλαιστίνιοι ήταν ξεκάθαρα χαμένοι από αυτή τη διευθέτηση, καθώς απώλεσαν την υποστήριξη της ισχυρότερης αραβικής χώρας, χωρίς τελικά να αποκτήσουν δικό τους κράτος, όπως προέβλεπε η συμφωνία του Καμπ Ντέιβιντ. Αυτό οφειλόταν στην άρνηση των Ισραηλινών να αποχωρίσουν από τα κατεχόμενα, στα οποία ενέτειναν ακόμα περισσότερο τους εποικισμούς τους, τα επόμενα χρόνια.

Τελικά η ειρηνευτική συμφωνία ανάμεσα στην Αίγυπτο και το Ισραήλ, την οποία ακολούθησαν και αντίστοιχες ειρηνευτικές συμφωνίες με άλλα κράτη τις επόμενες δεκαετίες, με την Ιορδανία το 1994 (Capital, 2014), το Μαρόκο και το Σουδάν το 2020, συνέβαλε ώστε το πρόβλημα να αποτελέσει στο εξής σύγκρουση Ισραήλ-Παλαιστινίων, με διακύβευμα κυρίως τα κατεχόμενα, παρά σύγκρουση Ισραήλ-Αράβων.

1.6 Ο εμφύλιος πόλεμος του Λιβάνου και η ενίσχυση του πολιτικού Ισλάμ

Ο Λίβανος είναι ίσως η χώρα που επηρεάστηκε περισσότερο και μάλιστα ιδιαίτερα αρνητικά, από τις εξελίξεις στο Παλαιστινιακό. Η χώρα αυτή υπήρξε ένα από τα κράτη που δημιουργήθηκαν στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, λόγω της πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων να κρατήσουν διασπασμένους τους Άραβες και να διατηρήσουν την επιρροή τους στην περιοχή, μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Η περιοχή κατακυρώθηκε στη Γαλλία με το σύστημα των εντολών, από τη διάσκεψη του Σαν Ρέμο το 1920 και τελικά απέκτησε την ανεξαρτησία της το 1943. Το πρόβλημα ωστόσο του Λιβάνου ήταν ότι η χώρα δεν χαρακτηριζόταν από εθνική και θρησκευτική ομοιογένεια. Περιλάμβανε Χριστιανούς, κυρίως Μαρωνίτες 52% του πληθυσμού τα χρόνια μετά την ανεξαρτησία, Μουσουλμάνους Σουνίτες και Σιίτες, κυρίως στον Νότο, και Δρούζους. Οι διαφορές μεταξύ των κοινοτήτων αυτών οξύνθηκαν εξ' αιτίας του συντάγματος της χώρας, το οποίο αν και δημιουργούσε μία επίφαση εθνικής ενότητας, τελικά

λειτουργούσε διχαστικά, αφού επικύρωνε και επίσημα τον χωρισμό του λαού σε διαφορετικές κοινότητες, εξασφαλίζοντας την κυρίαρχη θέση των Μαρωνιτών. Συγκεκριμένα, προέβλεπε υποχρεωτικά Χριστιανό πρόεδρο της Δημοκρατίας, Σουνίτη πρωθυπουργό και Σίιτη πρόεδρο της Βουλής.

Ο αυξανόμενος ωστόσο μουσουλμανικός πληθυσμός, απειλούσε να καταστήσει τους Μαρωνίτες μειοψηφία, ενώ καταλυτική προς την εξέλιξη αυτή υπήρξε η έλευση στη χώρα μυριάδων Παλαιστινίων προσφύγων που εκδιώχθηκαν από την Ιορδανία, μετά το 1970. Οι Μαρωνίτες φοβούνταν, ότι σε περίπτωση που υπερίσχυε το μουσουλμανικό στοιχείο στη χώρα, θα έχαναν την κυρίαρχη θέση τους στον έλεγχο του κράτους. Ταυτόχρονα οι επιθέσεις των Παλαιστινίων κατά του Ισραήλ προκαλούσαν Ισραηλινά αντίποινα, τα οποία εκτός από τους Παλαιστινίους αντάρτες έπλητταν και τον αστικό ιστό του Λιβάνου (Σακκάς, 2002, σελ. 88).

Η αντιπαράθεση ανάμεσα στους Μαρωνίτες και στους Παλαιστινίους κλιμακωνόταν διαρκώς, ιδίως μετά την αναγνώριση της ΟΑΠ ως νόμιμου εκπροσώπου του Παλαιστινιακού λαού από τα Αραβικά κράτη. Σε αυτό το πλαίσιο τα κυριότερα χριστιανικά κόμματα, όπως η *Φάλαγγα* και το Εθνικό Φιλελεύθερο κόμμα, συγκρότησαν το *Λιβανικό Μέτωπο*, με στόχο να αντιμετωπίσει τη δράση των Παλαιστινίων ανταρτών και να διασφαλίσει την κυρίαρχη θέση των Μαρωνιτών στο πολιτικό σύστημα της χώρας (Λίβανος, 2005, σελ. 68). Θα ήταν λάθος ωστόσο να αποδοθεί η ευθύνη για την έκρηξη του εμφυλίου σε μία μόνο από τις αντιμαχόμενες πλευρές. Πιο αντικειμενικά, τα αίτια του πολέμου πρέπει να αναζητηθούν στην αποτυχία της μεταπολεμικής συγκρότησης του κράτους και στην αναγκαστική συμβίωση σε αυτό εχθρικών μεταξύ τους πληθυσμών, όπως άλλωστε συνέβη και σε άλλες χώρες της Μέσης Ανατολής όπως η Συρία και το Ιράκ.

Αφορμή για την έκρηξη του πολέμου στάθηκε η επίθεση από τους Φαλαγγίτες εναντίον ενός λεωφορείου στο οποίο επέβαιναν Παλαιστίνιοι, σκοτώνοντας όλους τους επιβάτες του (Σακκάς, 2002, σελ. 88). Στα επόμενα χρόνια ο εμφύλιος πόλεμος εξελίχθηκε σε σύγκρουση των Μαρωνιτών με τους Μουσουλμάνους της χώρας, ενώ συγκρούσεις έλαβαν χώρα και μεταξύ των τελευταίων, λόγω του διχασμού τους σε Σουνίτες και Σίιτες. Στον πόλεμο ενεπλάκησαν και οι κύριες περιφερειακές δυνάμεις, όπως η Συρία, η οποία το 1976 επενέβη υπέρ των Φαλαγγιτών, με πρόσχημα την αποκατάσταση της ειρήνης, με αώτερο σκοπό όμως την εγκαθίδρυση του Συριακού ελέγχου στη χώρα. Το Ισραήλ επίσης επενέβη στρατιωτικά δύο φορές, το 1978 και ξανά το 1982, με στόχο την εκδίωξη της ΟΑΠ από τον Νότιο Λίβανο. Η δεύτερη εισβολή το

1982, πέτυχε τελικά τον στόχο της, καθώς η ΟΑΠ αναγκάστηκε να μεταφερθεί, με μεσολάβηση της Ελλάδας υπό τον Ανδρέα Παπανδρέου, στην Τυνησία (Nestor, 1982). Η εισβολή ωστόσο, ζημίωσε σε σημαντικό βαθμό τη διεθνή εικόνα του Ισραήλ, καθώς ο ανηλεής βομβαρδισμός της Βηρυτού προκάλεσε αμερικανική παρέμβαση για τον τερματισμό της εισβολής. Επίσης πολύ αρνητικές για το Ισραήλ υπήρξαν οι σφαγές αμάχων Παλαιστινίων στα προσφυγικά στρατόπεδα της Σάμπρα και της Σατίλα από τους Φαλαγγίτες, τους οποίους εξόπλιζε το Ισραήλ. Για πρώτη φορά, το συμβάν αυτό προκάλεσε την κατακραυγή της δυτικής κοινής γνώμης κατά των ισραηλινών μεθόδων, ενώ πυροδότησε έντονες αντιδράσεις και στο εσωτερικό του ίδιου του Ισραήλ, οι οποίες εξανάγκασαν σε παραίτηση τον υπουργό αμύνης, στρατηγό Αριέλ Σαρόν. (Fisk, 2001, σελ. 382-383). Επιπλέον η εκδίωξη της ΟΑΠ και η μακροχρόνια κατοχή του Νοτίου Λιβάνου, ως το 2000, είχε αρνητικές συνέπειες τόσο για τον Λίβανο όσο και για το Ισραήλ, λόγω ενός νέο εμφανιζόμενου παράγοντα: οι κατά βάση κοσμικές πολιτικές οργανώσεις των Παλαιστινίων, αντικαταστάθηκαν από την αντίσταση του Σιιτικού πληθυσμού του Νοτίου Λιβάνου κατά της κατοχής και την εμφάνιση της Σιιτικής εξτρεμιστικής οργάνωσης Χεσμπολάχ (CFR, 2026). Σε αυτήν την αρνητική για τους Ισραηλινούς εξέλιξη, συνέβαλε η επικράτηση της ισλαμικής επανάστασης στο Ιράν, η οποία αντικατέστησε το απολυταρχικό καθεστώς του Σάχη Ρέζα Σαχ Παχλεβί, με ένα θεοκρατικό καθεστώς υπό τον Αγιατολάχ Χομεϊνί, το 1979 (Χουρχούλης, 2022). Η εξέλιξη αυτή, η οποία σηματοδότησε τη διεθνή ενίσχυση του πολιτικού Ισλάμ, πυροδότησε σοβαρές διεθνείς εξελίξεις, όπως τον πόλεμο Ιράν-Ιράκ (Χουρχούλης, 2023) αλλά και τη Σοβιετική Εισβολή στο Αφγανιστάν. Το Ιράν, προφασιζόμενο ότι υπερασπίζεται τους απανταχού μουσουλμάνους, Σίτες και Σουνίτες, αποτέλεσε από εκείνη την εποχή μέχρι σήμερα, τον κύριο υποστηρικτή της υπόθεσης των Παλαιστινίων. Αυτό ωστόσο δεν εμπόδισε το Ιράν να αναπτύξει στρατηγική συνεργασία με το Ισραήλ, την εποχή του πολέμου με το Ιράκ. Το Ισραήλ, δεν επιθυμούσε την επικράτηση στον πόλεμο του εθνικιστικού και αραβικού Ιράκ υπό τον Σαντάμ Χουσεΐν. Έτσι εξόπλισε το Ιράν, αποδεικνύοντας με τον τρόπο αυτόν την πολυπλοκότητα του μεσανατολικού ζητήματος μέχρι και σήμερα που οι δύο χώρες βρίσκονται σε πόλεμο και το γεγονός ότι στις διεθνείς σχέσεις, πολλές φορές η σύγκρουση και η συνεργασία μπορούν να συνυπάρχουν.

Ο μακροχρόνιος πόλεμος του Λιβάνου έληξε το 1991 με ειρηνευτική συμφωνία ανάμεσα στις κυβερνήσεις του Λιβάνου και της Συρίας έχοντας κοστίσει περίπου 150.000 ζωές. Έτσι, ο Λιβανέζικος στρατός κατόρθωσε να ανακαταλάβει τις θέσεις των

κυριότερων εμπολέμων. Ανοιχτό πρόβλημα παρέμεινε ωστόσο η παρουσία του Ισραηλινού στρατού στον Νότιο Λίβανο και η δράση της Χεσμπολάχ κατά του Ισραηλινού στρατού. Τελικά οι Ισραηλινοί αποχώρησαν από τα κατεχόμενα Λιβανέζικα εδάφη το 2000, με τη Χεσμπολάχ να εδραιώνει την παρουσία της στην περιοχή και το πολιτικό σύστημα της χώρας. Η κατάσταση αυτή οδήγησε σε νέους πολέμους μεταξύ της Χεσμπολάχ και του Ισραήλ, όπως ο πόλεμος των 33 ημερών το καλοκαίρι του 2006 και στην εμπλοκή της Χεσμπολάχ στον πρόσφατο πόλεμο στη Γάζα.

1.7 Η Ιντιφάντα, η ειρηνευτική διαδικασία, το αδιέξοδο και η ενίσχυση της τρομοκρατίας

Η κατοχή των παλαιστινιακών εδαφών και οι διακρίσεις εις βάρος των Παλαιστινίων πολιτών του Ισραήλ, είχαν ως αποτέλεσμα την εξέγερση των Παλαιστινίων της Δυτικής Όχθης, ένα γεγονός που έμεινε στην Ιστορία ως πρώτη Ιντιφάντα, το 1987. Η σύγκρουση ενός ισραηλινού φορτηγού με ένα επιβατικό αυτοκίνητο, στάθηκε αφορμή για το ξέσπασμα διαδηλώσεων στην Δυτική Όχθη αλλά και στο εσωτερικό του Ισραήλ (Pappe, 2024, σελ. 111), με αίτημα τον τερματισμό της παράνομης κατοχής. Οι διαδηλώσεις αυτές, που κράτησαν ως το 1993, υπήρξαν κατά βάσιν ειρηνικές, αλλά η ισραηλινή απάντηση ήταν βίαιη, με δολοφονίες διαδηλωτών, ξυλοδαρμούς και συλλήψεις. Έτσι οι Παλαιστίνιοι κέρδισαν τη συμπάθεια της διεθνούς κοινής γνώμης, καθιστώντας παράλληλα σαφές στους Ισραηλινούς, ότι αρνούνταν να αποδεχθούν την κατοχή. (Said, 1989, pp. 5–22).

Οι αρχές της δεκαετίας '90 σημαδεύτηκαν από δυσμενείς για του Παλαιστινίους εξελίξεις. Η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, τους στέρησε τον κυριότερο και ισχυρότερο υποστηρικτή τους, ενώ η απόφαση του Γιασσέρ Αραφάτ να υποστηρίξει το Ιράκ του Σαντάμ Χουσεΐν κατά τον πρώτο πόλεμο του κόλπου, οδήγησε την Παλαιστινιακή ηγεσία σε απομόνωση από τους υπόλοιπους Άραβες.

Το τέλος ωστόσο του Ψυχρού Πολέμου και το διεθνές κλίμα υπέρ της ειρήνης και της διευθέτησης των συγκρούσεων, άνοιξε τον δρόμο για την αμοιβαία αναγνώριση Ισραήλ και Παλαιστινίων, δημιουργώντας προσδοκίες για οριστική και δίκαιη επίλυση της μακροχρόνιας σύγκρουσης. Επίσης, οι δυσκολίες που αντιμετώπισε το Ισραήλ στην

καταστολή της Ιντιφάντα, έπεισε την Ισραηλινή ηγεσία για την ανάγκη πολιτικής επίλυσης του Παλαιστινιακού. Άλλωστε, μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, το γεγονός ότι τα περισσότερα Αραβικά κράτη συντάχθηκαν με τις ΗΠΑ κατά του Σαντάμ Χουσεΐν στον πόλεμο του κόλπου, σήμαινε ότι και η θέση του ίδιου του Ισραήλ ως αναχώματος της Σοβιετικής επιρροής στην περιοχή είχε υποβαθμιστεί. Έτσι εξηγούνται και οι επικρίσεις του Αμερικανού προέδρου Μπους του πρεσβύτερου, το 1990 και η σύγκρουσή του με τον τότε σκληροπυρηνικό πρωθυπουργό Γιτζάκ Σαμίρ, για το ζήτημα των παράνομων οικισμών στα κατεχόμενα (Elsner, 2018).

Υπό την πίεση των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ, η οποία λίγο αργότερα διαλύθηκε, το Ισραήλ πείστηκε να συμμετάσχει στη διάσκεψη της Μαδρίτης, το 1991, με εκπροσώπους των Παλαιστινίων, οι οποίοι όμως προέρχονταν από δύο διαφορετικές αντιπροσωπείες, μία από την ΟΑΠ, που είχε την έδρα της στην Τυνησία και μία, τη σημαντικότερη, από τα κατεχόμενα εδάφη. Τελικά η διάσκεψη της Μαδρίτης δεν οδήγησε σε κανένα αποτέλεσμα, για τον λόγο ότι απέφευγε να αγγίξει τα αίτια της σύγκρουσης, ενώ δεν έγινε καμία ουσιαστική συζήτηση για φλέγοντα ζητήματα που αφορούσαν τους Παλαιστινίους, όπως η επιστροφή, ή η αποζημίωση των προσφύγων και το καθεστώς της Ιερουσαλήμ (United States Department of State, The Madrid Conference, 1991).

Η εκλογή ωστόσο του Εργατικού κόμματος του Ισραήλ το 1992 και ο σχηματισμός για πρώτη φορά από το 1977 κεντροαριστερής κυβέρνησης στο Ισραήλ, υπό τον χαρισματικό στρατηγό Γιτζάκ Ράμπιν, αποδείχθηκε καταλυτικής σημασίας για την πρόοδο της ειρηνευτικής διαδικασίας. Ο Ράμπιν, ο οποίος είχε διατελέσει επικεφαλής του γενικού επιτελείου κατά τον πόλεμο των έξι ημερών, αρχικά δεν ενδιαφερόταν τόσο για το Παλαιστινιακό ζήτημα, εστιάζοντας περισσότερο στην προσπάθεια ειρήνευσης με τη Συρία. Ο υπουργός εξωτερικών όμως, Σιμόν Πέρες, έδινε προτεραιότητα στην ειρήνευση με τους Παλαιστινίους. Ξεκίνησε μυστικές διαβουλεύσεις, εν αγνοία του πρωθυπουργού, με την ΟΑΠ, φέρνοντας έτσι την κυβέρνηση προ τετελεσμένων γεγονότων. Με δεδομένο ότι την εποχή εκείνη ο Γιασσέρ Αραφάτ ήταν πρόθυμος να προβεί σε συμβιβασμό με το Ισραήλ, η εκτιμήσεις του Πέρες αποδείχθηκαν ορθές. Σημαντικό μεσολαβητικό ρόλο στις διαπραγματεύσεις αυτές, έπαιξε η Νορβηγική κυβέρνηση του Εργατικού Κόμματος της Νορβηγίας, το οποίο είχε στενή συνεργασία τόσο με το Εργατικό Κόμμα του Ισραήλ όσο και με την ΟΑΠ. Έτσι το Νορβηγικό μη κερδοσκοπικό ίδρυμα Fafo, ανέλαβε τη διαμεσολάβηση ανάμεσα στις δύο πλευρές (Pappe, 2024, σελ. 115). Η οργάνωση αυτή λειτουργούσε κρίνοντας ποια από τις δύο πλευρές μιας αντιπαράθεσης ήταν η ισχυρότερη, στην περίπτωση αυτήν ήταν το Ισραήλ

και υιοθετούσε την καλύτερη δυνατή πρόταση που αυτή έκανε. Εν συνεχεία, προσπαθούσε να πείσει την αδύνατη πλευρά να την αποδεχθεί. Αν και ήταν εμφανές ότι με αυτόν τον τρόπο οι ανάγκες και τα αιτήματα της αδύναμης πλευράς λαμβάνονταν ελάχιστα υπ' όψιν, οι διαβουλεύσεις κατέληξαν στην υπογραφή των δύο συμφωνιών του Όσλο, το 1993 και το 1995, ανάμεσα στο Ισραήλ και στην ΟΑΠ. Για αυτές τις συμφωνίες και την προσπάθεια επίλυσης του Παλαιστινιακού, οι Γιτζάκ Ράμπιν, Σιμόν Πέρες και Γιασέρ Αραφάτ μοιράστηκαν το βραβείο Νόμπελ Ειρήνης, το 1994 (Nobelprize.org).

Οι δύο συμφωνίες σηματοδότησαν την αμοιβαία αναγνώριση ανάμεσα στους Παλαιστίνιους και το Ισραήλ. Οι πρώτοι προέβαιναν σε αναγνώριση του Ισραήλ, ενώ το δεύτερο αναγνώριζε την ΟΑΠ ως νόμιμο εκπρόσωπο του Παλαιστινιακού λαού. Το Ισραήλ παραχωρούσε στη νεοσύστατη Παλαιστινιακή Αρχή, τον έλεγχο του 18% της Δυτικής Όχθης, οι περιοχές αυτές έμειναν γνωστές ως περιοχή Α, κάποιες άλλες περιοχές βρίσκονταν υπό κοινό ισραηλινό και παλαιστινιακό έλεγχο, περιοχή Β, ενώ οι περιοχές των εβραϊκών οικισμών ήταν υπό Ισραηλινό έλεγχο, περιοχή C. Η Λωρίδα της Γάζας, αν και δεν γινόταν ρητή αναφορά σε αυτήν, προβλεπόταν να διοικηθεί κατά το πρότυπο της περιοχής Β (Pappe, 2024, σελ. 120). Η ΟΑΠ, με τη σειρά της αποκήρυξε οριστικά την τρομοκρατία ως μέσο πάλης. Αν και η συμφωνία ήταν σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση της δημιουργίας Παλαιστινιακού κράτους, είχε σοβαρά μειονεκτήματα. Οι Παλαιστίνιοι αναγνώρισαν το Ισραηλινό κράτος, χωρίς οι ίδιοι να εξασφαλίζουν αντίστοιχη αναγνώριση. Επιπλέον, σε σχέση με την Ανατολική Ιερουσαλήμ, δόθηκαν μόνο αόριστες υποσχέσεις στους Παλαιστίνιους, όπως και για το ακανθώδες ζήτημα των παράνομων οικισμών, ως μελλοντική τους επιβράβευση αν συμμορφώνονταν με τους όρους της συμφωνίας. Άλλωστε η ανέγερση νέων οικισμών, δεν σταμάτησε ποτέ, ούτε κατά την διάρκεια της ειρηνευτικής διαδικασίας, ενώ η αποκήρυξη της τρομοκρατίας εκ μέρους της Παλαιστινιακής Αρχής συνιστούσε ουσιαστικά παραίτηση από οποιαδήποτε μορφή αντίστασης κατά της κατοχής. Το γεγονός αυτό συνέβαλε στη σταδιακή απονομιμοποίησή της στα μάτια των Παλαιστινίων. Αυτό είχε ως συνέπεια την άνοδο των Ισλαμιστικών οργανώσεων, της Χαμάς και της Ισλαμικής Τζιχάντ στη Λωρίδα της Γάζας, οι οποίες αμφισβητούσαν την νομιμότητα της Παλαιστινιακής Αρχής. Ιδίως η Χαμάς, η οποία υπάρχει από το 1982, αγωνίζεται κατά της κατοχής, χρησιμοποιώντας μεθόδους τρομοκρατίας. Οι αρχικές της θέσεις, τις οποίες τροποποίησε στο νέο καταστατικό της το 2017, μιλούσαν ανοιχτά για την ανάγκη θρησκευτικού πολέμου, με στόχο την κατάλυση του Ισραηλινού κράτους (Dalacoura, 2011, pp. 66-93).

Παρόλα αυτά, καθώς πριν τις συμφωνίες του Όσλο, οι κοσμικές οργανώσεις της ΟΑΠ ήταν πολύ πιο δραστήριες από τη Χαμάς και την Ισλαμική Τζιχάντ, το Ισραήλ ακολουθώντας μια πολιτική του διαίρει και βασίλευε, ανέχθηκε την ενίσχυση των ισλαμιστών προκειμένου να υπονομεύσει την ΟΑΠ. Άλλωστε, το γεγονός ότι οι οργανώσεις αυτές αναγνωρίζονται από τους συμμάχους του Ισραήλ, τις ΗΠΑ και την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), ως τρομοκρατικές, επιτρέπει στα υπερεθνικιστικά κόμματα της Ισραηλινής Δεξιάς, που ήδη από την εποχή του Όσλο ήταν αντίθετα σε οποιαδήποτε παραχώρηση στους Παλαιστίνιους, να αρνούνται πεισματικά την προώθηση των διαπραγματεύσεων. Η παρουσία των εξτρεμιστών της μίας πλευράς ευνοεί τους εξτρεμιστές της άλλης, που με το πρόσχημα της τρομοκρατίας, εμποδίζουν την επίλυση του Παλαιστινιακού ζητήματος.

Τελικά οι συμφωνίες του Όσλο, οδηγήθηκαν σε οριστικό ναυάγιο με τη δολοφονία, τον Νοέμβριο του 1995, του Ισραηλινού πρωθυπουργού Γιτζάκ Ράμπιν από Εβραίο εξτρεμιστή. Ο διάδοχος του Ράμπιν στην πρωθυπουργία, Σιμόν Πέρες, προσπάθησε να διασώσει την ειρηνευτική συμφωνία, χωρίς όμως επιτυχία, λόγω της ήττας του Εργατικού Κόμματος στις εκλογές του 1996, από το δεξιό Λικούντ. Ο νέος πρωθυπουργός, Βενιαμίν Νετανιάχου, ο οποίος έμεινε αρχικά στην εξουσία ως το 1999, έμελλε να διαδραματίσει καίριο ρόλο στην ιστορία του Παλαιστινιακού. Από την πρώτη στιγμή ήταν αδιάλλακτος έναντι των Παλαιστίνιων και διακηρυγμένος στόχος του ήταν η οριστική ματαίωση της ειρηνευτικής διαδικασίας. Επιδίωξή του ήταν και παραμένει μέχρι σήμερα, να εμποδίσει τη δημιουργία Παλαιστινιακού κράτους.

Η επιστροφή των εργατικών στην εξουσία το 1999 υπό τον Εχούντ Μπαράκ, επανεκκίνησε την ειρηνευτική διαδικασία. Ο Αμερικανός πρόεδρος, Μπιλ Κλίντον, επιθυμούσε να μείνει στην ιστορία ως ειρηνοποιός και να αποσπάσει την προσοχή από τα εσωτερικά σκάνδαλα και έτσι διαδραμάτισε ρόλο μεσολαβητή στις ειρηνευτικές συμφωνίες του Καμπ Ντέιβιντ τον Ιούλιο 2000 (in.gr, 2000). Οι Ισραηλινοί ωστόσο, ήταν και πάλι εξαιρετικά φειδωλοί στις προτάσεις του, καθιστώντας σαφές ότι η οποιαδήποτε αυτονομία παραχωρείτο στους Παλαιστίνιους, θα ήταν πολύ περιορισμένη, με τα παλαιστινιακά εδάφη, να βρίσκονται ουσιαστικά υπό Ισραηλινό έλεγχο.

Με τις ειρηνευτικές συνομιλίες να έχουν τελματώσει και διάχυτη την απογοήτευση στον παλαιστινιακό πληθυσμό των κατεχομένων, ξέσπασε το 2000 η δεύτερη Ιντιφάντα (Pressman, 2003). Αφορμή στάθηκε η επίσκεψη του στρατηγού Αριέλ Σαρόν, ο οποίος είχε κατηγορηθεί για την ανοχή που επέδειξε στις σφαγές της Σάμπρα και της Σατίλα στο Όρος του Ναού στην Ιερουσαλήμ, στο οποίο δεσπόζει το τέμενος του

Αλ-Ακσα, ιερός τόπος για τους Μουσουλμάνους και τους Εβραίους. Ο Σαρόν ήταν τότε επικεφαλής της αντιπολίτευσης και στόχο είχε να ενταφιάσει οριστικά τις δύσκολες ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις. Αυτή τη φορά ωστόσο η Ιντιφάντα δεν έγινε με ειρηνικές διαδηλώσεις όπως το 1987, αλλά με επιθέσεις αυτοκτονίας μαχητών της Χαμάς, πολλές φορές εις βάρος πολιτικών στόχων και με θύματα αμάχους.

2. ΜΕΡΟΣ Β΄. Σύγχρονη Εποχή

2.1 Το Παλαιστινιακό στον 21^ο αιώνα

Οι δύο δεκαετίες που μεσολάβησαν ανάμεσα στην έλευση του 21^{ου} αιώνα και τον τελευταίο πόλεμο στη Γάζα, σημαδεύτηκαν από την παγίωση της Ισραηλινής κατοχής και τις ατελέσφορες προσπάθειες των ΗΠΑ να αναβιώσουν την ειρηνευτική διαδικασία (Pappe, 2024, σελ. 129).

Η εκλογή στην πρωθυπουργία του Αριέλ Σαρόν το 2001, εν μέσω της δεύτερης Ιντιφάντα, συνιστούσε το οριστικό τέλος της ειρηνευτικής διαδικασίας της προηγούμενης δεκαετίας. Ο νέος πρωθυπουργός σκλήρυνε την καταστολή εις βάρος των Παλαιστινίων, ως απάντηση στην Ιντιφάντα, χωρίς ωστόσο να επιτύχει τη θωράκιση του Ισραήλ από τις επιθέσεις των τρομοκρατών. Αντιθέτως, όξυνε ακόμη περισσότερο την κατάσταση, δημιουργώντας έναν νέο φαύλο κύκλο βίας. Όπως αναμενόταν, οι επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001, λειτούργησαν αρνητικά ως προς τη στάση των ΗΠΑ στο Παλαιστινιακό (Yaghi, 2007; Kurtzer, 2021). Το Ισραήλ παρουσίασε την Ιντιφάντα ως πρόβλημα παρόμοιο με την τρομοκρατία της Αλ Κάιντα, που ως εκ τούτου, έπρεπε να αντιμετωπιστεί στο πλαίσιο του *Πολέμου κατά της τρομοκρατίας* (Khaled, 2021). Με αυτόν τον τρόπο αποσιωπούσε τις ιστορικές ρίζες της εχθρότητας των Παλαιστινίων προς το Ισραήλ, δηλαδή τους διαρκείς εκτοπισμούς τους από το 1948 και την κατοχή από το 1967. Προέβαινε έτσι, σε μια αντιστροφή αιτίας και αποτελέσματος, παρουσιάζοντας την κατοχή ως αναγκαίο μέτρο ασφαλείας για το Ισραήλ και τα αιματηρά αντίποινα στην αντίσταση των Παλαιστινίων, ως νόμιμη άμυνα απέναντι στην τρομοκρατία και όχι ως τις πραγματικές αιτίες της διαιώνισης της σύγκρουσης.

Ο πρόεδρος Μπους ο νεότερος, παρείχε αμέριστη στήριξη στην κυβέρνηση Σαρόν, δηλώνοντας μάλιστα χαρακτηριστικά, ότι συμφωνεί απόλυτα μαζί του και ότι το κόμμα Λικούντ, απέκτησε στο πρόσωπό του ένα νέο μέλος (Κεφαλά, 2021, σελ. 158). Επί πλέον, το Ισραήλ υπό τον Σαρόν, απέσυρε το 2005 τα στρατεύματα κατοχής από τη Λωρίδα της Γάζας, γκρεμίζοντας μάλιστα και τους εβραϊκούς οικισμούς της περιοχής. Η κίνηση αυτή, ωστόσο δεν συνιστούσε τερματισμό της κατοχής αλλά στην πραγματικότητα ήταν ένας τακτικός ελιγμός του Ισραήλ. Οι Ισραηλινοί θεωρούσαν ότι ο έλεγχος της περιοχής θα ήταν αποτελεσματικότερος χωρίς άμεση παρουσία τους σε αυτήν, αλλά με την αντιμετώπισή της ως *ανοιχτής φυλακής* (Pappe, 2024, σελ. 133). Το

Ισραήλ εξακολουθούσε να ελέγχει σε ασφυκτικό βαθμό τα χερσαία σύνορα της Γάζας, τον εναέριο χώρο και τα χωρικά ύδατα, περιορίζοντας στο ελάχιστο αναγκαίο τις εισαγωγές προϊόντων στο εσωτερικό της. Ο αποκλεισμός αυτός, έγινε ακόμη σκληρότερος ως απάντηση στην εκλογή της Χαμάς ως *κυβέρνησης* της Γάζας από τους κατοίκους της, με δραματικές συνέπειες για τους πολίτες της Γάζας.

Υπό αυτές τις συνθήκες και οι δύο αμερικανικές πρωτοβουλίες για την αναβίωση της ειρηνευτικής διαδικασίας οδηγήθηκαν σε αδιέξοδο. Ο Οδικός Χάρτης, όπως ήταν γνωστό το πρώτο από αυτά τα σχέδια το 2002, αλλά και η επόμενη προσπάθεια υπό την νέα κυβέρνηση των Εργατικών, το 2006-2009 δεν είχαν αποτέλεσμα, καθώς καθιστούσαν σαφές ότι οποιοδήποτε μελλοντικό παλαιστινιακό κράτος, θα ήταν απλώς κάποιιο θύλακες αυτονομίας υπό σταθερό Ισραηλινό έλεγχο.

Στο μεταξύ, ο θάνατος του Γιάσερ Αραφάτ τον Νοέμβριο του 2004, σήμανε και την πλήρη απαξίωση της Παλαιστινιακής Αρχής, καθώς ο νέος επικεφαλής της Μαχμούντ Αμπάς λειτουργούσε, κατά την άποψη πολλών Παλαιστινίων, ως εγκάθετος του Ισραήλ. Επιπλέον, καθώς ο Γιάσερ Αραφάτ ήταν μαζί με τον Γιτζάκ Ράμπιν οι αρχιτέκτονες της ειρηνευτικής διαδικασίας του Όσλο, από πολλές απόψεις η απώλεια των δύο αυτών ηγετών σηματοδότησε και το τέλος της διαδικασίας (BBC Greek, 2004; Κρέμερ, 2023). Έτσι η Χαμάς και η Λωρίδα της Γάζας αποτέλεσαν από το 2006 και μετά, την πρώτη γραμμή της αντίστασης των Παλαιστινίων στην κατοχή, ενώ ο οικονομικός αποκλεισμός της Γάζας και οι συνεχιζόμενοι εκτοπισμοί Παλαιστινίων στη δυτική όχθη από το Ισραήλ, έκαναν τη ζωή των Παλαιστινίων αφόρητη, δυσχεραίνοντας περαιτέρω την επίλυση της σύγκρουσης. Στα τέλη του 2008 ξέσπασε πόλεμος στη Λωρίδα της Γάζας μεταξύ της Χαμάς και του Ισραήλ, κατά τον οποίο και οι δύο πλευρές, (United Nations Human Rights Council, 2009), κατηγορήθηκαν για εγκλήματα πολέμου από τον ΟΗΕ. Συνολικά περίπου 1200 άνθρωποι, στην πλειονότητά τους άμαχοι, σκοτώθηκαν στη Λωρίδα της Γάζας, ενώ σοβαρή παραβίαση του ανθρωπιστικού δικαίου συνιστούσε και η στοχοποίηση υποδομών, όπως νοσοκομείων, με το πρόσχημα της παρουσίας μαχητών σε αυτά.

Το 2010, με τον Νετανιάχου να έχει επιστρέψει στην εξουσία το 2009, η προσπάθεια μιας διεθνούς ανθρωπιστικής αποστολής να σπάσει τον αποκλεισμό της Γάζας, έλαβε ως απάντηση, την επίθεση των Ισραηλινών στο Τουρκικό πλοίο *Mavi Marmara* (Επίθεση στο «Μαβί Μαρμαρά», 2010). Το επεισόδιο αυτό υπήρξε αφορμή για τη ραγδαία επιδείνωση των σχέσεων της Τουρκίας και του Ισραήλ, παραδοσιακών ως τότε συμμάχων. Βαθύτερη αιτία ωστόσο της αλλαγής αυτής των σχέσεων των δύο

κρατών, ήταν η προσπάθεια του πρωθυπουργού Ερντογάν να διαφοροποιηθεί από την πολιτική των ΗΠΑ στη Μέση Ανατολή και να διαδραματίσει ανεξάρτητο - ηγετικό ρόλο στον μουσουλμανικό κόσμο.

Μια νέα ακόμη πιο αιματηρή σύγκρουση Ισραήλ-Χαμάς, έλαβε χώρα το 2014 με περίπου 2500 νεκρούς και πάλι ως επί το πλείστον, αμάχους. Αυτό συνέβη, παρά το γεγονός ότι ο τότε πρόεδρος των ΗΠΑ, Μπαράκ Ομπάμα, είχε υιοθετήσει πιο διαλλακτική στάση σε σχέση με το Παλαιστινιακό ζήτημα. Μάλιστα, το 2016, οι ΗΠΑ υπό τον Ομπάμα δεν άσκησαν το δικαίωμα βέτο τους υπέρ του Ισραήλ στον ΟΗΕ, με αποτέλεσμα να υιοθετηθεί από το συμβούλιο ασφαλείας η απόφαση 2334, που χαρακτήριζε ως σοβαρή παράβαση του διεθνούς δικαίου την επέκταση των εβραϊκών οικισμών στη Δυτική όχθη (UN, 2016). Παρόλα αυτά, η πολιτική των ΗΠΑ χαρακτηριζόταν κατά κανόνα από μονομερή υποστήριξη προς το Ισραήλ κατά τις αρχές του 21^{ου} αιώνα, όπως άλλωστε και κατά τον 20^ο αι., λόγω της μεγάλης επιρροής του Ισραηλινού λόμπι σε αυτές (Walt & Mearsheimer 2006, σελ. 32). Ομάδες συμφερόντων, οι οποίες δεν σχετίζονται απαραίτητα με την εβραϊκή διασπορά, καθώς οι πιο σθεναροί υποστηρικτές του Ισραήλ στις ΗΠΑ είναι οι Χριστιανοί Ευαγγελιστές, διαθέτουν μεγάλη ισχύ λόγω της χρηματοδότησης των προεκλογικών εκστρατειών των Αμερικανών προέδρων, των βουλευτών και γερουσιαστών. Έτσι έχουν μεγάλη ικανότητα να επηρεάζουν τη στάση των ΗΠΑ στο ζήτημα, ακόμα και όταν αυτές έχουν διαλλακτικότερους προέδρους, όπως ο Ομπάμα (Black, 2016).

Η εκλογή του Ντόναλντ Τραμπ ως προέδρου των ΗΠΑ το 2016, σήμανε και την επιστροφή στη μονομέρεια, που χαρακτήριζε και τους προηγούμενους προέδρους (Κεφαλά, 2021, σελ. 179). Ο νέος πρόεδρος αναγνώρισε ολόκληρη την Ιερουσαλήμ ως πρωτεύουσα του Ισραήλ, με αποτέλεσμα την πυροδότηση νέων εντάσεων μεταξύ των δύο πλευρών. Επιπλέον με την αποκαλούμενη *Συμφωνία του Αιώνα*, πρότεινε μία λύση του Παλαιστινιακού, η οποία ικανοποιούσε πλήρως τα Ισραηλινά συμφέροντα και όπως ήταν φυσικό, αυτή απορρίφθηκε από την παλαιστινιακή πλευρά. Αποτέλεσμα της κίνησης αυτής, που δεν αναγνωρίστηκε ως νόμιμη από καμία άλλη χώρα, αφού η Ανατολική Ιερουσαλήμ, πρέπει βάσει των ψηφισμάτων του ΟΗΕ, να είναι η πρωτεύουσα του μελλοντικού Παλαιστινιακού κράτους, ήταν η *Μεγάλη Πορεία της Επιστροφής*. Αυτή συνιστούσε μια σειρά ειρηνικών διαδηλώσεων στη Λωρίδα της Γάζας κατά του παράνομου αποκλεισμού και της κατοχής. Η αντίδραση των Ισραηλινών ήταν η στοχοποίηση και η δολοφονία διαδηλωτών, παρά το γεγονός ότι σε αντίθεση με την δεύτερη Ιντιφάντα οι διαδηλώσεις δεν συνοδεύονταν από πράξεις τρομοκρατίας (United

Nations Relief and Works Agency (UNRWA), 2019). Τέλος ο πρόεδρος Τράμπ, με τις *Συμφωνίες του Αβραάμ*, (Abraham Accords) επιχείρησε να εξομαλύνει τις σχέσεις του Ισραήλ με τα Αραβικά κράτη, χωρίς προηγούμενη αναγνώριση Παλαιστινιακού Κράτους (Middle East Institute, 2025; Καιρίδης & Φίλης, 2023, σελ. 93). Αυτό σε μεγάλο βαθμό το πέτυχε, όπως στην περίπτωση του Μαρόκο, το οποίο επίσης κατέχει παράνομα τη Δυτική Σαχάρα και το Σουδάν. Για το λόγο αυτό το Μαρόκο έλαβε ως αντάλλαγμα την άρση των αμερικανικών κυρώσεων εις βάρος του, για ζητήματα όπως τα ανθρώπινα δικαιώματα και η τρομοκρατία. Η βασική ωστόσο επιδίωξη του Αμερικανού προέδρου, ήταν η αναγνώριση του Ισραήλ από την πλουσιότερη Αραβική χώρα, τη Σαουδική Αραβία, γεγονός το οποίο θα ματαίωνε τις φιλοδοξίες των Παλαιστινίων για εθνική αυτοδιάθεση. Η πολιτική αυτή συνεχίστηκε και επί των ημερών του διαδόχου του Τζο Μπάιντεν, η συμφωνία ωστόσο δεν ολοκληρώθηκε λόγω του πολέμου στη Γάζα.

2.2 Η 7η Οκτωβρίου και ο πόλεμος Ισραήλ - Γάζας

Η επίθεση που εξαπέλυσε στις 7 Οκτωβρίου του 2023, η ισλαμιστική οργάνωση Χαμάς, κατά τη διάρκεια μουσικής εκδήλωσης στο νότιο Ισραήλ, πυροδότησε τον πόλεμο της Λωρίδας της Γάζας ο οποίος είχε καταλυτικές συνέπειες για την περιφερειακή, αλλά και την παγκόσμια ισορροπία. Προκάλεσε το θάνατο περίπου 1.200 Ισραηλινών και ξένων πολιτών, στην πλειονότητά τους αμάχων. Επίσης περισσότεροι από 250 Ισραηλινοί πολίτες και στρατιώτες απήχθησαν και χρησιμοποιήθηκαν ως διαπραγματευτικό χαρτί από τη Χαμάς, με στόχο την απελευθέρωση Παλαιστινίων κρατουμένων από τις Ισραηλινές φυλακές. Οι επιθέσεις αιφνιδίασαν το Ισραήλ το οποίο διακήρυξε την πρόθεσή του να οδηγήσει σε πλήρη διάλυση τη Χαμάς εντός της Λωρίδας της Γάζας, καθώς και τη δέσμευσή του να απελευθερώσει όλους τους ομήρους της Χαμάς (Lory & Iiadi, 2025).

Οι επιθέσεις καταδικάστηκαν, από τις περισσότερες χώρες του κόσμου, όπως και από τον ΟΗΕ ως τρομοκρατία και εγκλήματα πολέμου και είχαν καταλυτικές συνέπειες για την περιφερειακή ισορροπία. Η προσέγγιση όμως και η ερμηνεία των γεγονότων διαφέρει. Οι ΗΠΑ και η Ευρωπαϊκή Ένωση τάχθηκαν κατηγορηματικά υπέρ του Ισραήλ και του δικαιώματός του στην άμυνα. Οι υπόλοιπες χώρες του πλανήτη, ιδίως αυτές του τρίτου κόσμου, αν και καταδίκασαν την επίθεση και όσα εγκλήματα πολέμου έλαβαν

χώρα εκείνη την ημέρα, τόνισαν τη σημασία του ιστορικού υπόβαθρου της σύγκρουσης, όπως και την ανάγκη να προστατευθεί ο άμαχος πληθυσμός της Γάζας, από τα αναμενόμενα αντίποινα εκ μέρους Ισραήλ. Στην πράξη οι ηγεσίες των δυτικών χωρών και κυρίως η κυβέρνηση Μπάιντεν των ΗΠΑ, υιοθέτησαν μια ιδιαίτερα επισφαλή και ριψοκίνδυνη στάση στον πόλεμο, που παρουσίαζε πολλές ομοιότητες με την αντίδραση της Γερμανίας στην κρίση του Σεράγεβο, που οδήγησε στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Έδωσαν την έγκρισή τους στους Ισραηλινούς να αντιδράσουν όπως αυτοί επιθυμούσαν στην επίθεση της Χαμάς, όπως η Γερμανία έδωσε λευκή επιταγή στην Αυστρο-ουγγαρία, να αντιδράσει κατά το δοκούν στη δολοφονία του αρχιδούκα Φραγκίσκου Φερδινάνδου. Αδιαφόρησαν έτσι πλήρως για τις ανθρωπιστικές επιπτώσεις του πολέμου, και την πιθανή γενίκευση της σύγκρουσης. Από την πλευρά του το Ιράν, ο κύριος υποστηρικτής της Χαμάς, υποστήριξε την επίθεση. Το ίδιο έκανε και η Λιβανέζικη σιιτική οργάνωση Χεσμπολάχ, με διάγγελμα του αρχηγού της, Χασάν Νασράλα (UK Parliament, 2024).

Το διεθνές δίκαιο (Άρθρο 51 του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών), αναγνωρίζει σε όλες τις χώρες, επομένως και στο Ισραήλ, το δικαίωμα της άμυνας σε στρατιωτικές απειλές. Επίσης η διεθνής πρακτική που διαμορφώθηκε μετά την 11^η Σεπτεμβρίου, αναγνωρίζει στις χώρες που δέχονται τρομοκρατικά χτυπήματα το δικαίωμα να αμυνθούν και να αντιμετωπίσουν στρατιωτικά την τρομοκρατική οργάνωση. Ακόμα όμως και σε αυτές τις περιπτώσεις, το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο και το δίκαιο του πολέμου δεσμεύουν τους εμπολέμους έτσι ώστε η καταπολέμηση της τρομοκρατίας να μην αποτελεί δικαιολογία για τη διάπραξη εγκλημάτων πολέμου (Codification Division, Office of Legal Affairs, United Nations, 2016). Οι δηλώσεις ωστόσο που έκαναν τις επόμενες ημέρες υψηλόβαθμοι Ισραηλινοί πολιτικοί αξιωματούχοι κατέστησαν σαφές ότι η απάντηση του Ισραήλ θα ήταν αποφασιστική και εξόχως σκληρή. Την 9η Οκτωβρίου 2023 ο υπουργός αμύνης της κυβέρνησης Νετανιάχου, Γιοάβ Γκάλαντ, χαρακτήρισε συλλογικά τους κατοίκους της Γάζας ως *ανθρωπόμορφα κτήνη* και δήλωσε πως έχει διατάξει την πλήρη πολιορκία της Λωρίδας της Γάζας, σταματώντας την παροχή τροφίμων, ηλεκτρισμού ακόμη και νερού (Aljazeera, 2023; van Dijk, 2025). Άλλοι υπουργοί της κυβέρνησης ήταν ακόμα πιο προκλητικοί, δηλώνοντας ότι στη Γάζα διενεργείται μια δεύτερη Νάκμπα, ένας δεύτερος δηλαδή διωγμός των Παλαιστινίων, ότι η πρόκληση επιδημιών στη Γάζα θα συμβάλλει στην Ισραηλινή νίκη ή ακόμα και ότι το Ισραήλ μπορεί να προβεί σε ρίψη πυρηνικής βόμβας στη Γάζα. Εξέχοντες ιστορικοί όπως ο Ισραηλινός Ραζ Σίγκαλ, με δημοσιεύσεις τους, αναφέρθηκαν στον κίνδυνο γενοκτονίας των Παλαιστινίων της Γάζας. Σε άρθρο

του της 13ης Οκτωβρίου, ο Σίγκαλ συνέκρινε την επίθεση του Ισραήλ στη Γάζα με τη γενοκτονία των Χερέρο και των Νάμα, που διέπραξε ο Γερμανικός στρατός, μεταξύ 1904 και 1906, στη Γερμανική Νοτιοδυτική Αφρική, τονίζοντας ότι η λευκή επιταγή που δόθηκε από πλευράς ΗΠΑ και Ευρωπαϊκής Ένωσης προς το Ισραήλ, ήταν μεγάλο λάθος (Segal, 2023). Παρόλα αυτά οι κύριοι σύμμαχοι του Ισραήλ συνέχισαν να το στηρίζουν άνευ όρων, αγνοώντας τα στοιχεία που κατεδείκνυαν ότι στη Γάζα επρόκειτο να λάβει χώρα μια ανθρωπιστική καταστροφή πρωτοφανών διαστάσεων.

Λίγες μέρες αργότερα, ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ, Αντόνιο Γκουτέρες, τόνισε ότι αν και η επίθεση της Χαμάς είναι καταδικαστέα, δεν συνιστά την αρχή της ιστορίας του Παλαιστινιακού ζητήματος, αλλά πρέπει να αξιολογηθεί στο πλαίσιο της συστηματικής καταπίεσης των Παλαιστινίων από πλευράς του Ισραήλ και της ματαίωσης των πόθων των Παλαιστινίων για εθνική αυτοδιάθεση (France24, 2023). Όπως είναι γνωστό, τα παλαιστινιακά εδάφη τελούν από το 1967 υπό στρατιωτική κατοχή με συνεχή εκτοπισμό των κατοίκων τους, ενώ η Λωρίδα της Γάζας βρίσκεται από το 2005 υπό ασφυκτικό Ισραηλινό αποκλεισμό, με δραματικές συνέπειες για τη ζωή των κατοίκων της. Σε αυτά τα γεγονότα πρέπει να προστεθούν και παλαιότερα εγκλήματα εις βάρος των Παλαιστινίων, όπως η Νάκμπα του 1948, αλλά και η κατοχή της Δυτικής Όχθης, η οποία οδηγεί σε διαρκείς εκτοπίσεις Αράβων κατοίκων από τη γη τους. Κατά το διάστημα πριν την επίθεση, η σκληροπυρηνική κυβέρνηση του κόμματος Λικούντ υπό τον Μπέντζαμιν Νετανιάχου, η οποία βρίσκεται στην εξουσία από το 2022, υποστηριζόμενη από έναν συνασπισμό ακραίων εθνικιστικών κομμάτων, είχε εντείνει την καταπίεση εις βάρος των Παλαιστινίων της Δυτικής Όχθης, δημιουργώντας νέους παράνομους οικισμούς και σκοτώνοντας από τον Ιανουάριο ως τον Οκτώβριο του 2023, περίπου 250 άτομα. Αυτές οι πολιτικές είχαν οδηγήσει σημαντικές οργανώσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα, όπως η Διεθνής Αμνηστία (Amnesty International, 2022), το Human Rights Watch (HRW), 2021), αλλά και η Ισραηλινή οργάνωση B'Tselem (2021), να χαρακτηρίσουν το Ισραήλ ως κράτος απαρτχάιντ, επισημαίνοντας ότι η σοβαρότητα και η συστηματικότητα των διακρίσεων εις βάρος των Παλαιστινίων, δικαιολογεί τον χαρακτηρισμό αυτόν.

2.3 Περιφερειακή και διεθνής διάσταση του Παλαιστινιακού

Το Παλαιστινιακό ζήτημα αποτελεί έναν από τους πιο καθοριστικούς παράγοντες αστάθειας και γεωπολιτικής αναδιαμόρφωσης στη Μέση Ανατολή, επηρεάζοντας άμεσα τις γύρω χώρες (Ιορδανία, Λίβανος, Αίγυπτος, Συρία, χώρες του Κόλπου) σε σχέση με την εσωτερική τους σταθερότητα, σε οικονομικό και διπλωματικό επίπεδο και τις διεθνείς τους σχέσεις, ενώ παράλληλα λειτουργεί ως καταλύτης για ευρύτερες γεωπολιτικές ανακατατάξεις. Το ζήτημα χρησιμοποιείται συχνά ως εργαλείο από περιφερειακές δυνάμεις (π.χ. Τουρκία, Ιράν) για την άσκηση επιρροής ή την ενίσχυση του αναθεωρητισμού τους.

2.3.1 Σαουδική Αραβία, χώρες του Κόλπου

Τη χρονική περίοδο που εκδηλώθηκε η επίθεση της 7^{ης} Οκτωβρίου, οι ΗΠΑ προωθούσαν τις λεγόμενες συμφωνίες του Αβραάμ, όπως προαναφέρθηκαν. Οι συμφωνίες αυτές ενθάρρυναν την προσέγγιση μεταξύ Ισραήλ και Σαουδικής Αραβίας, με στόχο να εξασφαλίσουν στο Ισραήλ, τη διπλωματική αναγνώρισή του από τη Σαουδική Αραβία, ανεξάρτητα από την επίλυση του Παλαιστινιακού. Αυτή η επιδίωξη, στόχο είχε τη δημιουργία ενός εμπορικού διαδρόμου, ο οποίος θα συνέδεε την Ινδία με την Ευρώπη, διερχόμενος από τη Μέση Ανατολή, αποτελώντας έτσι την αμερικανική απάντηση στον «κινεζικό δρόμο του μεταξιού» (Hussain & Shafer, 2025). Μια ενδεχόμενη αναγνώριση του Ισραήλ επίσης, από τη χώρα των ιερών τόπων του Ισλάμ, θα είχε ιδιαίτερη βαρύτητα και ουσιαστικά θα οδηγούσε σε πλήρη εγκατάλειψη της υπόθεσης της Παλαιστίνης από τους Άραβες, σε μια εποχή μάλιστα που μόνο το Ιράν και το Κατάρ ενίσχυσαν ενεργά την αντίσταση των Παλαιστινίων. Είναι λοιπόν σαφές ότι μια τέτοιου είδους διευθέτηση ικανοποιούσε πρωτίστως τα αμερικανικά και τα ισραηλινά συμφέροντα στην περιοχή. Οι ΗΠΑ θα δημιουργούσαν τον πολυπόθητο εναλλακτικό εμπορικό διάδρομο στον δρόμο του μεταξιού και το Ισραήλ θα ενίσχυε την περιφερειακή του θέση, εξασφαλίζοντας την αναγνώριση της δεύτερης σημαντικότερης Αραβικής χώρας μετά την Αίγυπτο, η οποία είχε αποκαταστήσει τις σχέσεις της με το Ισραήλ, ήδη από το 1979. Οι μεγάλοι χαμένοι της υπόθεσης ήταν φυσικά οι Παλαιστίνιοι, των οποίων η κατοχή και ο σταδιακός εκτοπισμός θα διαιωνίζονταν, όπως ακριβώς επιθυμούσε η Ισραηλινή πλευρά. Ταυτόχρονα, άλλα διεθνή ζητήματα, όπως η θεαματική ενίσχυση της διεθνούς επιρροής της Κίνας και ο Ρωσο-Ουκρανικός πόλεμος, είχαν επίσης μονοπωλήσει το ενδιαφέρον

των υπευθύνων χάραξης πολιτικής στις περισσότερες χώρες, καθιστώντας σαφές ότι το Παλαιστινιακό είχε περάσει σε δεύτερη μοίρα, παρά το γεγονός ότι παρέμενε ανεπίλυτο.

Η επίθεση της Χαμάς, είχε βασικά τρεις στόχους: α) να καταδείξει στους Ισραηλινούς τη δύναμη και την αποφασιστικότητα των Παλαιστίνιων να αμφισβητήσουν την κατοχή, β) να ενταφιάσει τις συμφωνίες του Αβραάμ και γ) να επαναφέρει στο διεθνές προσκήνιο το Παλαιστινιακό ζήτημα (United States House of Representatives, 2023; Toth, 2025).

Σε μεγάλο βαθμό και οι τρεις αυτοί στόχοι αρχικά επετεύχθησαν. Η αρχική αιφνιδιαστική επίθεση έσπειρε τον τρόμο, αλλά και τη δίψα για εκδίκηση στην Ισραηλινή κοινωνία. Το κύριο επιχείρημα του Μπέντζαμιν Νετανιάχου, ότι παρέχει ασφάλεια στους Ισραηλινούς πολίτες, χωρίς παράλληλα να προβαίνει σε παραχωρήσεις στους Παλαιστίνιους (Ρούσσο, 2025, σελ. 77), κατέπεσε και η πολιτική του διαψεύστηκε. Επιπλέον, από την πρώτη στιγμή, η Σαουδική Αραβία πήρε το μέρος των Παλαιστίνιων και δήλωσε ότι δεν θα προβεί σε καμία διπλωματική αναγνώριση του Ισραήλ, χωρίς πρώτα να διευθετηθεί το Παλαιστινιακό ζήτημα, με τη δημιουργία Παλαιστινιακού κράτους στη Δυτική Όχθη και στη Λωρίδα της Γάζας.

Οι υπόλοιπες χώρες του Κόλπου (Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, Κατάρ, Κουβέιτ, Μπαχρέιν και Ομάν, εμπλέκονται σημαντικά και πολύπλοκα στις εξελίξεις στη Γάζα. Σε γενικές γραμμές τάσσονται υπέρ της λύσης των δύο κρατών, αναγνωρίζοντας επίσημα το κράτος της Παλαιστίνης με πρωτεύουσα την Ανατολική Ιερουσαλήμ (Gulf Cooperation Council, 2025). Καταδικάζουν τις ισραηλινές ενέργειες (επιθέσεις, εποικισμούς στη Δυτική Όχθη και αποκλεισμό της Λωρίδας της Γάζας). Παρέχουν σημαντική ανθρωπιστική βοήθεια (ιδιαίτερα το Κατάρ το οποίο διατηρεί πιο στενούς δεσμούς με τη Χαμάς) και οικονομική στήριξη. Ωστόσο, προσπαθούν να συνδυάσουν τη συγκεκριμένη στάση στο Παλαιστινιακό με τα δικά τους γεωπολιτικά και οικονομικά συμφέροντα επιδιώκοντας ευρύτερες συμμαχίες και διεκδικώντας ενεργό ρόλο στη μεταπολεμική διακυβέρνηση της Γάζας (Salami, 2026).

2.3.2. Αφρική, Λατινική Αμερική, Ευρώπη

Η ισραηλινή αντίδραση, όπως είχε καταστήσει σαφές η Ισραηλινή κυβέρνηση, υπήρξε σφοδρή. Τις πρώτες εβδομάδες, το Ισραήλ προέβη σε ανελέητο και αδιάκριτο βομβαρδισμό της Λωρίδας της Γάζας. Ταυτόχρονα κατέστρεφε συστηματικά τις υποδομές της Γάζας, όπως τα σχολεία και τα νοσοκομεία, δικαιολογώντας τις επιθέσεις με τον ισχυρισμό, ότι στους χώρους αυτούς δρούσαν τρομοκράτες της Χαμάς. Το

σοβαρότερο όμως επακόλουθο της ισραηλινής αντίδρασης, υπήρξε η πρόκληση λιμού στη Γάζα, ο οποίος έχει προκαλέσει άγνωστο ως τώρα αριθμό θυμάτων. Η χερσαία εισβολή του Ισραήλ, που τελικά πραγματοποιήθηκε στα τέλη Οκτωβρίου, υπήρξε ακόμη πιο σκληρή, αφού οι Ισραηλινοί στρατιώτες σκότωναν άμαχους πολίτες, αδιαφορώντας ακόμα και για την τύχη των Ισραηλινών ομήρων, των οποίων η απελευθέρωση ήταν ένας από τους διακηρυγμένους στόχους της ισραηλινής κυβέρνησης.

Η κατάσταση αυτή οδήγησε σε καταδίκη των ενεργειών του Ισραήλ από τις χώρες κυρίως της Αφρικής και της Λατινικής Αμερικής, ενώ πολλά κράτη, στα οποία περιλαμβάνονται και ευρωπαϊκές χώρες όπως η Ισπανία, η Νορβηγία και η Ιρλανδία, προέβησαν σε διπλωματική αναγνώριση του Παλαιστινιακού κράτους, τον Μάιο του 2024 (Landale, 2024). Οι σύμμαχοι του Ισραήλ, με πρώτες τις ΗΠΑ, κράτησαν διαφορούμενη στάση. Ρητορικά, το πίεζαν να επιδείξει αυτοσυγκράτηση και κυρίως να επιτρέψει την είσοδο ανθρωπιστικής βοήθειας για τη μαστιζόμενη από λιμό Γάζα, ταυτόχρονα όμως συνέχισαν να του παρέχουν άφθονο πολεμικό εξοπλισμό και διπλωματική υποστήριξη. Μέχρι και τον Μάρτιο του 2024, ήταν αδύνατον να υιοθετηθεί από το συμβούλιο ασφαλείας του ΟΗΕ ψήφισμα για κατάπαυση του πυρός, παρά την αυξανόμενη καταδίκη των πράξεων του Ισραήλ, λόγω της αρνησικυρίας που πρόβαλλαν οι ΗΠΑ. Στον αντίποδα, ξεκινώντας από τις πανεπιστημιούπολεις των ΗΠΑ, αναπτύχθηκε ένα διεθνές κύμα συμπαράστασης στους Παλαιστίνιους (Chenoweth et al., 2026), καθώς ήταν πλέον όλο και σαφέστερο, ότι απώτερος στόχος του Ισραήλ ήταν η εκδίωξη των Παλαιστινίων από τη Γάζα και όχι μόνο η *νόμιμη άμυνα* και η εξάλειψη της τρομοκρατίας της Χαμάς.

Η ακραία ρητορική και οι ενέργειες της Ισραηλινής κυβέρνησης, ώθησαν την κυβέρνηση της Νότιας Αφρικής, να κάνει μια κίνηση, η οποία συνιστά σοβαρό πλήγμα στο κύρος του Ισραήλ διεθνώς: Στις 30 Δεκεμβρίου του 2023 η κυβέρνηση της Νότιας Αφρικής κατέθεσε ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου Δικαιοσύνης, προσφυγή κατά του Ισραήλ, κατηγορώντας το για *γενοκτονία* στη Γάζα (Ertnews, 2024). Η ακροαματική διαδικασία ξεκίνησε τον Ιανουάριο και προκάλεσε μεγάλο διεθνές ενδιαφέρον, αφού οι κατηγορίες ήταν βαρύτερες και κυρίως πολύ καλά τεκμηριωμένες. Και σε αυτήν τη δίκη, το χάσμα ανάμεσα στον Βορρά και στον Νότο, ήταν σαφές. Η προσφυγή υποστηρίχθηκε από πολλές χώρες της Λατινικής Αμερικής, της Αφρικής και της Μέσης Ανατολής, αλλά και από την Κίνα και κάποιες Ευρωπαϊκές χώρες, όπως η Ισπανία και η Ιρλανδία. Στο πλευρό του Ισραήλ τάχθηκαν, οι ΗΠΑ, η Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Αν και η υπόθεση δεν έχει ακόμα τελεσιδικήσει και η δικογραφία διαρκώς εμπλουτίζεται από νέα στοιχεία, το δικαστήριο εξέδωσε την πρώτη του απόφαση στις 26 Ιανουαρίου (International Court of Justice, 2024). Συγκεκριμένα απέρριψε τον Ισραηλινό ισχυρισμό, ότι δεν έχει δικαιοδοσία στην υπόθεση. Επίσης έκρινε, ότι η προσφυγή της Νοτίου Αφρικής είναι βάσιμη και ότι οι Παλαιστίνιοι δικαιούνται να προστατευθούν από πράξεις γενοκτονίας, ενώ ακόμα διέταξε τη λήψη προσωρινών μέτρων για την ανακούφιση των αμάχων, όπως την απρόσκοπτη παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας. Τέλος, απηύθυνε έκκληση για άνευ όρων απελευθέρωση των Ισραηλινών ομήρων.

Η δίκη αυτή αποτελεί ορόσημο για το διεθνές δίκαιο και βαρύ πλήγμα για το κύρος του Ισραήλ και την πολιτική της Δύσης γενικότερα, στη Μέση Ανατολή. Πράγματι, αν και το Ισραήλ από την εποχή της σύστασής του, ήταν υπεύθυνο για σοβαρότατες παραβάσεις του διεθνούς δικαίου, ουδέποτε αντιμετώπισε κάποια σοβαρή αμφισβήτηση της πολιτικής του από τη διεθνή κοινότητα. Αυτό αποδίδεται στην αगाστή συνεργασία που ανέπτυξε με τις ΗΠΑ, κυρίως από το 1967 και μετά, με αποτέλεσμα να κατορθώσει να διατηρήσει για πολλές δεκαετίες την κατοχή και το απαρτχάιντ κατά των Παλαιστίνιων. Αυτή η ιδιότυπη ασυλία ενισχύθηκε από το γεγονός, ότι όντας διαρκώς σε πόλεμο με τους γείτονές του και τους Παλαιστίνιους, το Ισραήλ είναι από τους μεγαλύτερους αγοραστές στρατιωτικού εξοπλισμού παγκοσμίως και έτσι είναι ιδιαίτερα πολύτιμος πελάτης των βιομηχανιών όπλων. Επομένως οι χώρες που του προμηθεύουν όπλα, έχουν συμφέρον να συνεχιστεί η αστάθεια στην ευρύτερη περιοχή, για να διαιωνίζεται η συνεργασία μαζί του, με τα ανάλογα οφέλη για την πολεμική τους βιομηχανία.

Αν και το Ισραήλ τελικά δεν συμμορφώθηκε με καμία από τις αποφάσεις του δικαστηρίου, η απόφαση αυτή, αποτελεί ένα συμβολικό ηθικό στίγμα για το Ισραήλ. Ταυτόχρονα, το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο (International Criminal Court) έλαβε την απόφαση μετά από αυτή του Διεθνούς Δικαστηρίου Δικαιοσύνης (International Court of Justice), να εκδώσει εντάλματα σύλληψης για τον πρωθυπουργό Μπέντζαμιν Νετανιάχου, τον υπουργό αμύνης Γιοάβ Γκάλαντ καθώς και για τον στρατιωτικό διοικητή της Χαμάς Μοχάμεντ Ντεϊφ (Αργυρός, 2024). Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, που συστάθηκε πρώτη φορά το 2002, στον απόηχο των πολέμων της Γιουγκοσλαβίας και της γενοκτονίας της Ρουάντας, έχει στόχο την ποινική δίωξη πολιτικών και στρατιωτικών ηγετών, εμπλεκόμενων σε εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και γενοκτονίας. Μέχρι σήμερα ωστόσο έχει ασχοληθεί μονάχα με υποθέσεις που αφορούν εγκλήματα

τριτοκοσμικών δικτατόρων και όχι με αντίστοιχα εγκλήματα ισχυρών κρατών, που επιχειρούν στην Αφρική και στη Μέση Ανατολή.

Η απόφαση αυτή, συνιστά λοιπόν μια αλλαγή παραδείγματος στον τομέα του διεθνούς δικαίου. Σε μία εποχή που το διεθνές σύστημα βρίσκεται σε φάση μετάβασης από τον μονοπολισμό στον πολυπολισμό, και οι χώρες του αναπτυσσόμενου κόσμου διεκδικούν μεγαλύτερη επιρροή διεθνώς, το διεθνές δίκαιο τείνει να χρησιμοποιηθεί και από αυτές και όχι μόνο από τα ισχυρά κράτη για την προστασία των συμφερόντων τους (Ρούσσο, 2025, σελ. 82).

2.3.3. Λίβανος

Ο Λίβανος επηρεάζεται ποικιλοτρόπως από το Παλαιστινιακό ζήτημα. Τόσο η ΟΑΠ όσο και η Χεζμπολάχ έχουν δραστηριοποιηθεί στο έδαφός του, με αποτέλεσμα να έχει εμπλακεί πολεμικά (Βόρειο Μέτωπο) στη διένεξη Ισραήλ – Παλαιστίνιων και πρόσφατα στις πολεμικές επιχειρήσεις ΗΠΑ, Ισραήλ – Ιράν. Στο έδαφος του Λιβάνου έχουν αναπτυχθεί πολυάριθμοι παλαιστινιακοί προσφυγικοί καταυλισμοί. Πάνω από 200000 Παλαιστίνιοι πρόσφυγες ζουν εκεί, αποτελώντας εστίες πολιτικής και κοινωνικής έντασης (εμφύλιος πόλεμος 1975-1990, σφαγή στη Σάμπρα και τη Σατίλα, 1982) (Taawon, 2023; UNRA, 2025). Η παρουσία των παλαιστινιακών καταυλισμών συνδέεται με την περιφερειακή αστάθεια λόγω των διαφόρων παλαιστινιακών φατριών, όπως η Φατάχ και η Χαμάς. Αν και ο Λίβανος έχει επιχειρήσει να αφοπλίσει κάποιες παλαιστινιακές ομάδες, (αφοπλισμός στον καταυλισμό Μπουρτζ αλ-Μπαράζνεχ στη Βηρυτό), αυτό αποδεικνύεται εξαιρετικά δύσκολο (Aljazeera, 2025). Πρόσφατα, ο καταυλισμός Αϊν αλ-Χίλουε (Ain al-Hilweh), ο μεγαλύτερος στον Λίβανο, δέχθηκε ισραηλινά πλήγματα με σκοπό την εξόντωση ηγετικών στελεχών της Χαμάς, με θύματα όμως πολλούς αμάχους (Salhani, 2026).

2.3.4. Ιορδανία

Στην Ιορδανία έχει καταφύγει ο μεγαλύτερος πληθυσμός Παλαιστίνιων προσφύγων παγκοσμίως (2.3-2.4 εκατομμύρια άτομα). Αυτό επηρεάζει καθοριστικά την κοινωνική συνοχή αλλά και την εσωτερική πολιτική της χώρας (UNRA, 2025). Η κοινωνία στην Ιορδανία στηρίζει απόλυτα τον παλαιστινιακό αγώνα, γεγονός που ασκεί πίεση στην κυβέρνηση, αναφορικά με τη στάση της και τις σχέσεις της με το Ισραήλ. Το γεγονός ότι μεγάλο μέρος των Παλαιστίνιων είναι πλέον Ιορδανοί υπήκοοι, επηρεάζει την εκπροσώπηση στο κράτος, αλλά και τις σχέσεις τους με τους «αυτόχθονες»

Ιορδανούς. Άλλες παράμετροι, όπως η κοινωνική ενσωμάτωση, η ανεργία και ο έλεγχος των προσφυγικών καταυλισμών, κλονίζουν την ισορροπία και την πολιτική σταθερότητα της ιορδανικής κοινωνίας. (Curtis, 2024)

2.3.5. Αίγυπτος

Η Αίγυπτος συνορεύει με τη Λωρίδα της Γάζας. Είναι η πολυπληθέστερη αραβική χώρα, διαθέτει την ικανότητα και την εμπειρία να επηρεάζει τις εξελίξεις στην περιοχή και αναλαμβάνει διαμεσολαβητικό ρόλο στην αποκλιμάκωση των συγκρούσεων μεταξύ Ισραήλ και παλαιστινιακών οργανώσεων. Η Αίγυπτος καλείται να διαχειριστεί το εσωτερικό πολιτικό κόστος και την προσφυγική πίεση στα σύνορά της. Επιδιώκει διαχρονικά να επιβεβαιώνει τον ρόλο της ως πυλώνας σταθερότητας στη Μέση Ανατολή και την Ανατολική Μεσόγειο (Adamo et al., 2025). Το 2025 διαδραμάτισε πρωταγωνιστικό ρόλο στις διαπραγματεύσεις για την κατάπαυση του πυρός στη Γάζα και την αποτροπή της αναγκαστικής εκτόπισης των Παλαιστινίων (Δασκαλάκης, 2026).

2.3.6. Υεμένη - Χούθι

Παρά τη σκληρή ρητορική του Ιράν οι Παλαιστίνιοι δεν έλαβαν κατά τη διάρκεια του πολέμου κάποια ουσιαστική στρατιωτική βοήθεια. Εξάιρεση αποτελούν οι επιθέσεις που εξαπέλυσε κατά του Ισραήλ η σιιτική Χεσμπολάχ, η οποία με τις ρίψεις ρουκετών, εξανάγκασε περίπου 100.000 Ισραηλινούς να εγκαταλείψουν τις εστίες τους στο βόρειο Ισραήλ και να μετακινηθούν προς τον νότο. Επίσης, οι αντάρτες Χούθι της Υεμένης, που επίσης υποστηρίζονται από το Ιράν, απέκλεισαν τα στενά του Μπαμπ Ελ Μαντέμπ στην Ερυθρά θάλασσα, με αποτέλεσμα να προκαλέσουν σοβαρό πρόβλημα στη διεθνή ναυσιπλοΐα (Ertnews, 2026). Συγκεκριμένα, προέβησαν σε επιθέσεις με ρουκέτες και μη επανδρωμένα αεροσκάφη κατά των πλοίων όλων των χωρών, που εξακολουθούσαν να πραγματοποιούν εμπόριο με το Ισραήλ. Ως προϋπόθεση για τον τερματισμό των επιθέσεων, απαίτησαν τον τερματισμό της Ισραηλινής επίθεσης στη Γάζα. Οι χώρες της Δύσης, των οποίων τα οικονομικά συμφέροντα πλήττονταν από τις επιθέσεις, απέστειλαν ναυτικές δυνάμεις στην Ερυθρά θάλασσα για να περιφρουρήσουν το εμπόριό τους, ενώ η αεροπορία των ΗΠΑ και του Ηνωμένου Βασιλείου πραγματοποίησε επιθέσεις κατά των Χούθι στην Υεμένη (Ρούσσο, 2025, σελ. 58-60). Αν και υπήρχε διπλωματική διέξοδος για τις Δυτικές χώρες σε σχέση με την κρίση στην Ερυθρά Θάλασσα, με το να ασκήσουν πιέσεις προς το Ισραήλ να τερματίσει τον πόλεμο και να επιτρέψει την αποστολή ανθρωπιστικής βοήθειας στη Γάζα, αυτές προτίμησαν τη στρατιωτική

σύγκρουση με τους Χούθι, με πενιχρά ωστόσο αποτελέσματα. Οι Χούθι δεν αποτελούν τακτικό στρατό, αλλά κίνημα ατάκτων που μάχεται ανορθόδοξα. Βρίσκονταν ήδη επί εννέα χρόνια σε πόλεμο με τις δυνάμεις της Σαουδικής Αραβίας, που είχαν παρέμβει για να υποστηρίξουν την επίσημη κυβέρνηση της Υεμένης, αλλά είχαν κατορθώσει να επιβιώσουν και να θέσουν τελικά υπό τον έλεγχό τους μεγάλο τμήμα της Υεμένης. Η δυτική παρέμβαση ήταν εξ αρχής απίθανο να νικήσει στρατιωτικά τους Χούθι, όπως αντίστοιχα άλλες συγκρούσεις ανταρτών με τακτικούς στρατούς, είχαν καταλήξει σε επικράτηση των πρώτων. Τελικά, η διπλωματική διευθέτηση της κρίσης από τον πρόεδρο των ΗΠΑ, Τραμπ, το φθινόπωρο του 2025, οδήγησε και σε τερματισμό των επιθέσεων σε πλοία που έπλεαν στην Ερυθρά Θάλασσα, αποκαθιστώντας έτσι την ασφάλεια της διεθνούς ναυσιπλοΐας.

2.3.7. Συρία

Η Συρία έχει εμπλακεί σε πολεμική σύγκρουση με το Ισραήλ στο παρελθόν, λόγω του παλαιστινιακού (Πόλεμος των Έξι Ημερών το 1967, αραβοϊσραηλινός πόλεμος 1973). Τα υψίπεδα του Γκολάν, μια περιοχή με ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη Συρία, κατακτήθηκαν από το Ισραήλ ως αποτέλεσμα των συγκρούσεων.

Η συριακή κυβέρνηση του Μπασάρ Αλ Άσαντ χρησιμοποίησε το Παλαιστινιακό υποστηρίζοντας παλαιστινιακές οργανώσεις στα πλαίσια της τακτικής της κατά του Ισραήλ. Η στάση αυτή αν και λειτουργούσε ως μοχλός πίεσης προς το Ισραήλ για το ζήτημα των υψιπέδων του Γκολάν και ενίσχυε τη θέση της Συρίας στον Άξονα Αντίστασης με το Ιράν, συγχρόνως προκαλούσε στρατιωτικές συγκρούσεις στην περιοχή. Ο πρόεδρος Άσαντ κράτησε αδιάλλακτη στάση κατά των διαδηλώσεων της Αραβικής Άνοιξης το 2011. Το γεγονός αυτό και η άρνησή του για οποιαδήποτε παραχώρηση στην αντιπολίτευση, είχε ως συνέπεια τον μακροχρόνιο εμφύλιο πόλεμο, ο οποίος κατέστρεψε μεγάλο μέρος της χώρας με σοβαρότατες ανθρωπιστικές συνέπειες, όπως η φυγή εκατομμυρίων προσφύγων από τη χώρα προς την Ευρώπη. Η άνοδος της εξτρεμιστικής σουνιτικής οργάνωσης Ισλαμικό Κράτος, ISIS, περιέπλεξε ακόμη περισσότερο την κατάσταση, καθώς σύντομα αυτή κατέστη η κυριότερη ομάδα της αντίστασης κατά του καθεστώτος (Center for Preventive Action, 2026). Παρόλα αυτά, ο Άσαντ επιβίωσε πολιτικά, χάρη στην αμέριστη υποστήριξη των συμμάχων του, της Ρωσίας και του Ιράν. Οι αντίπαλοί του αντιθέτως, ο Ελεύθερος Συριακός Στρατός, αλλά και ο ISIS, υποστηρίχθηκαν από την Τουρκία, το Κατάρ και τις υπόλοιπες μοναρχίες του κόλπου.

Ενώ μέχρι το 2024, όλα έδειχναν πως ο Άσαντ ήταν ο νικητής του πολέμου, καθώς ο Συριακός στρατός είχε ελέγξει το μεγαλύτερο μέρος της χώρας, τα υπόλοιπα αραβικά κράτη φαίνονταν να αποδέχονται το status quo και η Συρία την προηγούμενη χρονιά είχε γίνει και πάλι δεκτή στον Αραβικό Σύνδεσμο, ο πόλεμος σημείωσε μια νέα αναζωπύρωση με την εμπλοκή της Χαγιάτ - Ταχρίρ αλ Σαμ, (Hayat Tahrir al Sham – HTS) μιας οργάνωσης σχετιζόμενης με τον ISIS και την Αλ Κάιντα (Holtz, 2023). Τελικά, μετά από ταχεία προέλαση, οι ισλαμιστές αντάρτες κατέλαβαν τη Δαμασκό στις 8 Δεκεμβρίου, με τον πρόεδρο Άσαντ να διαφεύγει στη Ρωσία μαζί με την οικογένειά του.

Η εξέλιξη αυτή οφειλόταν σε μεγάλο βαθμό στο γεγονός, ότι οι δύο κύριοι σύμμαχοι του Άσαντ, το Ιράν και η Ρωσία, ήταν επικεντρωμένοι σε διαφορετικά μέτωπα, στη Γάζα, τον Λίβανο και την Ερυθρά Θάλασσα το πρώτο και στην Ουκρανία η δεύτερη, με αποτέλεσμα να μην δύνανται να υποστηρίξουν στρατιωτικά το καθεστώς (Gamburg & Mil-Man, 2024). Επιπλέον, οι Συριακές στρατιωτικές εγκαταστάσεις είχαν υποστεί επανειλημμένα Ισραηλινούς βομβαρδισμούς κατά τη διάρκεια του πολέμου στη Γάζα, με αποτέλεσμα την αποδυνάμωση του Συριακού στρατού, ενώ η Τουρκία παρείχε άφθονη υλική υποστήριξη και πολιτική καθοδήγηση στους Σύρους Αντικαθεστωτικούς.

Με την κυβέρνηση να βρίσκεται πλέον στα χέρια των σουνιτών ισλαμιστών ανταρτών, οι οποίοι αναγνωρίστηκαν ως νόμιμη κυβέρνηση της Συρίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση, οι οι Ηνωμένες Πολιτείες προέβησαν σε άρση των κυρώσεων κατά της Συρίας (US Department of State, 2025.; Al Jazeera Staff, 2025). Η νέα κυβέρνηση είναι εχθρική προς το Ιράν, το οποίο με την απώλεια της Συρίας έχασε την κύρια οδό ανεφοδιασμού της Χεσμπολάχ. Επίσης επιχειρεί να περιορίσει τις παλαιστινιακές ένοπλες ομάδες και συλλαμβάνει ηγετικά στελέχη τους. Επιδιώκει γενικά να περιορίσει δραστηριότητες που προκαλούν ισραηλινές επιθέσεις στο έδαφός της. Παρόλα αυτά το Ισραήλ εξακολουθεί να πραγματοποιεί πλήγματα στο συριακό έδαφος, σε θέσεις που θεωρεί ότι συνδέονται με το Ιράν και παλαιστινιακές ομάδες. Το μέλλον όμως των θρησκευτικών μειονοτήτων της χώρας, προδιαγράφεται δυσοίωνα, καθώς ήδη μετά την ανατροπή του Άσαντ σημειώθηκαν πράξεις αντεκδίκησης κατά των Αλευιτών και των Χριστιανών, ενώ παράλληλα η Τουρκία, ο κύριος κερδισμένος μεταξύ των περιφερειακών δυνάμεων, απέκτησε ρόλο ρυθμιστή στην περιοχή. Το Ισραήλ τέλος απαλλάχθηκε από ένα από τα τελευταία εχθρικά απέναντί του αραβικά καθεστώτα, ενώ το Ιράν έχασε τον κύριο σύμμαχό του στην περιοχή. Παρόλα αυτά δεδομένου ότι το Ισραήλ έχει μεγάλη κοινότητα Δρούζων, οι επιθέσεις των ισλαμιστών της Συρίας κατά των Σύρων Δρούζων, παραμένουν αιτία σύγκρουσης μεταξύ των δύο χωρών. (Salem et

al., 2025) Έτσι με την εξουσία να βρίσκεται πλέον στα χέρια Ισλαμιστών, μέρος της χώρας υπό Τουρκική και Ισραηλινή κατοχή και με δεδομένη την εθνική και θρησκευτική πολυδιάσπαση της χώρας, παραμένει ανοικτό το βασικό ζήτημα της ταυτότητας του συριακού κράτους (Ρούσσο, 2025, σελ. 55).

2.3.8. Τουρκία

Η σχέση της Τουρκίας με το Παλαιστινιακό ζήτημα είναι πολύπλευρη και αντιφατική, ιδιαίτερα υπό την κυβέρνηση του Κόμματος Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (AKP) του Προέδρου Ερντογάν.

Η Τουρκία υποστηρίζει σταθερά τη δημιουργία ανεξάρτητου Παλαιστινιακού κράτους, βασιζόμενο στα σύνορα του 1967.

Διατηρεί ανοικτό διπλωματικό διάλογο με τη Χαμάς και καταδικάζει τις ισραηλινές πολιτικές, κάνοντας λόγο για «καθεστώς απαρχαίντ» και «γενοκτονία στη Γάζα».

Η Τουρκία επιχειρεί να καταστεί ηγετική χώρα στη Μέση Ανατολή, να μεσολαβήσει στην εξεύρεση λύσης στο Παλαιστινιακό ζήτημα και παρά τις κατά καιρούς τεταμένες σχέσεις της με το Ισραήλ, να διατηρήσει τις καλές σχέσεις της με τις ΗΠΑ και τη Δύση γενικότερα.

Συγχρόνως παρέχει σημαντική ανθρωπιστική βοήθεια προς τον παλαιστινιακό λαό στη Λωρίδα της Γάζας, ανταποκρινόμενη στο λαϊκό αίτημα της τουρκικής κοινωνίας.

Η στάση της Τουρκίας στο Παλαιστινιακό εντάσσεται στο ευρύτερο πλαίσιο της προσπάθειάς της να ενισχύσει την επιρροή της στον μουσουλμανικό κόσμο. (Φυτιλή, 2024).

2.3.9. Ιράν

Το Παλαιστινιακό ζήτημα πυροδοτεί περαιτέρω συγκρούσεις στην περιοχή ασκώντας πίεση από τις αραβικές κοινωνίες προς τις κυβερνήσεις τους κατά της εξομάλυνσης των σχέσεων με το Ισραήλ. Επίσης, λειτουργεί ως παράγοντας αποσταθεροποίησης στις σχέσεις των περιφερειακών δυνάμεων και ως μοχλός ανακατανομής της περιφερειακής ισχύος. Η σύντομη σύγκρουση Ισραήλ - Ιράν (πόλεμος των δώδεκα ημερών) τον Ιούνιο του 2025, κατέδειξε τη δυναμική του Παλαιστινιακού ζητήματος (Ρούσσο, 2025, σελ. 86-89).

Από το 1979 το Ιράν κυβερνάται από ένα θεοκρατικό ισλαμιστικό καθεστώς το οποίο βρίσκεται σε συνεχή ανταγωνισμό με τις ΗΠΑ και το Ισραήλ για την ηγεμονία στη Μ. Ανατολή (Ρούσσο, 2025, σελ. 32). Το καθεστώς, έχει αναπτύξει ένα δίκτυο από

proxies (εντολοδόχων), οργανώσεων δηλαδή και καθεστώτων της περιοχής φιλικών προς την Τεχεράνη, που υποστηρίζονται και χρηματοδοτούνται από αυτήν. Σε αυτό το δίκτυο περιλαμβάνονται οργανώσεις όπως οι Χούθι, η Χαμάς, η Χεσμπολάχ, διάφορες σιτικές πολιτοφυλακές στο Ιράκ, ενώ ως την ανατροπή του το 2024, αναπόσπαστο μέρος του αποτελούσε και το καθεστώς του Μπασάρ αλ Άσαντ στη Συρία (Robinson et al., 2024).

Παρά τις κατηγορίες εκ μέρους των ισραηλινών και κυρίως του πρωθυπουργού Νετανιάχου, (ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1990), ότι το Ιράν αναπτύσσει πυρηνικά όπλα, κάτι τέτοιο δεν έχει επιβεβαιωθεί. Το Ιράν είναι συμβαλλόμενο μέρος της συνθήκης του 1968 για τη μη διασπορά των πυρηνικών όπλων, γεγονός που το υποχρεώνει να αποφύγει την κατασκευή τους αλλά και να επιτρέπει τον έλεγχο των πυρηνικών του εγκαταστάσεων από τη Διεθνή Υπηρεσία Ατομικής Ενέργειας. Αντίθετα το Ισραήλ δεν έχει υπογράψει τη Συνθήκη Μη Διασποράς (NPT), με αποτέλεσμα το πρόγραμμά του να μην υπόκειται σε διεθνή έλεγχο. Αν και δεν το έχει παραδεχθεί επίσημα, θεωρείται ότι κατέχει απροσδιόριστο αριθμό πυρηνικών κεφαλών.

Αποτελεί ωστόσο γεγονός ότι το Ιράν έχει προβεί σε εμπλουτισμό του ουρανίου σε ποσοστό άνω του 60%. Ο εμπλουτισμός του ουρανίου σε αυτήν την ποσότητα από το Ιράν, χωρίς όμως να προβαίνει σε κατασκευή πυρηνικού όπλου, εξυπηρετεί την εξής ανάγκη: το Ιράν αναπτύσσει τη δυνατότητα να κατασκευάσει σε σύντομο χρονικό διάστημα πυρηνική βόμβα, αν το αποφασίσει. Στην πυρηνική στρατηγική αυτή η στάση ονομάζεται πυρηνική επιλογή, η ικανότητα δηλαδή ανάπτυξης σε μικρό διάστημα πυρηνικών όπλων, χωρίς όμως τα μειονεκτήματα που συνεπάγεται η κατοχή ενός πυρηνικού οπλοστασίου (Κολιόπουλος, 2008, σελ. 258).

Η ανάπτυξη εκ μέρους του Ιράν πυρηνικών όπλων, όπως και στην περίπτωση του Ισραήλ, έχει κατά βάση αμυντικούς σκοπούς, την αποτροπή δηλαδή επίθεσης εκ μέρους των εχθρών του. Το Ιράν έχει επανειλημμένα δεχθεί επιθέσεις από τους γείτονές του, το 1941 από την ΕΣΣΔ και την Αγγλία, το 1980 από το Ιράκ του Σαντάμ Χουσεΐν και πιο πρόσφατα από το Ισραήλ το 2025 (Ρούσσο, 2025, σελ. 94). Επί πλέον το 1953, ένα πραξικόπημα υποκινούμενο από τις ΗΠΑ, ανέτρεψε τη δημοκρατική κυβέρνηση του Μοχάμεντ Μοσαντέκ και παρέδωσε την εξουσία στον Σάχη Ρέζα Χαν Παχλεβί. Τα γεγονότα αυτά καθιστούν το Ιράν ιδιαίτερα καχύποπτο ως προς την ασφάλειά του. Η ανάπτυξη παρ' όλα αυτά πυρηνικών όπλων εκ μέρους του, αυξάνει τον κίνδυνο διασποράς και χρήσης των πυρηνικών όπλων. Τόσο οι Αραβικές χώρες όσο και η Τουρκία, που ήδη κατασκευάζει πυρηνικά εργοστάσια με την υποστήριξη της Μόσχας,

είναι πιθανό να προβούν και αυτές σε ανάπτυξη πυρηνικών όπλων στα πλαίσια της «ισορροπίας του τρόμου».

Στις 13 Ιουνίου του 2025 το Ισραήλ εξαπέλυσε αιφνιδιαστική επίθεση κατά των πυρηνικών εγκαταστάσεων του Ιράν, με στόχο να ματαιώσει το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν. Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει στο ιστορικό πλαίσιο εντός του οποίου έλαβε χώρα ο πόλεμος. Το Ιράν λόγω της συστηματικής καταπίεσης των πολιτών του, ιδίως των γυναικών και των εθνικών μειονοτήτων, κυρίως των Κούρδων, των Αζέρων και των Αράβων, αντιμετωπίζει σοβαρή εσωτερική αμφισβήτηση. Οι διαδηλώσεις που έλαβαν χώρα στο Ιράν μετά τη δολοφονία της εικοσιτριάχρονης Μαχσά Αμινί το 2022 (CNN Greece, 2022), από την *Αστυνομία Ηθών* του Ιράν, είχαν ως αποτέλεσμα να αναγκάσουν το καθεστώς να καταργήσει την *Αστυνομία Ηθών*, η οποία είχε ως στόχο την επιβολή του ισλαμικού νόμου στην Ιρανική κοινωνία. Επιπλέον ο θάνατος του σκληροπυρηνικού προέδρου του Ιράν Ιμπραήμ Ραϊσί το 2024 μετά από συντριβή ελικοπτέρου, υπό αδιευκρίνιστες μέχρι στιγμής συνθήκες στο Αζερμπαϊτζάν, άνοιξε τον δρόμο για την εκλογή του μετριοπαθέστερου Μασούντ Πεζεσκιάν. Η πτώση, του έως τότε στενού συμμάχου του Ιράν, Μπασάρ Αλ Άσαντ στη Συρία και η άνοδος στην εξουσία του Σουνίτη Αχμέτ Αλ Σάρα, αποτέλεσε καίριο πλήγμα στην περιφερειακή επιρροή του Ιράν και του λεγόμενου *Άξονα της Αντίστασης*, του δικτύου κρατικών και μη κρατικών δρώντων, που υποστηρίζονταν από το Ιράν (Bajoghli & Nasr, 2024).

Ο πόλεμος, στον οποίο το Ισραήλ συνέδραμαν με αεροπορικά πλήγματα κατά των πυρηνικών εγκαταστάσεων του Ιράν και οι ΗΠΑ, έληξε στις 24 Ιουνίου με τον πρόεδρο Τραμπ να δηλώνει, ότι θεωρεί πως η κατάπαυση του πυρός «θα διαρκέσει για πάντα» (Alcindor et al., 2025).

Στις 29 Σεπτεμβρίου του 2025 όμως, το Ιράν απάντησε με εκτόξευση πυραύλων και μη επανδρωμένων αεροσκαφών, ενώ τόσο οι Ιρανοί όσο και οι Ισραηλινοί έπληξαν πολιτικούς στόχους και αμάχους εκατέρωθεν.

Αν και δεν είναι γνωστό σε ποιον βαθμό επετεύχθη η καταστροφή των εμπλουτισμένων αποθεμάτων ουρανίου του Ιράν, η επίθεση είχε ως αποτέλεσμα την περαιτέρω αποδυνάμωση του καθεστώτος, με αποτέλεσμα το ξέσπασμα μαζικών αντικυβερνητικών διαδηλώσεων στο τέλος του 2025, με αίτημα τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και τον εκδημοκρατισμό των θεσμών (The Guardian, 2025).

Οι πρόσφατες εξελίξεις στην περιοχή και οι επιθέσεις ΗΠΑ – Ισραήλ κατά του Ιράν που ξεκίνησαν στις 28 Φεβρουαρίου 2026 και συνεχίζονται μέχρι σήμερα, με σκοπό την ανατροπή του ιρανικού καθεστώτος, δημιουργούν νέα δεδομένα στην περιοχή με

απρόβλεπτες εξελίξεις. Ο αμερικανοϊσραηλινός πόλεμος κατά του Ιράν ωθεί το Παλαιστινιακό ζήτημα στο περιθώριο και το ενδιαφέρον της διεθνούς κοινότητας είναι εστιασμένο κυρίως στις οικονομικές επιπτώσεις του πολέμου (Βεργολιά, 2026). Το μέγεθος της ιρανικής απάντησης στην επίθεση και η εμπλοκή σχεδόν όλων των αραβικών χωρών αναμένεται να επιφέρουν μεγάλες ανατροπές στις σχέσεις μεταξύ τους αλλά και με τις Μεγάλες Δυνάμεις, ως αποτέλεσμα της σοβαρής ενεργειακής κρίσης, εξαιτίας του αποκλεισμού των στενών του Ορμούζ από το καθεστώς του Ιράν. Επίσης, είναι πιθανό να υπάρξουν σημαντικές αλλαγές στη δομή και στη δράση των συνισταμένων του «Άξονα της Αντίστασης», που θα επηρεάσουν την εξέλιξη του Παλαιστινιακού ζητήματος. Αν και ο τελευταίος φαίνεται σταδιακά να αποδυναμώνεται, αυτό δεν προδικάζει και την πλήρη αποδυνάμωση των ισλαμιστικών ένοπλων οργανώσεων στη Γάζα. Η ίδια η Παλαιστινιακή Αρχή εμφανίζεται αντιφατική, εκφράζοντας την αλληλεγγύη της στις αραβικές χώρες του Κόλπου που δέχονται επιθέσεις από το Ιράν. Συγχρόνως, ανησυχεί για την πολιτική του Ισραήλ στα παλαιστινιακά εδάφη, σε περίπτωση επικράτησής του στον πόλεμο αυτό (Βεργολιά, 2026).

Η σύγκρουση συμφερόντων όλων των κρατών του κόλπου, της Τουρκίας, του Ισραήλ, των ΗΠΑ αλλά και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της Ρωσίας και της Κίνας, θα μεταβάλουν τον χάρτη των διεθνών σχέσεων στη Μέση Ανατολή (Rasanah, 2026).

2.4 Η παρέμβαση Τραμπ, η εύθραυστη εκχειρία και η στάση της Ευρώπης

Ο πρόεδρος των ΗΠΑ, Τραμπ, είχε ως επίκεντρο της προεκλογικής του εκστρατείας τον *τερματισμό των πολέμων*, οι οποίοι, όπως ισχυριζόταν ουδέποτε θα είχαν ξεσπάσει, σε περίπτωση που αυτός ήταν πρόεδρος στη θέση του προκατόχου του, Μπάιντεν. Κατέβαλε έτσι προσπάθειες για τη διευθέτηση των κρίσεων στην Ουκρανία και τη Μέση Ανατολή, ευνοώντας όμως και στις δύο περιπτώσεις ξεκάθαρα την ισχυρή πλευρά, δηλαδή τη Ρωσία και το Ισραήλ αντίστοιχα. Φυσικά στην πράξη, η παρέμβασή του στη διευθέτηση των συγκρούσεων αποδείχθηκε ανεπαρκής, κάτι αναμενόμενο σε τόσο περίπλοκες καταστάσεις.

Πέτυχε ωστόσο να επιβάλει μια βραχύβια εκχειρία στη Γάζα, με στόχο την απελευθέρωση Ισραηλινών ομήρων, η οποία κράτησε ως τη μονομερή παραβίασή της από το Ισραήλ, στις αρχές του Μαρτίου του 2025. Αυτή σηματοδότησε και την έναρξη

της πλέον δραματικής φάσης του πολέμου. Η πρόταση Τραμπ για την *ειρήνη*, ήταν ένα σχέδιο για *εθελοντική* απομάκρυνση των Παλαιστινίων από τη Γάζα και αξιοποίηση της ερειπωμένης και έρημης περιοχής για τουριστική εκμετάλλευση (Salem, 2025). Το σχέδιο επέσυρε δικαιολογημένα τη διεθνή καταδίκη, ως αναγγελία εθνοκάθαρσης της Γάζας, μια εξέλιξη που αποτελεί κύρια επιδίωξη των Ισραηλινών στον πόλεμο αυτό. Στις 2 Μαρτίου, το Ισραήλ επέβαλε πλήρη απαγόρευση εισόδου ανθρωπιστικής βοήθειας στον ήδη λιμοκτονούντα θύλακα, με αποτέλεσμα διεθνείς αντιδράσεις, ακόμα και από τους έως τότε στενούς συμμάχους του, τους Ευρωπαίους και τους Βρετανούς. Ορόσημο της μεταστροφής αυτής των Ευρωπαίων, αποτέλεσε η αναστολή της εμπορικής διασύνδεσης ΕΕ-Ισραήλ, με στόχο να ασκήσουν πίεση στο Ισραήλ για να επιτρέψει την είσοδο ανθρωπιστικής βοήθειας και να τερματίσει οριστικά τις εχθροπραξίες. Ακόμα, μια σειρά από χώρες, μεταξύ των οποίων η Γαλλία, αναγνώρισαν ανεξάρτητο παλαιστινιακό κράτος, ως τρόπο για την οριστική επίλυση του Παλαιστινιακού προβλήματος. Είχε προηγηθεί, την προηγούμενη χρονιά και η επίσης σημαντική αναγνώριση της Παλαιστίνης από την Ισπανία, την Ιρλανδία, τη Σλοβενία και τη Νορβηγία, όλες τους εκτός της τελευταίας, μέλη της ΕΕ.

Η μεταστροφή αυτή της Ευρώπης οφείλεται σε ποικίλους παράγοντες. Οι όλο και εντονότερες κατηγορίες του ΟΗΕ αλλά και οργανώσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως η Διεθνής Αμνηστία (Amnesty International, 2024) και το Human Rights Watch (Human Rights Watch, 2024) για *γενοκτονία* στη Γάζα, κατέστησαν επιτακτική την ανάγκη για αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής καταστροφής. Η διαφοροποίηση της Ευρώπης με την πολιτική Τραμπ στο Παλαιστινιακό, ήταν πλέον προφανής, όπως και αυτή στο Ουκρανικό. Η ευρωπαϊκή και βρετανική κοινή γνώμη, λειτούργησε επίσης ως μέσω πίεσης προς τους κυβερνώντες, καθώς όλες οι δημοσκοπήσεις επιβεβαίωναν την αποδοκιμασία των Ευρωπαίων πολιτών, στις περισσότερες χώρες, για τη μέχρι τότε πολιτική στήριξης του Ισραήλ (yougov.com, 2025). Τέλος, το ενδεχόμενο εκδίωξης των Παλαιστινίων και δημιουργίας ενός μεγάλου προσφυγικού ρεύματος προς τις χώρες της Ευρώπης, έπαιξε σημαντικό ρόλο στη μεταστροφή της ευρωπαϊκής στάσης στο ζήτημα (Μίχας, 2025).

Επειδή όμως, οι χώρες της Ευρώπης δεν υιοθέτησαν ενιαία στάση και ένα μέρος των κρατών μελών της ΕΕ εμφανίστηκε αντίθετο στην άσκηση οποιασδήποτε σοβαρής πίεσης προς το Ισραήλ, η μετριοπαθής αντίδραση της Ευρώπης σε ένα τόσο σοβαρό ζήτημα, είναι πολύ αμφίβολο αν θα επηρεάσει ουσιαστικά τη λύση του.

Παρά την αρχική του υποστήριξη για την εκδίωξη των Παλαιστινίων από τη Γάζα, ο Αμερικανός πρόεδρος, έπεισε τις δύο πλευρές να σταματήσουν τις εχθροπραξίες στις 29 Σεπτεμβρίου 2025. Τον Ιανουάριο 2026, ανέλαβε την πρωτοβουλία συγκρότησης του «Συμβουλίου Ειρήνης» και την παρουσίασε στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Φόρουμ του Νταβός (Ο Τραμπ παρουσίασε το «Συμβούλιο Ειρήνης», 2026) με σκοπό την εφαρμογή σχεδίου 20 σημείων για τη Γάζα, τον αποπλισμό της Χαμάς και τον έλεγχο της εκεχειρίας. Πέρα από τη Γάζα, παραμένει ασαφές ποια νομική εξουσία ή εργαλεία επιβολής θα έχει το Συμβούλιο Ειρήνης ή πώς θα συνεργαστεί με τον ΟΗΕ και άλλους διεθνείς οργανισμούς (Τι είναι το «Συμβούλιο Ειρήνης» του Τραμπ, ποιοι έχουν ενταχθεί μέχρι στιγμής και ποιοι είπαν «όχι», 2026).

Μέχρι στιγμής ο επίσημος απολογισμός του διετούς πολέμου στην Γάζα ανέρχεται σε επιβεβαιωμένους πάνω από 72.000 νεκρούς Παλαιστίνιους και εκατοντάδες χιλιάδες τραυματίες, ενώ αν συνυπολογιστούν οι αγνοούμενοι και οι θάνατοι από τον λιμό αλλά και οι συνέπειες της κατάρρευσης του υγειονομικού συστήματος, ο πραγματικός αριθμός των απωλειών πιθανόν να είναι πολύ μεγαλύτερος. Από την έναρξη της εκεχειρίας έχουν σκοτωθεί 670 Παλαιστίνιοι και από την έναρξη του πολέμου στο Ιράν ακόμη 40, μέχρι τις αρχές Μαρτίου 2026. Επίσης η κυβέρνηση Νετανιάχου σκλήρυνε τη στάση της από την έναρξη του πολέμου με το Ιράν, επεκτείνοντας τον αποκλεισμό της Λωρίδας της Γάζας, με αποτέλεσμα να περιορίζεται περαιτέρω η είσοδος ανθρωπιστικής βοήθειας. Η βία τέλος, κλιμακώνεται τόσο από τις συνεχιζόμενες ισραηλινές επιθέσεις, παρά την εκεχειρία, όσο και από την ανεξέλεγκτη δράση εξτρεμιστών Εβραίων εποίκων (Βεργολιά, 2026). Είναι προφανές ότι το «Συμβούλιο Ειρήνης» διέρχεται φάση σοβαρής κρίσης λόγω των εξελίξεων του πολέμου στο Ιράν.

3. Συμπεράσματα. Παλαιστινιακό και θεωρίες Διεθνών Σχέσεων και πολιτικής.

Το Παλαιστινιακό ζήτημα αποτελεί ένα από τα πιο σύνθετα προβλήματα της παγκόσμιας πολιτικής, όπου συγκρούονται η κυριαρχία, το διεθνές δίκαιο και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η σύγκρουση για τη γη, την κυριαρχία, την ασφάλεια και την αναγνώριση, αποτελεί κλασικό πεδίο μελέτης για τις θεωρίες των Διεθνών Σχέσεων. Το

Παλαιστινιακό αναδεικνύεται ως η πιο σημαντική δυσεπίλυτη διαφορά στη Μέση Ανατολή. Η ιστορική εξέλιξη, όπως αναλύθηκε και η μακροβιότητά του, συμβάλλουν καθοριστικά στη διαιώνισή του, καθώς οι παράγοντες που δυσχεραίνουν την εξεύρεση μιας βιώσιμης - συμβιβαστικής λύσης, είναι πολλοί, ετερόκλητοι και μεταβάλλονται μέσα στον χρόνο, δημιουργώντας νέα δεδομένα. Αυτοί, αφορούν τόσο στις σχέσεις των δύο λαών της περιοχής, όσο και στην ύπαρξη πολλαπλών και αντικρουόμενων συμφερόντων των Μεγάλων και Περιφερειακών Δυνάμεων της περιοχής και των μεταξύ τους ανταγωνισμών.

Οι κυριότεροι παράγοντες είναι:

1. Οι ιστορικές εθνοτικές και θρησκευτικές συγκρούσεις και διεκδικήσεις της ίδιας γης. Τόσο οι Ισραηλινοί, όσο και οι Παλαιστίνιοι, διεκδικούν την περιοχή μεταξύ του ποταμού Ιορδάνη και της Μεσογείου, ως ιστορική τους πατρίδα. Οι Ισραηλινοί προτάσσουν τους ιστορικούς δεσμούς των Εβραίων με τη γη του Ισραήλ από τη βιβλική εποχή, ενώ οι Παλαιστίνιοι επικαλούνται τη συνεχή τους παρουσία και ιδιοκτησία της γης επί σειρά αιώνων (Dolph, 2023). Η πόλη της Ιερουσαλήμ διεκδικείται από αμφοτέρους, ως πρωτεύουσα με τεράστια θρησκευτική σημασία. Η πόλη φιλοξενεί μερικά από τα ιερότερα μνημεία του Ιουδαϊσμού (Δυτικό Τείχος), του Χριστιανισμού (Ναός της Αναστάσεως) και του Ισλάμ (Τέμενος Αλ-Άκσα) (Χατζηδάκη, 2022). Το Ισραήλ θεωρεί την Ιερουσαλήμ ως αδιαίρετη πρωτεύουσά του, ενώ οι Παλαιστίνιοι επιδιώκουν την ίδρυση του κράτους τους με πρωτεύουσα την Ανατολική Ιερουσαλήμ (Τι σημαίνει το «όχι» του Ισραήλ στη λύση των δύο κρατών, 2023).
2. Η επέκταση των Ισραηλινών εποίκισμών στα κατεχόμενα παλαιστινιακά εδάφη. Οι εποίκισμοί δεν αναγνωρίζονται από το διεθνές δίκαιο, συμπεριλαμβανομένης της Σύμβασης της Γενεύης. Το Διεθνές Δικαστήριο Δικαιοσύνης (ICJ), το 2024 με γνωμοδότησή του, επανέλαβε ότι είναι παράνομη η ισραηλινή παρουσία και κάλεσε το Ισραήλ να τερματίσει την εποίκιστική δραστηριότητά του (ICJ, 2024). Οι οικισμοί και οι δρόμοι τους κατασκευάζονται με τρόπο ώστε να κατακερματίζουν τα παλαιστινιακά εδάφη, καθιστώντας γεωγραφικά αδύνατη τη δημιουργία ενός ενιαίου και βιώσιμου παλαιστινιακού κράτους.
3. Η αποτυχία των ειρηνευτικών διαδικασιών. Η έλλειψη ενότητας και αξιοπιστίας εκπροσώπησης των παλαιστινιακών συμφερόντων, δημιουργεί σοβαρό πρόβλημα στη διεθνή κοινότητα ως προς την εξεύρεση αξιόπιστου συνομιλητή. Η παλαιστινιακή ηγεσία είναι διασπασμένη από το 2007, με τη Χαμάς να ελέγχει τη

Λωρίδα της Γάζας και την Παλαιστινιακή Αρχή, υπό την κυριαρχία της Φατάχ, να διοικεί τμήματα της Δυτικής Όχθης (Ρίχου, 2023). Παράλληλα, η στροφή της ισραηλινής κυβέρνησης προς τους Εβραίους εθνικιστές για στήριξη, δημιουργεί ακόμη μεγαλύτερα αδιέξοδα στις ειρηνευτικές συνομιλίες (Τι σημαίνει το «όχι» του Ισραήλ στη λύση των δύο κρατών, 2023).

4. Το προσφυγικό ζήτημα και το δικαίωμα επιστροφής των Παλαιστινίων προσφύγων. Για τους Παλαιστίνιους, η επιστροφή των προσφύγων, (περίπου 5-6 εκατομμύρια σήμερα, συμπεριλαμβανομένων των απογόνων εκείνων που εκτοπίστηκαν το 1948 (Νάκμπα) και το 1967), είναι αδιαπραγμάτευτο ατομικό και συλλογικό δικαίωμα, βάσει του διεθνούς δικαίου και της απόφασης 194 της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ (United Nations, 1948). Το Ισραήλ απορρίπτει αυτό το δικαίωμα, καθώς θα αλλοίωνε τη δημογραφική του σύνθεση ως εβραϊκό κράτος, με τη μορφή που ιδρύθηκε το 1948, καθιστώντας τους Εβραίους μειονότητα εντός των συνόρων του. (Winckler, 2024; Rosen, 2016).
5. Η ενδυνάμωση του ισλαμισμού και της τρομοκρατίας στην περιοχή και η άμεση ή έμμεση στήριξή τους από δυνάμεις της περιοχής. Το Ισραήλ επικαλείται λόγους ασφαλείας, θεωρώντας ως απειλή τις εξτρεμιστικές οργανώσεις Χαμάς και Χεζμπολάχ, για να δικαιολογεί τον στρατιωτικό έλεγχο και τους αποκλεισμούς κατά των Παλαιστινίων. Τα σημεία ελέγχου και το τείχος ασφαλείας στη Δυτική Όχθη και ο αποκλεισμός της Γάζας, θεωρούνται απαραίτητα για την προστασία των ισραηλινών πολιτών, με στόχο την αποτροπή εισαγωγής όπλων και τον περιορισμό των επιθέσεων. Για τους Παλαιστίνιους και διεθνείς οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οι αποκλεισμοί θεωρούνται παράνομοι και αντίθετοι με το διεθνές δίκαιο (CJPME, 2022; UN ESCWA, 2022).
6. Η στενή στρατηγική συνεργασία ΗΠΑ – Ισραήλ. Η σχέση Τράμπ – Νετανιάχου και οι ηγεμονικές τάσεις και των δύο ηγετών στην ευρύτερη Μέση Ανατολή, με κατά περίπτωση συγκλίνοντες, διαφορετικούς και ιδιοτελείς στόχους ο καθένας, αποτελούν κεντρικό παράγοντα για την κλιμάκωση της σημερινής πολεμικής σύγκρουσης (Chtatou, 2026). Η πλήρης ευθυγράμμιση κατ' αρχήν της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής με τα ισραηλινά συμφέροντα, αποδίδεται στην επιρροή των ισραηλινών λόμπι, τα οποία έχουν πετύχει την υποτέλεια της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής στα ισραηλινά εθνικά συμφέροντα (Οικονόμου, 2024). Η πρόσφατη στρατιωτική σύγκρουση με το Ιράν, στην οποία προχώρησε η κυβέρνηση Τραμπ σε συνεργασία με το Ισραήλ, χαρακτηρίζεται από αναλυτές ως αποτέλεσμα

εσφαλμένης εκτίμησης του Προέδρου, που δεν είχε σαφείς, εφικτούς στόχους (Goldenberg, 2026). Η επέκταση της σύγκρουσης εξυπηρετεί κυρίως την ισραηλινή ατζέντα. Η συνεχής παροχή στρατιωτικής και διπλωματικής βοήθειας στο Ισραήλ, οι μεγάλες απώλειες αμάχων στη Γάζα και οι διεθνείς αντιδράσεις, έχουν απομονώσει τις ΗΠΑ διπλωματικά, αυξάνοντας τον κίνδυνο για την ασφάλεια των αμερικανικών δυνάμεων στην περιοχή (Wehner et al., 2023; Shidore et al., 2024; Masters et al., 2025). Τα αμερικανικά σχέδια επίλυσης του Παλαιστινιακού, με την παρέμβαση του προέδρου Τραμπ, προσέφεραν βραχυπρόθεσμα εκτόνωση και μερική διέξοδο στο σοβαρό αυτό ζήτημα. Το αποτέλεσμα αυτής της προσπάθειας θα εξαρτηθεί από τη συναίνεση και τη διάθεση συνεργασίας των δύο πλευρών και θα κριθεί μακροπρόθεσμα.

Τα συμφέροντα των δύο χωρών συνοψίζονται στα εξής:

Επιδίωξη των ΗΠΑ είναι η διατήρηση της επιρροής, η οικονομική εκμετάλλευση της περιοχής και του ενεργειακού πλούτου του ευρύτερου Αραβικού κόσμου. Επίσης, η ανάσχεση του Ιράν και η αποτροπή της ρωσικής και κυρίως, της αυξανόμενης κινεζικής επιρροής στην περιοχή του Κόλπου και της ευρύτερης Μέσης Ανατολής (ΕΛΙΑΜΕΠ, 2026; Preble, 2024).

Το Ισραήλ επιδιώκει την εξάλειψη των απειλών, την περιφερειακή ασφάλεια και την ηγεμονία στην περιοχή. Πρωταρχικός στόχος είναι η αποδυνάμωση του Ιράν και των συμμάχων του (Χεζμπολάχ, Χαμάς). Προωθεί τη δημιουργία ζωνών ασφαλείας στη Γάζα και στον νότιο Λίβανο καταλαμβάνοντας εδάφη, με στόχο τον έλεγχο των συνόρων. Αναλυτές εκτιμούν ότι το Ισραήλ εκμεταλλεύεται τα κενά ισχύος στη Μέση Ανατολή για να καθιερωθεί ως "proxy hegemonic power" (εξουσιοδοτημένη ηγεμονική δύναμη) (Schwartz, 2026; Sari, 2026).

Αποτέλεσμα της διαιώνισης του Παλαιστινιακού ζητήματος είναι η πυροδότηση νέων συγκρούσεων και η διόγκωση της ανθρωπιστικής κρίσης. Τα θύματα του πολέμου, νεκροί, τραυματίες και εκτοπισμένοι αυξάνονται. Οι υποδομές και το φυσικό περιβάλλον καταστρέφονται, οι φυσικοί και ενεργειακοί πόροι εξαντλούνται. Το δράμα των προσφύγων, μεταξύ των οποίων εκατοντάδες χιλιάδες παιδιά, δεν έχει τέλος αλλά αφήνει ασυγκίνητους όλους τους εμπλεκόμενους.

Το αβέβαιο μέλλον του Παλαιστινιακού πληθυσμού, η συναισθηματική καταπόνηση των λαών εκατέρωθεν, η ευρύτερη γεωπολιτική αντιπαράθεση ισχυρών αλλά και περιφερειακών κρατών της περιοχής με αντικρουόμενα συμφέροντα και η δημιουργία νέων μετώπων, είναι σχεδόν βέβαιο ότι θα διαιωνίσουν την υφιστάμενη,

μακροχρόνια διαμάχη και θα οδηγήσουν σε νέα αδιέξοδα, με μη αναστρέψιμες συνέπειες για την ανθρωπότητα και το περιβάλλον.

Οι αμοιβαίες υποχωρήσεις μεταξύ Ισραηλινών και Παλαιστινίων και η εκατέρωθεν αναγνώριση της νομιμότητας των διεκδικήσεων των δύο πλευρών στην περιοχή, αποτελεί ίσως τη μοναδική λύση της εκατονταετούς σύγκρουσης. Η διατήρηση του παραδοσιακά πολυπολιτισμικού χαρακτήρα της περιοχής του Ισραήλ και της Παλαιστίνης, ο τερματισμός του καθεστώτος κατοχής και διακρίσεων εις βάρος των Παλαιστινίων και η οριστική αποκήρυξη της τρομοκρατίας, είναι βασικές προϋποθέσεις για την ειρήνη και την ευημερία στην πολύπαθη περιοχή. Οι στόχοι αυτοί φαντάζουν ουτοπικοί και μακροπρόθεσμοι, ιδιαίτερα μετά τις τελευταίες εξελίξεις, με την επίθεση ΗΠΑ - Ισραήλ κατά του Ιράν, του βασικού υποστηρικτή των Παλαιστινίων και την εμπλοκή σχεδόν όλων των κρατών της περιοχής, γεγονός που ενισχύει την υπόθεση της παρούσης εργασίας. Όπως όμως είχε γράψει και ο Έντουαρντ Χάλετ Καρ, «Κάθε υγιής ανθρώπινη πράξη και, κατά συνέπεια, κάθε υγιής σκέψη πρέπει να εγκαθιδρύουν μια ισορροπία ανάμεσα στην ουτοπία και την πραγματικότητα, ανάμεσα στην ελεύθερη βούληση και στον ντετερμινισμό» (Carr, 2011, σελ. 42).

Η μελέτη και ανάλυση του Παλαιστινιακού ζητήματος υπό το πρίσμα της θεωρίας Διεθνών Σχέσεων και πολιτικής, καθιστά εμφανείς τις θεμελιώδεις αρχές που διέπουν τη σύγκρουση, κυρίως μέσω του πολιτικού ρεαλισμού. Το Παλαιστινιακό αποτελεί μια από τις πιο δυσεπίλυτες συγκρούσεις στη Μέση Ανατολή, επηρεάζοντας άμεσα τη διεθνή πολιτική.

Η κυριότερη θεωρητική προσέγγιση βάσει των οποίων μπορεί να αναλυθεί η σύγκρουση είναι ο πολιτικός ρεαλισμός (Realism). Ο πολιτικός ρεαλισμός, όπως τον περιέγραψε ο Kenneth Waltz στα βιβλία του, «Ο άνθρωπος, το κράτος και ο πόλεμος» (Waltz, 2011) και «Θεωρία διεθνούς πολιτικής» (Waltz, 2011) είναι ίσως η πιο ικανή προσέγγιση για την κατανόηση της σύγκρουσης, καθώς εστιάζει στην ισχύ, το εθνικό συμφέρον και την επιβίωση. Κυριαρχεί στην ανάλυση της σύγκρουσης, θεωρώντας τα κράτη ως τους βασικούς δρώντες που επιδιώκουν ισχύ και ασφάλεια σε ένα άναρχο διεθνές σύστημα. Στο πλαίσιο αυτό, το Παλαιστινιακό χαρακτηρίζεται από:

α. Διεθνή Αναρχία: Δεν υπάρχει διεθνής ρυθμιστική αρχή που να επιλύει τις διαφορές των αντιμαχόμενων πλευρών. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι σχέσεις μεταξύ των Ισραηλινού κράτους και Παλαιστινίων να είναι κατά βάση συγκρουσιακές.

β. Αρχή της Αυτοβοήθειας: Λόγω έλλειψης παγκόσμιας ρυθμιστικής αρχής, τα κράτη και οι μη κρατικοί δρώντες, είναι αναγκασμένοι να ανταγωνίζονται μεταξύ τους για ισχύ, ούτως ώστε να κατοχυρώσουν την ασφάλειά τους.

γ. Διλήμματα Ασφάλειας: Οι ενέργειες της μιας πλευράς, μεταξύ των εμπλεκόμενων πλευρών, για αύξηση της ασφάλειάς της, μειώνουν την ασφάλεια της άλλης, τροφοδοτώντας τον ανταγωνισμό. Το Ισραήλ δίνει προτεραιότητα στον στρατηγικό έλεγχο του εδάφους για την αποτροπή απειλών, ενώ οι Παλαιστίνιοι επιδιώκουν την εδαφική ακεραιότητα και τη δημιουργία κράτους.

δ. Ισορροπία Ισχύος: Η κατανομή ισχύος στο διεθνές σύστημα καθορίζει τη σταθερότητα ή αστάθεια της περιοχής. Η σύγκρουση χαρακτηρίζεται από μια τεράστια ασυμμετρία ισχύος. Το Ισραήλ, ως ένα αναγνωρισμένο, στρατιωτικά και οικονομικά ισχυρό κράτος, επιδιώκει να διατηρήσει την ασφάλειά του σε ένα περιβάλλον που αντιλαμβάνεται ως εχθρικό.

ε. Παιχνίδι μηδενικού αθροίσματος: Η έννοια αυτή περιγράφεται στο βιβλίο «Ο άνθρωπος το κράτος και ο πόλεμος» (Waltz, 2011, σελ. 278). Για μεγάλο χρονικό διάστημα, οι δύο πλευρές αντιλαμβάνονταν τη σύγκρουση έτσι: «ό,τι κερδίζει ο ένας, το χάνει ο άλλος». Η γη (Δυτική Όχθη, Ιερουσαλήμ) θεωρείται ζωτικός πόρος.

Άλλες, θεωρητικές προσεγγίσεις του Παλαιστινιακού ζητήματος είναι:

Ο κονστρουκτιβισμός (Constructivism): Η δομή των διεθνών σχέσεων δεν καθορίζεται μόνο από υλικά μεγέθη, όπως τα όπλα και το χρήμα, αλλά εστιάζει στις ιδέες, στις αξίες, στην ταυτότητα, την ιστορία και την αφήγηση. Η σύγκρουση δεν είναι μόνο για τη γη, αλλά για το «ποιος ανήκει πού». Οι αφηγήσεις περί «υποσχεμένης γης» (Ισραήλ) και «κατοχής/δικαιώματος επιστροφής» (Παλαιστίνη) είναι βαθιά ριζωμένες στις συλλογικές ταυτότητες. Αν και η προσέγγιση αυτή έχει εξηγητική αξία, όμως, βάσει της ρεαλιστικής προσέγγισης, οι διαφορετικές αφηγήσεις αντιπροσωπεύουν πιο πολύ αντικρουόμενα εθνικά συμφέροντα.

Ο φιλελευθερισμός (Liberalism): Εστιάζει στη σημασία της οικονομικής συνεργασίας, του διεθνούς δικαίου και των θεσμών στις διεθνείς σχέσεις. Η ανάπτυξη των οικονομικών σχέσεων και η συμμετοχή σε διεθνείς θεσμούς μειώνουν τις πιθανότητες πολεμικής σύγκρουσης. Στην περίπτωση του Παλαιστινιακού ζητήματος, δίνει έμφαση σε ειρηνευτικές διαδικασίες, όπως οι Συμφωνίες του Όσλο. Αναδεικνύει τον ρόλο των Ηνωμένων Εθνών και τις αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας, του Διεθνούς Δικαστηρίου και των πολυμερών διπλωματικών προσπαθειών. Υπογραμμίζει την ανάγκη για λύση δύο κρατών, ως αποτέλεσμα πολυμερούς διαλόγου. Η αποτυχία της

ειρηνευτικής διαδικασίας του Όσλο, θεωρείται αποτυχία των φιλελεύθερων μηχανισμών να δημιουργήσουν ένα βιώσιμο καθεστώς αμοιβαίου οφέλους, (οικονομική συνεργασία, θεσμοί), λόγω της ανισορροπίας των όρων διαπραγμάτευσης και της έλλειψης αμοιβαίας εμπιστοσύνης και ασφάλειας.

Ο Μαρξισμός (Marxism): Βασική του θέση είναι ότι, οι συγκρούσεις έχουν ως αιτία τον καπιταλισμό και την οικονομική εκμετάλλευση, τον ιμπεριαλισμό και την ανισότητα ισχύος. Το Ισραήλ θεωρείται ως ο εκφραστής των ιμπεριαλιστικών δυτικών συμφερόντων (κυρίως των ΗΠΑ) στην περιοχή. Οι Παλαιστίνιοι από την άλλη, θεωρούνται ως ο καταπιεσμένος πληθυσμός που αγωνίζεται για εθνική αυτοδιάθεση ενάντια σε μια καπιταλιστική στρατιωτική δύναμη, που τους επιβάλλει οικονομική εκμετάλλευση και απώλεια παραγωγικών πόρων.

Υπό το πρίσμα της θεωρίας της Γεωπολιτικής (Μπότσιου, 2025), η Παλαιστίνη βρίσκεται γεωγραφικά στο επίκεντρο της Μέσης Ανατολής. Η στρατηγική θέση της περιοχής μεταξύ της Μεσογείου και του ποταμού Ιορδάνη, αποτελεί σταυροδρόμι μεταξύ Ασίας, Αφρικής και Ευρώπης. Ο έλεγχος της περιοχής επηρεάζει τις διεθνείς συμμαχίες και ισορροπίες ισχύος, την παγκόσμια ενεργειακή ασφάλεια και τις θαλάσσιες και χερσαίες οδούς εμπορίου. Στη θαλάσσια περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου, τα αποθέματα φυσικού αερίου και η εκμετάλλευσή τους, συνδέονται με τους γεωπολιτικούς ανταγωνισμούς στην περιοχή. Το Ιράν προσπαθεί να επηρεάσει την περιφερειακή ισορροπία δυνάμεων, χρησιμοποιώντας το Παλαιστινιακό, για την επέκταση της επιρροής του στην περιοχή, μέσω ενός δικτύου από proxies (εντολοδόχων) οργανώσεων, όπως η Χεζμπολάχ στον Λίβανο και οι Χούθι στην Υεμένη. Από την πλευρά του το Ισραήλ επιχειρεί να περιορίσει την ιρανική επιρροή μέσω συμφωνιών εξομάλυνσης των σχέσεων του με αραβικά κράτη (όπως οι Συμφωνίες του Αβραάμ). Το Παλαιστινιακό εξακολουθεί όμως να επηρεάζει την εφαρμογή αυτών των συμφωνιών, εφόσον στο εσωτερικό των αραβικών κρατών υπάρχει αντίδραση των λαών. Οι ΗΠΑ μέσω της στενής στρατηγικής συμμαχίας με το Ισραήλ, εξυπηρετούν τα ευρύτερα συμφέροντά τους στην περιοχή. Από την πλευρά τους η Κίνα και η Ρωσία αμφισβητούν τη δυτική ηγεμονία, διατηρώντας επικοινωνία με όλες τις εμπλεκόμενες πλευρές, συμπεριλαμβανομένης της παλαιστινιακής. Για την Ευρώπη, το Παλαιστινιακό και οποιαδήποτε ανάφλεξη στην περιοχή, έχει τεράστια σημασία για την ασφάλεια των εξωτερικών της συνόρων, τη διασφάλιση του εμπορίου, της μεταφοράς ενέργειας και τις μεταναστευτικές ροές.

Στην εργασία καταδεικνύεται ότι, ο ρεαλισμός είναι η βασικότερη θεωρία για να ερμηνευθεί η σύγκρουση, εξετάζοντάς την υπό το πρίσμα των σχέσεων των αντιμαχόμενων πλευρών και της επιρροής των περιφερειακών δρώντων σε αυτή. Όμως, η θεωρία του φιλελευθερισμού προσεγγίζει διττά το πρόβλημα, όχι μόνο ως προς τις αιτίες του αλλά και ως προς τις δυνατότητες επίλυσής του μέσα από διεθνείς θεσμούς και σοβαρές διπλωματικές προσπάθειες. Συνοψίζοντας, η κατανόηση των βαθύτερων αιτίων της σύγκρουσης Ισραήλ – Παλαιστίνης και η ανάληψη σοβαρών ειρηνευτικών πρωτοβουλιών από τη διεθνή κοινότητα, η αποσαφήνιση της πολυπλοκότητας των επιμέρους συνιστωσών της και η αποδοχή αμοιβαίων υποχωρήσεων, αποτελούν την προϋπόθεση για τη διευθέτηση του Παλαιστινιακού ζητήματος.

Βιβλιογραφικές Παραπομπές

- Adamo, G., Mirowski, B., Pawłowski, M. (2025, October 10). *Egypt — a Vulnerable Crossroads of Africa, Europe, and Asia*. Institute of New Europe.
<https://ine.org.pl/en/egypt-a-vulnerable-crossroads-of-africa-europe-and-asia/>
- Alcindor, Y., Gutierrez, G., Haake, G. (2025, June 24). *Trump says he expects the Israel-Iran ceasefire will last 'forever'*. NBC News.
<https://www.nbcnews.com/politics/donald-trump/trump-expects-israel-iran-ceasefire-last-forever-rcna214660>
- aljazeera.com, (2023, October 9). *Israeli defence minister orders 'complete siege' on Gaza*.
<https://www.aljazeera.com/program/newsfeed/2023/10/9/israeli-defence-minister-orders-complete-siege-on-gaza>
- Al Jazeera Staff (2025, May 13). *US decision to lift sanctions on Syria: Here's what you need to know. US President Donald Trump announced on Tuesday in Saudi Arabia that he would lift sanctions on Syria*. Aljazeera.com.
<https://www.aljazeera.com/news/2025/5/13/us-decision-to-lift-sanctions-on-syria-heres-what-you-need-to-know>
- Aljazeera (2025, August 21). *Lebanon begins disarming Palestinian groups in refugee camps*. Aljazeera.com <https://www.aljazeera.com/news/2025/8/21/lebanon-begins-disarming-palestinian-groups-in-refugee-camps>
- Amnesty International (2022 , February 1). *Israel's apartheid against Palestinians*.
<https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2022/02/israels-system-of-apartheid/>

Amnesty International (2024, December 5). *Amnesty International investigation concludes Israel is committing genocide against Palestinians in Gaza.*

<https://www.amnesty.org/en/latest/news/2024/12/amnesty-international-concludes-israel-is-committing-genocide-against-palestinians-in-gaza/>

Αργυρός, Κ. (2024, 21 Νοεμβρίου). *ΔΠΔ: Ένταλμα σύλληψης κατά του Νετανιάχου.*

DW.com. <https://shorturl.at/S64zD>

Bajoghli, N., Nasr, V. (2024, January 17). *How the War in Gaza Revived the Axis of Resistance. Iran and Its Allies Are Fighting With Missiles and Memes.* Foreign Affairs.

<https://www.foreignaffairs.com/united-states/how-war-gaza-revived-axis-resistance>

BBC (2018, July 18). *The Bombing of the King David Hotel.*

<https://www.bbc.com/audio/play/w3cswsqp>

BBC Greek, 2004. *Πέθανε ο Γιασέρ Αραφάτ.* BBC.

https://www.bbc.co.uk/greek/worldnews/story/2004/11/041111_arafat_dead.shtml

Black, A. (2016, Sep. 19). *Evangelicals and Politics. Where We've Been and Where We're Headed.* National Association of Evangelicals (NAE).

<https://www.nae.org/evangelicals-and-politics/>

B'Tselem (2021, January 12). *A regime of Jewish supremacy from the Jordan River to the Mediterranean Sea: This is apartheid.*

http://www.btselem.org/publications/fulltext/202101_this_is_apartheid

Canadians for Justice and Peace in the Middle East (CJPME) (2022, August). *The Blockade of Gaza.* CJPME. https://www.cjpme.org/fs_230

Capital.gr, 2014. *Το τρίγωνο Παλαιστίνης-Ιορδανίας-Ισραήλ.*

<https://www.capital.gr/think-tank/2015238/to-trigono-palaistinis-iordanias-israil/>

- Carr, E.H., (2011). *Η εικοσαετής κρίση 1919-1939. Εισαγωγή στη μελέτη των διεθνών σχέσεων* (4^η έκδ.). Εκδόσεις Ποιότητα.
- Center for Preventive Action (2026, February 18). *Conflict in Syria*. Global Conflict Tracker. <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/conflict-syria>
- Χατζηβασιλείου, Ε. (2019). *Εισαγωγή στην ιστορία του μεταπολεμικού κόσμου* (14^η έκδ.). Εκδόσεις Πατάκη.
- Χατζηδάκη, Ε. (2022, Απρίλιος 15). *Ιερουσαλήμ: Η ιερή πόλη των τριών θρησκειών*. helleniculturaldiplomacy.com. <https://shorturl.at/vFok2>
- Chenoweth, E., Hammam, S., Pressman, J., & Ulfelder, J. (2026). Protests in the United States on Palestine and Israel, 2023–2024. *Social Movement Studies*, 25(2), 234–247. <https://doi.org/10.1080/14742837.2024.2415674>
- Chtatou, M. (2026, March 23). *The Fault Lines Of A New Middle East: The 2025-2026 US-Israel-Iran War And The Reordering Of Regional Geopolitics – Analysis*. Eurasiareview.com. <https://www.eurasiareview.com/23032026-the-fault-lines-of-a-new-middle-east-the-2025-2026-us-israel-iran-war-and-the-reordering-of-regional-geopolitics-analysis/>
- Χουρχούλης, Δ. (2022, Μάιος 26). Η Ιρανική Επανάσταση και η πτώση του σάχη. *Η Καθημερινή*. <https://www.kathimerini.gr/world/561871243/i-iraniki-epanastasi-kai-i-ptosi-toy-sachi>
- Χουρχούλης, Δ. (2023, Μάιος 15). Ο Πόλεμος Ιράν – Ιράκ. *Η Καθημερινή*. <https://www.kathimerini.gr/istoria/562418257/o-polemos-iran-irak/>
- CNN Greece (2022, Σεπτέμβριος 21). *Ιράν: Τουλάχιστον τρεις νεκροί και 25 τραυματίες στις διαδηλώσεις για τον θάνατο της Μαχσά Αμνί*.

[https://www.cnn.gr/kosmos/story/329441/iran-thanatos-maxsa-amini-treis-
nekroi-kai-25-traymaties-pithani-diakopi-toy-internet](https://www.cnn.gr/kosmos/story/329441/iran-thanatos-maxsa-amini-treis-
nekroi-kai-25-traymaties-pithani-diakopi-toy-internet)

Codification Division, Office of Legal Affairs, United Nations (2016, August 23). *Action with respect to Threats to the Peace, Breaches of the Peace, and Acts of Aggression*. <https://legal.un.org/repertory/art51.shtml#>

Council on Foreign Relations (2026, March 2). *What Is Hezbollah?*

<https://www.cfr.org/backgrounders/what-hezbollah>

Curtis, R. (2024, February 8). The Impact of the Gaza War on Jordan's Domestic and International Politics. Middle East Political Science. [https://pomeps.org/the-
impact-of-the-gaza-war-on-jordans-domestic-and-international-politics](https://pomeps.org/the-
impact-of-the-gaza-war-on-jordans-domestic-and-international-politics)

Dalacoura K. (2011). *Islamist Terrorism and Democracy in the Middle East* (1st Ed.). Cambridge University Press.

Δασκαλάκης, Χ. (2026, Μάρτιος 13). *Η Αίγυπτος ως παράγοντας σταθερότητας στη Μέση Ανατολή και το μοντέλο «Αίγυπτος για ένα φαραωνικό μέλλον»*.

Offlinepost. <https://shorturl.at/CXhAp>

digitallibrary.un.org (1947). *Resolution Adopted on the Report of the Ad Hoc Committee on the Palestinian Question. 181 III. Future government of Palestine*.

https://digitallibrary.un.org/record/210008/files/A_RES_181%28II%29-EN.pdf

Dolph, M (2023, October 12). *History of biblical aspects and perspectives of the Israeli-Palestinian conflict*. Fox News. [https://www.foxnews.com/world/history-
biblical-aspects-perspectives-israeli-palestinian-conflict](https://www.foxnews.com/world/history-
biblical-aspects-perspectives-israeli-palestinian-conflict)

Donilon, T. (2024, December 29). *What Jimmy Carter Left Behind. The Foreign Policy Legacy of an Underappreciated President*.

<https://www.foreignaffairs.com/united-states/what-jimmy-carter-left-behind>

EBSCO, 2023. *Egyptian President Anwar el-Sadat Is Assassinated*.

<https://www.ebsco.com/research-starters/history/egyptian-president-anwar-el-sadat-assassinated>

ΕΛΙΑΜΕΠ (2026, Μάρτιος 5). *Συνιστά η στρατιωτική σύγκρουση ΗΠΑ–Ισραήλ με το Ιράν σημείο καμπής για την αρχιτεκτονική ασφάλειας της Μέσης Ανατολής και ποια νέα ισορροπία ισχύος διαμορφώνεται την επόμενη ημέρα; – Οι αναλυτές του ΕΛΙΑΜΕΠ απαντούν*. ΕΛΙΑΜΕΠ. <https://shorturl.at/iQiR0>

Elsner A. (2018, December 3). *Appreciating President George H.W. Bush's Contributions to Diplomacy in the Middle East*. <https://jstreet.org/appreciating-president-george-h-w-bushs-contributions-to-diplomacy-in-the-middle-east>

Επίθεση στο «Μαβί Μαρμαρά» (2010, Μάιος 31). *Η Καθημερινή*.

<https://www.kathimerini.gr/k/100yk/1065213/epithesi-sto-mavi-marmara/>

Ertnews (2024, Οκτώβριος 29). *Ν. Αφρική: Στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης τα «στοιχεία» σχετικά με τη «γενοκτονία» που διέπραξε το Ισραήλ στη Γάζα*. Ertnews.gr. <https://www.ertnews.gr/eidiseis/diethni/n-afriki-sto-diethnes-dikastirio-tis-xagis-ta-stoixeia-sxetika-me-ti-genoktonia-pou-dieprakse-to-israil-sti-gaza/>

Ertnews (2026, Μάρτιος 26). *Χούθι: Ποιοι είναι οι αντάρτες της Υεμένης – Η σχέση με το Ιράν, ο ρόλος στις θαλάσσιες οδούς και τα τρία επίπεδα διεύρυνσης της σύγκρουσης*. Ertnews.gr. <https://shorturl.at/In85g>

Fisk R. (2001). *Pity the Nation: Lebanon at War*. Oxford University Press 2001.

France24 (2023, October 24). *Hamas attacks did not happen 'in a vacuum', Guterres says*. <https://www.france24.com/en/video/20231024-hamas-attacks-did-not-happen-in-a-vacuum-guterres-says>

Φυτιλή, Χ. (2024, Φεβρουάριος 9). *Ο ρόλος της Τουρκίας στο Παλαιστινιακό. Όμιλος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Θεμάτων – ΟΔΕΘ*. <https://shorturl.at/DQvyd>

- Gamburg, Y., Mil-Man, A. (2024, November 11). *Russia Seeks Closer Cooperation with Iran*. The Institute for National Security Studies.
<https://www.inss.org.il/publication/iran-russia-2024/>
- Goldenberg, I. (2026, March 23). *America Has No Good Options in Iran. Trump Needs an Off-Ramp*. Foreign Affairs. <https://www.foreignaffairs.com/iran/america-has-no-good-options-iran>
- Gulf Cooperation Council, (2025, February 5). HE the GCCSG: The GCC Always Stesses the Necessity of the Two-state Solution & Granting the Palestinian People their Legitimate Rights, as well as Supporting their Steadfastness on their Land. <https://shorturl.at/EvBgF>
- Gulf Cooperation Council, (2025, July 29). HE GCCSG: Regional Stability Begins with Establishing Palestine State's Identity on World's Legal & Diplomatic Map, Calling on all Countries to Join the Two-state Solution Alliance & Recognise the Palestine State to Rebuild Trust & Establish Genuine Peace.
<https://www.gcc-sg.org/en/MediaCenter/News/Pages/news2025-7-29-3.aspx>
- Holtz, M. (2023, August 3). *Examining Extremism: Hayat Tahrir Al-Sham (HTS)*. Center for Strategic and International Studies.
<https://www.csis.org/blogs/examining-extremism/examining-extremism-hayat-tahrir-al-sham-hts>
- Human Rights Watch (2021, April 27). *A Threshold Crossed. Israeli Authorities and the Crimes of Apartheid and Persecution*.
<https://www.hrw.org/report/2021/04/27/threshold-crossed/israeli-authorities-and-crimes-apartheid-and-persecution>
- Human Rights Watch (2024, December 19). *Israel's Crime of Extermination, Acts of Genocide in Gaza*.

<https://www.hrw.org/news/2024/12/19/israels-crime-extermination-acts-genocide-gaza>

Hussain, A., Shafer, N. (2025, August 27). *The India-Middle East-Europe Economic Corridor: Connectivity in an era of geopolitical uncertainty*. atlanticcouncil.org.

<https://shorturl.at/FM7jo>

In.gr. (2000, Ιούλιος 24). *Επέστρεψε ο Κλίντον στο Καμπ Ντέιβιντ – Η Ιερουσαλήμ αγκάθι των διαπραγματεύσεων*. [https://www.in.gr/2000/07/24/world/epestrepse-o-](https://www.in.gr/2000/07/24/world/epestrepse-o-klinton-sto-kamp-nteibint-i-ieroyosalim-agkathi-twn-diapragmateysewn)

[klinton-sto-kamp-nteibint-i-ieroyosalim-agkathi-twn-diapragmateysewn](https://www.in.gr/2000/07/24/world/epestrepse-o-klinton-sto-kamp-nteibint-i-ieroyosalim-agkathi-twn-diapragmateysewn)

International Court of Justice (2024, January 26). *Summary of the Order of 26 January 2024*. <https://www.icj-cij.org/node/203454>

International Court of Justice (2024, July 19). *Summary of the Advisory Opinion of 19 July 2024*. <https://www.icj-cij.org/node/204176>

Ισραήλ - Η επίθεση της Χαμάς που συγκλόνισε τον κόσμο. Euro News.

<https://gr.euronews.com/2025/10/07/7-oktwbrioy-2023-hmera-tromoy-sto-israhl-h-epidesh-ths-xamas-poy-sygklonise-ton-kosmo>

Jewish Virtual Library. *The Haganah*. <https://jewishvirtuallibrary.org/the-haganah>

Καιρίδης, Δ., Φίλης, Κ. (2023). *Ανατολική Μεσόγειος: Ολική Επαναφορά. Ιστορία και Γεωστρατηγική μιας αναδυόμενης περιοχής* (1η έκδ.). Εκδόσεις Πατάκη.

Καρακατσούλη, Α. (2013, Νοέμβριος 17). Ο Πόλεμος της Αλγερίας. *Η Καθημερινή*.

<https://www.kathimerini.gr/world/503954/o-polemos-tis-algerias/>

Κεφαλά, Β. (2021). *Διεθνής πολιτική στη Μέση Ανατολή και ανεπίλυτες συγκρούσεις* (1^η έκδ.). Ι. Σιδέρης.

Khaled, E. (2021, Sep. 10). *The legacy of 9/11 in the Middle East Peace Process*. Middle East Institute. <https://mei.edu/publication/legacy-911-middle-east-peace-process/>

- Κολιόπουλος, Κ. (2008) *Η στρατηγική σκέψη από την αρχαιότητα έως σήμερα*. Εκδόσεις Ποιότητα.
- Κρέμερ, Τ. (2023, Σεπτέμβριος 12). *30 χρόνια κενό γράμμα οι Συμφωνίες του Όσλο*. DW. <https://shorturl.at/B3fzS>
- Kurtzer, D. C. (2021, Sep. 5). *Rocky Road: U.S.-Israel relations after 9/11*. The Arena Diplomacy and Foreign Relations. <https://www.eng.arenajournal.org.il/single-post/rocky-road-u-s-israel-relations-after-9-11>
- Landale, J. (2024, May 28). *Spain, Norway and Ireland recognise Palestinian state*. BBC. <https://www.bbc.com/news/articles/cl77drw22qjo>
- Λίβανος. (2005). Σε *Εγκυκλοπαίδεια Δομή*. (τ. 17, σελ. 68). Εκδοτικός Οίκος Δομή Α.Ε.
- Lory, G., Iliadi, T. (2025, Οκτώβριος 7). *7 Οκτωβρίου 2023: Ημέρα τρόμου στο Ισραήλ - Η επίθεση της Χαμάς που συγκλόνισε τον κόσμο*. Euro News. <https://gr.euronews.com/2025/10/07/7-oktwbrioy-2023-hmera-tromoy-sto-israhl-h-epidesh-ths-xamas-poy-sygklonise-ton-kosmo>
- UK Parliament, House of Commons Library, (2024, December 5). *Israel and the Occupied Palestinian Territories in 2023/24: US, EU and Middle East response*. <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-10007/>
- Masters, J. and Merrow, W. (2025, October 7). *U.S. Aid to Israel in Four Charts*. Council on Foreign Relations. <https://www.cfr.org/articles/us-aid-israel-four-charts>
- Μίχας, Τ. (2025, Σεπτέμβριος 26). *Γιατί έρχεται μεταναστευτικό τσουνάμι από τη Γάζα*. Euro2day. <https://www.euro2day.gr/specials/opinions/article/2317532/giati-erhetai-metanasteytiko-tsoynami-apo-th-gaza.html>
- Middle East Institute (2025, November 17). *The Abraham Accords*. <https://mei.edu/backgrounder/abraham-accords/>

- Nestor J. (1982, Sep. 3). *Papandreou puts out Greek welcome mat for PLO's Arafat*.
<https://www.csmonitor.com/1982/0903/090371.html>
- Μπότσιου, Κ. (2025, Μάρτιος 22). *Γεωπολιτική και Ασφάλεια. Γεωπολιτικές θεωρίες*.
<https://eclass.unipi.gr/modules/document/index.php?course=DES328&openDir=/62279c01i0WK>
- Nobel Peace Prize 1994. <https://www.nobelprize.org/prizes/peace/1994/summary/>
- Οικονόμου, Π. (2024, Μάιος 26). *Η ειδική σχέση ΗΠΑ- Ισραήλ – μια συζήτηση ταμπού*.
Κ Report. <https://www.kreport.gr/2024/05/26/i-eidiki-schesi-ipa-israil-mia-syzitisi-tabou/>
- ΟΠΕΚ. (2005). Σε *Εγκυκλοπαίδεια Δομή*. (τ. 22, σελ.68). Εκδοτικός Οίκος Δομή Α.Ε..
- Ο Τραμπ παρουσίασε το «Συμβούλιο Ειρήνης» – 19 χώρες στην τελετή υπογραφής
(2026, Ιανουάριος 22). *Η Καθημερινή*. <https://shorturl.at/jrh17>
- Overy, R. (2023). The Promised Land. In A.G. Guerrero (Ed.), *History* (2nd Ed.). Dorling Kindersley Limited.
- Pappe, I. (2024). *Σύντομη Ιστορία της σύγκρουσης Ισραήλ-Παλαιστίνης* (1^η έκδ.). Σάλτο.
- Parker, A. (2004). *Ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος* (1^η έκδ.). Εκδόσεις Θύραθεν – Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης.
- Preble, C. (2024, October 31). *Great Power Competition Shouldn't Drive US Policy in the Middle East*. Stimson.org. <https://www.stimson.org/2024/great-power-competition-shouldnt-drive-us-policy-in-the-middle-east/>
- Pressman, J. (2003). The Second Intifada: Background and Causes of the Israeli-Palestinian Conflict. *Journal of Conflict Studies*, 23(2).
<https://journals.lib.unb.ca/index.php/JCS/article/view/220/448>
- Rasanah (2026, March 19). *The EU and China Confront the 2026 US-Israel-Iran War: Diverging Responses Under the Shadow of the of the Russia-Ukraine Conflict*.

<https://rasanah-iiis.org/english/monitoring-and-translation/reports/the-eu-and-china-confront-the-2026-us-israel-iran-war-diverging-responses-under-the-shadow-of-the-russia-ukraine-conflict/>

Ρίχου, Σ. (2023, Νοέμβριος 3). Απειλεί η Χαμάς την εξουσία του Αμπάς; dw.com
<https://shorturl.at/R6BQa>

Robinson, K., Merrow, W. (2024, April 15). *Iran's Regional Armed Network*. Council on Foreign Relations. <https://www.cfr.org/articles/irans-regional-armed-network>

Rosen, B. (2016, April 28). *On Passover, Israel and "Demographic Threats"*. Truthout.org. <https://truthout.org/articles/on-passover-israel-and-demographic-threats/>

Ρούσσο, Σ. (2022). *Επανάσταση και εξέγερση στη Μέση Ανατολή* (1^η έκδ.). Gutenberg.

Ρούσσο, Σ. (2025). *Η Μέση Ανατολή και ο Πόλεμος στη Γάζα*. Εκδόσεις Έρμα.

Said, E. (1989). *Intifada: The Palestinian Uprising Against Israeli Occupation*. South End Press.

Salhani, J. (2026, March 17). *Palestinian refugees face new displacement as Israel's bombs hit Lebanon*. <https://www.aljazeera.com/features/2026/3/17/palestinian-refugees-face-new-displacement-as-israels-bombs-hit-lebanon>

Σακκάς, Γ. (2002). *Οι Άραβες* (1^η έκδ.). Πατάκης.

Salem, M. (2025, February 12). *Trump's Gaza 'Riviera' vision needed an Arab reality check. This royal visit only encouraged it*. CNN World.

<https://www.cnn.com/2025/02/12/middleeast/analysis-trump-gaza-jordan-king-intl-latam>

Salem, M., Tawfeeq, M., Humayun, H. (2025, July 19). *What's behind deadly clashes in Syria - and why did Israel intervene?* CNN World.

<https://edition.cnn.com/2025/07/15/middleeast/israel-strikes-syria-sectarian-clashes-druze-intl>

Sari, M. (2026, April 9). *Israel's Quest for Hegemony and Iran's New Geopolitics*.

Politics Today. <https://politicstoday.org/israels-quest-for-hegemony-and-irans-new-geopolitics/>

Schwartz, F. (2026, April 10). *Israel's new strategy: Lean on Trump, pressure Iran, keep the military option*. Politico.com.

<https://www.politico.com/news/2026/04/10/israel-iran-trump-war-00867266>

Segal R. (2023, October 13). *A Textbook Case of Genocide*. Jewish Currents.

<https://jewishcurrents.org/a-textbook-case-of-genocide>

Shidore, S. and Ford, D. M. (2024, February 29). *At the Hague, US more isolated than ever on Israel-Palestine*. Responsiblestatecraft.org.

<https://responsiblestatecraft.org/hague-us-global-south-palestine/>

Taawon (2023, January 31). *Palestinian Refugee Camps in Lebanon: History, Facts, and Present Conditions*. Taawon-lebanon.org. <https://shorturl.at/Y6JoM>

The Guardian (2025, December 30). *Iran to listen to protesters' 'legitimate demands' after widespread dissent*. <https://www.theguardian.com/world/2025/dec/30/iran-protesters-demands-widespread-dissent-currency-living-standards>

Τι είναι το «Συμβούλιο Ειρήνης» του Τραμπ, ποιοι έχουν ενταχθεί μέχρι στιγμής και ποιοι είπαν «όχι» (2026, Ιανουάριος 21). *Η Ναυτεμπορική*.

<https://shorturl.at/0wIya>

Τι σημαίνει το «όχι» του Ισραήλ στη λύση των δύο κρατών (2023, Δεκέμβριος 14). *Η Καθημερινή*. <https://shorturl.at/xHGRC>

- Toth, F. (2025, April 9). *Hamas's October 7 Attack: Analysis of an "Antagonistic" Crisis*. Wiley Online Library.
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/puar.13955>
- United Nations (1948, December 11). General Assembly, Resolution 194 (III). Palestine - Progress Report of the United Nations Mediator.
<https://www.un.org/unispal/wp-content/uploads/2016/06/ARES194III.pdf>
- United Nations (1949). *Geneva Convention Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War of August 12, 1949*.
<https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%2075/volume-75-I-973-English.pdf>
- United Nations (1967). *Resolution 242 (1967)*.
<https://peacemaker.un.org/sites/default/files/document/files/2024/05/scres24228196729.pdf>
- United Nations (2016). *Israel's Settlements Have No Legal Validity, Constitute Flagrant Violation of International Law, Security Council Reaffirms*.
<https://press.un.org/en/2016/sc12657.doc.htm>
- United Nations Economic and Social Commission for Western Asia (ESCWA) (2022). *Palestine Under Occupation III. Mapping Israel's Policies and Practices and their Economic Repercussions in the Occupied Palestinian Territory*.
Unescwa.org. https://www.unescwa.org/sites/default/files/pubs/pdf/mapping-israel-policies-economic-repercussions-occupied-palestinian-territory-english_2.pdf
- United Nations Human Rights Council (2009). *United Nations Fact Finding Mission on the Gaza conflict*.

<https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/special-sessions/session9/fact-finding-mission>

United Nations Relief and Works Agency for Palestine refugees on the Near East (UNRWA) (2019). *Gaza's Great March of Return", One Year On.*

<https://www.unrwa.org/campaign/gaza-great-march-return>

United Nations Relief and Works Agency (UNRWA) (2025, October). *UNRWA in Jordan: Fact Sheet.*

https://www.unrwa.org/sites/default/files/content/resources/jordan_factsheet_2025.pdf

United Nations Relief and Works Agency (UNRWA) (2025, November 19). *Syria, Lebanon and Jordan emergency appeal 2025 progress report.*

<https://www.unrwa.org/resources/reports/syria-lebanon-and-jordan-emergency-appeal-2025-progress-report>

United States Department of State. Office of the Historian. *The 1967 Arab-Israeli War.*

<https://history.state.gov/milestones/1961-1968/arab-israeli-war-1967>

United States Department of State. Office of the Historian. *The 1973 Arab-Israeli War.*

<https://history.state.gov/milestones/1969-1976/arab-israeli-war-1973>

United States Department of State. Office of the Historian. *Camp David Accords and the Arab-Israeli Peace Process.*

<https://history.state.gov/milestones/1977-1980/camp-david>

United States Department of State. Office of the Historian. *The Madrid Conference, 1991.*

<https://history.state.gov/milestones/1989-1992/madrid-conference>

United States House of Representatives (2023, October 20). *Israel and Hamas October 2023 Conflict: Frequently Asked Questions (FAQs).* Congress.gov.

<https://www.congress.gov/crs-product/R47754>

- US Department of State (2025). *Syria Sanctions*. <https://www.state.gov/syria-sanctions>
- YouGov. (2025, June 3). *Net favourability towards Israel reaches new lows in key Western European countries*.
<https://yougov.co.uk/international/articles/52279-net-favourability-towards-israel-reaches-new-lows-in-key-western-european-countries>
- Van Dijk B. (2025, April 30). *Israel, Gaza, and the Starvation Weapon. The ICC Tests a Rarely Prosecuted War Crime*. Foreign Affairs.
<https://www.foreignaffairs.com/israel/israel-gaza-and-starvation-weapon>
- Varble, D. (2003). *The Suez Crisis 1956*. Osprey Publishing. Οξφόρδη, σελ. ix-x.
- Βεργολιά, Μ. (2026, Μάρτιος 18). *Το παλαιστινιακό στο περιθώριο; – Η Γάζα στη σκιά του πολέμου στο Ιράν*. In.gr. <https://www.in.gr/2026/03/18/world/palaistiniako-sto-perithorio-gaza-sti-skia-tou-polemou-sto-iran/>
- Walt, S., Mearsheimer, J. (2006). *Το Ισραηλινό λόμπι και η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ* (1^η έκδ.). Θύραθεν.
- Waltz, K.N. (2011). *Θεωρία διεθνούς πολιτικής*. Εκδόσεις Ποιότητα.
- Waltz, K.N. (2011). *Ο άνθρωπος, το κράτος και ο πόλεμος. Μια θεωρητική ανάλυση*. Εκδόσεις Ποιότητα.
- Westad, O. A. (2021). *Ο Ψυχρός Πόλεμος, Μια παγκόσμια ιστορία* (1^η έκδ.). Εκδόσεις Πατάκη.
- Wilkinson, H., Szudek, A. (Eds.) (2018). *Battles that changed History* (1st ed.). Dorling Kinersley Limited.
- Winckler, O. (2024). *At Home and Abroad: The Changing Demographic Threat to Israel. Strategic Assessment*, 27(2).
<https://www.inss.org.il/wpcontent/uploads/2024/10/Winckler.pdf>

World War I Document Archive. *Sykes-Picot Agreement*.

https://wwi.lib.byu.edu/index.php/Sykes-Picot_Agreement

Yaghi, M. (2007). *The Palestinian-Israeli Conflict: A Case Study of US Foreign Policy after 9/11 in The War on Terror in Comparative Perspective* (1st ed.). Palgrave Macmillan London.